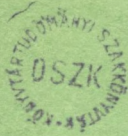

P 409(2)

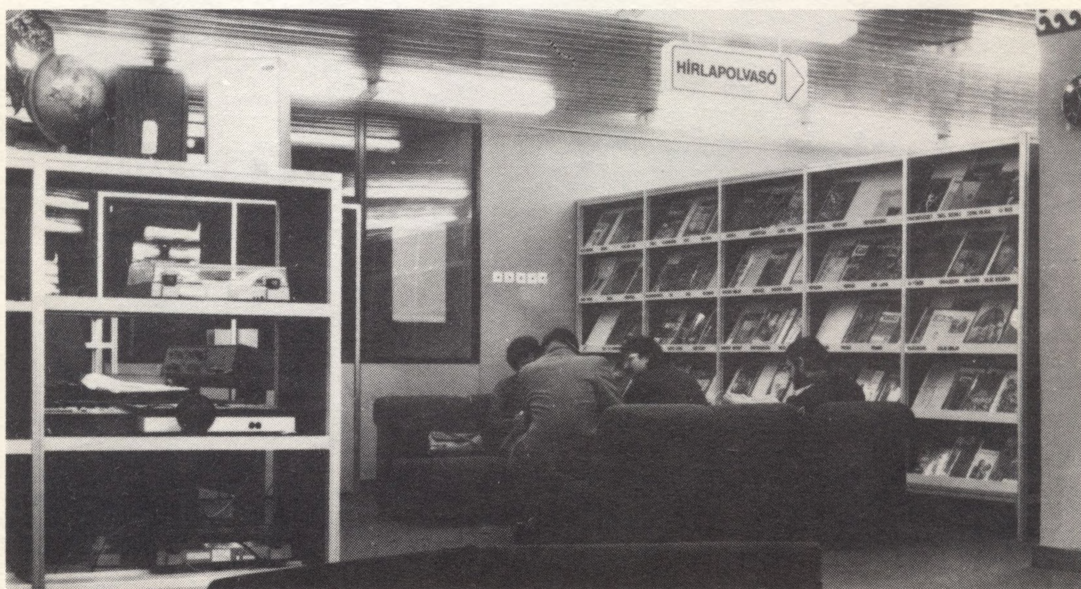
Könyvtáros

Könyvtárosok f. 2. kötet. '83 | 1

**Egy éve működik új otthonában
a Zalaegerszegi Városi Könyvtár.
Dr. Gyimesi Endre
könyvtárigazgató
újévi nyilatkozatát
az év végi számvetések
és az újesztendei tervek sorában
lapunk 11. oldalán
közzöljük
(Horváth Ferenc
és Zóka Gyula felvételei)**

33. évfolyam, 1. szám
1983. január

TARTALOM

Számvetés... 1982. — Tervek... 1983.

Dr. Molnár Ferenc	az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója	3
Dr. Dán Róbert	az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtártudományi tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára	4
Szente Ferenc	az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ igazgatója	4
Gomba Szabolcsné dr.	a Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának főigazgatója	6
Tóth Gyula	az Állami Gorkij Könyvtár igazgatója	7
Dr. Környey Lászlóné	a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár igazgatója	8
Papp Béla	a Baranya megyei SZMT Központi Könyvtár igazgatója	9
Tóth Sándorné	a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár VII. kerületi szakolvasótermének vezetője	10
Dr. Gyimesi Endre	a zalaegerszegi József Attila Városi Könyvtár igazgatója	11
BolevácZ József	a Tabi Nagyközségi Könyvtár vezetője	11

ISKOLA ÉS KÖNYVTÁR

Lengyák István	Egy szépet álmódó könyvtár csodálatos viszontagságai	13
Szabó Péter	Apró hibák a nagy remények gátjai	21
Dr. Móra László	„A folytonos önképzés hivatásunk természetes velejárója.” Beszélgetés dr. Balázs Jánossal <i>Sorsok és pályák</i>) Az Országos Könyvtárügyi Tanács októberi elnökségi ülése (P. I.)	22 27
Balázi Zoltánné	Az olvasószolgálat tanítása a tanítóképző főiskolán. Sárospataki tapasztalatok (Forum)	28
Arató Antal	A „nagy Útbaigazító”	31
Almási Gizella	Óvodai fiókkönyvtárak egy városban <i>Könyvtári élet</i>)	32

HÍREK

LÁTÓKÖR

Dr. Tóth Gyula	A szombathelyi könyvtárosképzés két évtizede	34
Heit Gábor—Laki János—		
Vajda Kornél	Egy új lakótelepi könyvtár felül- és alulnézetből II.	38
Varga László	A magyar szövetkezetek és a könyvtárügy (A könyvtárak történetéből)	43
Semsey Andor	Vén Zoltán (A Könyvtáros galériája)	47
Szabó Ernő	„Kölcsönözhető példányok” (Helytelenül — helyesen)	48
Csomor Tibor	Csillagászati bibliográfia <i>Bibliográfiák</i>)	49
	Lapozgató	50

Tartalomjegyzék az 1982. évre

I—VIII

A lapunk e számában közölt grafikák Vén Zoltán alkotásai

Из содержания

Отчет о 1982 г. — Планы на 1983-ый год (3);
Балажи Золтанне: Обучение обслуживанию читателей в педагогическом институте г. Шарошпатак (28);
Тот Дьюла: Два десятилетия библиотечного образования в г. Сомбатхей (1962—1982) (34);
Хеит Габор—Лаки Янош—Вайда Корнел: Опыт действия библиотеки нового будапештского жилого района 2 ч. (38).

From the contents

Balance of 1982 — Plans for 1983 (3);
Mrs. Zoltán Balázi: Teaching for readers' service at the Sárospatak Teachers' College (28);
Gyula Tóth: Twenty years of training librarians at Szombathely (34);
Gábor Heit—János Laki—Kornél Vajda: Experiences on the activities of a housing colony library in Budapest II. (38).

Aus dem Inhalt

Rechenschaft vom Jahre 1982 — Pläne für das Jahr 1983 (3);
Frau Z. Balázi: Der Unterricht des Lesedienstes auf der Hochschule für Lehrerbildung von Sárospatak (28);
Gyula Tóth: Die zwei Jahrzehnte (1962—1982) der Bibliothekarausbildung in Szombathely (34);
Gábor Heit—János Laki—Kornél Vajda: Erfahrungen über die Tätigkeit der Bibliothek einer neuen Budapester Wohnsiedlung II. (38).

Cikkeink szerzői

Arató Antal, az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Balázi Zoltánné*, a sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskola adjunktusa; *Csomor Tibor*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa; *Heit Gábor*, az OSZK KMK munkatársa; *Laki János* egyetemi hallgató; *Lengyák István*, a Nagykanizsai Városi-Járási Könyvtár munkatársa; *dr. Móra László*, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ ny. osztályvezetője; *Semsey Andor*, a *Kisgrafika* szerkesztője; *Szabó Ernő*, a *Népművelés* olvasószerkesztője; *dr. Tóth Gyula*, a Szombathelyi Tanárképző Főiskola tanszékvezető docense; *Vajda Kornél*, az OSZK KMK munkatársa; *Varga László*, a Heves megyei MESZÖV munkatársa.

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**

A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.

Telefon: 451-758, 664-805

Kiadja a **Lapkiadó Vállalat**

1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285. Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223.

Felöl kiadó: **Siklósi Norbert**

Egyetemi Nyomda — 82.8761, Budapest, 1983

Felöl vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

A szöveg fényszedéssel készült

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj ½ évre 60 forint. Egy szám ára 10 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 149.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

INDEX: 25449

Számvetés... 1982. Tervek... 1983.

DR. MOLNÁR FERENC
az Országos Széchényi Könyvtár
főigazgatója

Alig fél éve kerültem az Országos Széchényi Könyvtár élére, tehát új embernek számítok a könyvtárügyben. Persze a könyvtárat valamennyire már ismertem. Mint olvasó — egyetemi hallgató, majd egyetemi oktató koromban — sűrűn „rászorultam”, és legfontosabb eredményeiről, gondjairól későbbi állami, illetve pártbeosztásaimban is tudtam. Amint új munkakörömet elfoglaltam, újra meggyőződtem arról, hogy milyen sokrétű tevékenységet folytató intézmény, amely félezer munkatársával egyik sajátos szellemi központja kultúránknak. A könyvtárral, történetével ismerkedve azt is meg kellett állapítanom, hogy az elmúlt negyedszázad alatt — tragikusan elhunyt elő-

dömnék, Jóború Magdának a vezetésével — a könyvtár és munkája mérhetetlenül sokat fejlődött: a szó igazi értelmében szocialista nemzeti könyvtárrá vált. Ebben nem kis része volt a könyvtár munkatársainak. Közülük jó néhány külföldön is számon tartott szakember, vagy — amit legalább ily fontosnak vélek — a human tudományok különböző szakterületeinek tudósa, tudományos szaktekintélye. Összefoglalva: a könyvtár sok esetben nem különösebben látványos, de tiszteletre méltóan hasznos, cél tudatos tevékenységet folytat, amely — és ezt hozzá kell tennem — társadalmunk tudatában a jelenleginél nagyobb figyelmet és megbecsülést érdemelne.

A könyvtár fejlődése köztudomásúan igen nehéz körülmények között ment végbe, a működési feltételek mindmáig lényegében nem változtak. De — és ezzel hadd utaljak a jövőre — a budai várbeli építkezés a legutóbbi hónapokban felgyorsult, és felelős állami vezetők ígéretei szerint az épületet 1983 végén átadják. Az építkezés eddigi története persze óvatosságra int, de a jelen pillanatban magam is úgy hiszem, hogy legkésőbb 2—3 éven belül a könyvtár elfoglalhatja új helyét. Bizonyára érthető, hogy gondjaink, feladataink között minden mást megelőz az erre való felkészülés: nem annyira maga a költözködés (bár Budapest tucatnyi pontjáról kell csaknem hatszáz

munkatársunkat és több milliós könyvtári egységet, rengeteg berendezési tárgyat felköltöztetnünk), hanem az elképesztő, majdnem a Parlamentével azonos méretű épületkolosszus könyvtári-szakmai és technikai üzemeltetése, az új könyvtár (mert voltaképpen erről van szó) működésének sokoldalú előkészítése. Ezzel párhuzamosan óvatos, kis lépésekkel (és mert emberekről van szó: human módon) meg kell kezdeni a könyvtári munkafolyamatok ésszerűsítését, a vezetői gárda fiatalítását, a szervezet korszerűsítését. Nem egyéves feladat, de már most hozzá kell látnunk a könyvtár tudományos arculatának erősítéséhez, az új kutatási irányokban rejlő lehetőségek kiaknázásához, a tudományos szakembernevelésre is alkalmas szellemi műhely kifejlesztéséhez. Nagy feladatok várnak ránk 1983-ban a központi szolgáltatások továbbfejlesztése terén, közülük is kiemelkedik a külföldi folyóiratok központi katalógusa megkezdett automatizálási munkálatainak folytatása, a törökbálinti tárolókönyvtár és a várbeli restauráló laboratórium üzembe helyezése. Ugyancsak nem egy évre szóló, de halaszthatatlan feladat — az intézeti demokratikus fórumok működtetésének további bővítése mellett — a belső irányítási, tervezési-beosztási és ellenőrzési, ügyviteli rendszer korszerűsítése.

A temérdek feladat végrehaj-

tásának két fontos előfeltétele van. Az első: a könyvtár munkatársi gárdájának erőfeszítése, a másik: a fölöttes szervek, mindegyiknél a Művelődési Minisztérium támogatása. Eddigi tapasztalataim arról győztek meg, hogy mindkettőben szilárdan bízhatom. Különösen szükség van erre jelenlegi nehéz gazdasági feltételeink között. Mert — és 1983-ban ezt tartom minden könyvtár legégetőbb tennivalójának — népgazdaságunk mai, stagnáló fejlődési szakaszában minden erőnkkel arra kell törekednünk, hogy a kedvezőtlenebbre fordult népgazdasági viszonyok minél kevésbé hátráltassák könyvtárügyünk fejlődését. Hadd tegyem hozzá: ez nem csak és kizárólag a könyvtárak, hanem a magyar kultúra és tudomány egyetemes érdeke is, amelyeknek a könyvtárak szolgálói.

DR. DÁN RÓBERT
az Eötvös Loránd
Tudományegyetem
könyvtártudományi tanszékének
tanszékvezető egyetemi tanára

A *Könyvtáros* hozzánk is eljuttatott körkérdését azért is megtisztelőnek tartjuk, mert az Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsészettudományi karának könyvtártudományi tanszéke lényegében nem könyvtári intézmény. Ugyanakkor mint az egyetemi könyvtárosképzés egyetlen hazai tanszékét, számos szál fűzi a magyar könyvtárügyhöz. Az 1982-es év a korábban megindult átalakulás és a folyamatos reform esztendeje volt. Az oktatási munkában elsődleges feladatunknak tartottuk, hogy tovább erősítsük a tudományos képzést. Ezt a sokrétű feladatot igyekeztünk megoldani, de végére még nem juthattunk, a részletek kimunkálása folyamatban van. A hallgatóság érdeklődését megragadta a ha-

gyományos könyvtáros tárgyak új szemléletű feldolgozása, és sikereket értünk el az új tárgyak bevezetésével is. A jelenlegi struktúra azonban távolról sem tekinthető véglegesnek, még kevésbé az oktatásra kerülő tárgyak tananyaga. Kapcsolatot teremtettünk a nagykönyvtárakkal, és igényeiket folyamatosan figyelembe véve, nemcsak a tananyagot és a vizsgarendszert szándékozzuk továbbfejleszteni, hanem mindenekelőtt hallgatóink tudásanyagát is. Apróbb zökkenőktől eltekintve ez a reformfolyamat eredményesnek látszott 1982-ben, de éppen az eredmények mutatják, hogy mennyi tennivalónk van még. A tanszék az egyetem más tanszékeivel is szorosabb kapcsolatba került, és külföldi tapasztalatokat is igyekeztünk szerezni a képzés tudományos színvonalának emelése érdekében. Ez utóbbiak meglepő eredménnyel jártak. Világossá vált, hogy sok tanulnivalónk van a környező és a távoli országok könyvtárosképzésétől, de a külföldi szakemberek is érdeklődéssel vették tudomásul az úgynevezett „magyar modell” eredményeit. Mindebből következnek idej feladataink is: A reformot tovább folytatjuk, mert úgy véljük, hogy az egyetemi diplomával rendelkező könyvtárosok a könyvtárügy fejlesztésének fontos személyiségei lesznek. Ehhez kell mérnünk az átadandó ismeret-

etek körét és színvonalát. Fejlesztjük a diploma utáni, posztgraduális képzési formát, mert az informatikus-, dokumentátor-képzés már túlnő a könyvtári problémákon, és népgazdasági jelentőséggel bír. Ez a feladat a tanszéket is újabb és újabb erőpróbák elé állítja. Nem szabad azonban megfedkezünk egy pillanatig sem a nemzeti múlt értékeit őrző tudós könyvtárosok képzéséről sem, ezért az említettek mellett és azokkal párhuzamosan továbbfejlesztjük a közművelődési intézményekben dolgozó kollégáink tudományos ismereteit. Eredményesnek tekintjük az 1982-es esztendőt, és ennek tudatában készülünk 1983-as feladataink megoldására. Reméljük, hogy reformunkálataink további kézzelfogható eredményeiről számolhatunk be a következő időszakban.

SZENTE FERENC
az Országos Széchényi
Könyvtár,
Könyvtártudományi
és Módszertani Központ
igazgatója

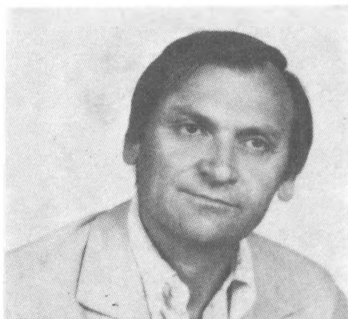
A Könyvtártudományi és Módszertani Központ számára a munka értelme és sikeressége elválaszthatatlan a magyar könyvtárügy fejlődésétől és eredményességétől. Így is kell ennek lennie. Mi nem vagyunk jobbák vagy rosszabbak a „normális” könyvtárosoknál, csak a munkelosztásban ránk osztott, elvállalt szerepünk különböztet meg tőlük, egyébként együtt sírunk, együtt nevetünk. Vagy másképpen szólva: szerepünk a kovászé, mely ugyanúgy vízből, lisztből és sóból áll, mint maga az anyag, melyből nélküle nem válhatna jó kenyér. S amiként a kovászt is a kenyér anyagából veszik ki mindig és újra, hogy friss maradjon, akként nekünk is a könyvtárügy

teljes közegével kell állandó éle-
tes kapcsolatban megújulnunk.

Intézményi létünk talán legsú-
lyosabb időszakát éljük át most
főnállásunk óta. Kipróbált, mű-
ködőképességnek bizonyult szerve-
zetet bontunk föl, mert a szakma
ítélete nem igazolta a magunkról
táplált illúzióinkat, és számos
erényünket elismerve, teljesít-
ményünket nyugtázva is Parkin-
son-tüneteket vélt felfedezni raj-
tunk, s minthogy a szervezeti
létjogosultságához kevés a műkö-
dőképesség ténye — kell hozzá a
különleges hasznosság, mi több:
a pótolhatatlanság visszajelzése is
—, a régi célok felé immár új uta-
kon próbálunk haladni. Ehhez a
legelső feltétel a megújulás szük-
ségességében való belső egyetér-
tés. A változásokat mindig ki-
sebb-nagyobb válság előzi meg.
Az ilyen munkahelyi kis válság is
súlyos idegpróba, fölkavarja a
kedélyeket, tartózkodóvá teszi
azokat, akik félnek a kockázattól,
megbontja a közösséget, megszá-
pítja a múltat, ijesztőnek mutatja
a jövőt. Nehezíti dolgunkat, és az
emberség kemény próbájává tes-
zi az átalakulást, hogy mint
minden erőszakos beavatkozás,
ez is beletépett a baráti és a kö-
zösségi kapcsolatok finom pók-
hálójába, csalódásokat, lelkiismer-
eti problémákat okozott.

Mindezeket tudván, és a kellő
tapasztaltság hiányából s a kiszá-
míthatatlan tényezőkből adódó
botlások, csúszások valószínűsé-
gét is látván, három irányban
szeretném építgetni az intéz-
mény tevékenységének az útját
és biztosítani a rajtuk való hala-
dás feltételeit is.

1. Hosszú távon érvényes mó-
don dokumentumban rögzítetten
és világos elvi alapokon ki kell
dolgozni az együttműködés, a
munkamegosztás és a szervezeti
együttélés kereteit az Országos
Széchényi Könyvtárral, tisztáz-
ván az ezzel együtt járó közös és
külön kötelességek vállalásának

módszereit, attól a meggyőző-
déstől vezetettve, hogy hazánk-
ban a korszerű könyvtári ellátás
kulskérdése a nemzeti könyvtár
alkalmassá tétele a korszerű köz-
ponti könyvtári szolgáltatások
belső kiépítésére, országos meg-
szervezésére, a szolgáltatások
igénylésének és fogadásának
szakmai megalapozására. Ez
olyan vállalkozás, amit az OSZK
és a KMK egy test, egy lélekként
tudhat elvállalni; vagy csak kése-
delmeskedve, rosszul, az erőket
pocsékolva dolgozhatunk rajta.
Az Országos Széchényi Könyv-
tárban levő nagy szakmai, szelle-
mi kapacitást csak úgy, mint a —
remélhetőleg — bővülő technikai
szolgáltatási lehetőségeket szer-
vezetten hozzáférhetővé kívána-
tos tenni az egész országban a
könyvtári hálózatok számára.
Ennek kiépítésében, a kereslet és
a kínálat jó értelmű találkozta-
sában, az OSZK különféle főosz-
tályai, igazgatóságai, másfelől el-
sősorban a megyei és a szakszer-
vezeti hálózatok közti közvetíté-
ben és koordinációban pótolha-
talan szerepe van a KMK-nak.
Ehhez most jók, és az érintettek-
ben tovább javíthatók az ember-
vezetési feltételek. Egymást job-
ban megismerve, egymás mun-
káját, erőfeszítéseit tisztelve a
közös cél szorosabban köthet
össze bennünket, mint a szerve-
zeti kényszerzubbony.

2. A KMK különleges helyze-
ténél fogva — lévén a Művelődé-
si Minisztériumhoz közvetlenül

kapcsolódó, annak áttételmentes
irányítása alatt álló, jogilag eddig
ugyan föl nem hatalmazott mód-
szertani bázisintézmény — alkalm-
massá tehető arra, hogy a régóta
hiányolt (és egyre keservebben
hiányzó) országos könyvtári
szakfelügyelet letéteményese le-
gyen. Félreértés ne essék, nem
valamiféle rangszerzési kórság
vagy hatalomvágy mondatja ezt
velem, hanem a szakmai szolgál-
tát eredményességének növelhe-
tőségébe vetett meggyőződés: a
gyerek is tudja, hogy a szakfel-
ügyeletnek, miként az élet más
területein is, annyi a hatalma,
amennyit a jelzéseiből az igazga-
tási szervek fölfognak és intézke-
désre is fölvállalnak. Esetünkben
tehát leginkább a szakma külön-
féle központjaival, a különféle
rendű-rangú fönntartókkal való
mindennapi kapcsolat tudatos
kialakítása és a könyvtárak javára
való fordítása a cél és a reális
esély. Nem akarom az országos
könyvtári szakfelügyeletet a
KMK-ban monopolizálni. Meg-
győződésem, hogy egy-egy
könyvtári terület józan és tisztes-
séges megítélésére, teljesítmé-
nyeinek mérlegelésére az abban
járatos szakember hivatott, tehát
az országos szakfelügyeletnek a
szakemberek széles körére kell
támaszkodnia az OSZK-ból is,
más könyvtárakból is (különös
tekintettel a koordinációs köz-
pontokra), továbbá más — nem
könyvtári — szervekből, intéz-
ményekből (például a tanácsok-
ból és országos szakintézmé-
nyekből). A KMK tehát fölfogá-
som szerint a minisztérium irá-
nyításával tervezi, szervezi, koor-
dinálja, dokumentálja, és más in-
tézményekkel közösen végzi is a
könyvtári szakfelügyeletet. Eb-
ből és módszertani feladataiból is
következik, hogy figyelmének ki
kell terjednie a helyi, vagyis a há-
lózati szakfelügyelet segítő jelle-
gű gondozására.

3. Mindehhez a KMK hagyó-

mányainak megfelelően fontos kutatási-képzési és szolgáltatási bázisa is a magyar könyvtárügynek. Az egyszerűség okán azt mondom, hogy törekszem arra, hogy a fenti funkciók racionális méretek és keretek között, egymást kiegészítve és erősítve létezzenek, és a külső kapcsolataik révén erősödjenek. Szeretném, ha a rendelkezésünkre álló szellemi és anyagi erőket a tevékenységi formáink együttműködésével hatékonyabban érvényesítenénk, ha kiszűrnénk a látszattevékenységeket, ha minden munkatársunkban kifejlesztenénk azt a tudatot, hogy nálunk az önmegvalósítás jogosságát a könyvtári ügy szolgálata adja meg.

GOMBA SZABOLCSNÉ DR.
a Kossuth Lajos
Tudományegyetem
Könyvtárának főigazgatója

A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára az elmúlt egy-két évben nehéz helyzetben volt. A *Csúry István* főigazgató halálát követő esztendő átmenetinek tekinthető időszakában a könyvtár megbízott vezetőjének célja elsősorban az eredmények megtartása lehetett. A hosszabb távú előretökés a főigazgatói kinevezést követő időben vált lehetségessé. Ekkor kulcskérdés volt az intézmény személyzeti helyzetének felmérése és a könyvtári funkciók szempontjából való elemzése, továbbá a felszabaduló álláshelyek betöltése a fejlesztési terveknek is megfelelő szakképesítésű munkatárakkal. Ennek eredményeképpen, hogy az intézmény hosszú távra előretökés, természetesen gondoskodik a nyugdíj felétartók utánpótlásáról, fontos munkaköröket tudott belső erőből betölteni. A könyvtár jövője szempontjából igen fontosnak ítéljük a könyvtári munkafolya-

matok gépesítésének meggyorsítását és a szakemberbázis megteremtését ahhoz, hogy gyorsabban haladhassunk előre a *számítástechnika könyvtári alkalmazásában*. Az elmúlt évben lehetőség nyílt számítógépes szakember alkalmazására, akinek feladata a könyvtári munkafolyamatok rendszerlemző áttekintése és a gépesítés lépcsőzetes megvalósításának — egyelőre — elméleti előkészítése.

A nemzetközi tendenciákkal és a helyi igényekkel összhangban kiemelt célunk a *tájékoztató munka továbbfejlesztése*. A tájékoztató tevékenység hatékonyabbá tétele igen sokrétű feladat, így például fontos, hogy a szakreferensek és az egész egyetem kutatási terveinek ismeretében elevenebb kapcsolatot tartsanak a kutatásokkal, és saját tudományos fejlődésük érdekében a jövőben is rendszeresen bekapcsolódjanak a tanszékek kutató munkájába. Fontos volna a nemzetközi és az országos szolgáltatások átvétele, illetve közvetítése is az egyetem és a tiszántúli régió szakemberei számára. Támazkodni kívánunk a *nemzetközi együttműködésen alapuló számítógépes rendszerekre*, és a külföldi adatbázisokkal való párbeszéd, *online kapcsolatok* létesítésével a terület szakirodalmi tájékoztatásának a korábbinál fej-

lettebb megoldására, s hasonló terveink vannak az Országos Széchényi Könyvtár számítógépes eredményeinek felhasználása terén.

Tovább kell lépünk a *központi és a tanszéki könyvtárak integrálásában*. Előkészítő tárgyalások folynak az egyetem fizikai tanszékeinek és a Debrecenben működő egyik akadémiai intézet, az Atommagkutató Könyvtárának integrálási lehetőségeiről. A korábban már megvalósított kémiai szakkönyvtári integrációtól eltérően a fizikai intézetek esetében a tagkönyvtárak területileg elkülönült helyiségekben, illetve épületekben működnek. Területi összehasonlításra tehát nincs lehetőség. A megoldás kulcsa a számítástechnika alkalmazása: az egymástól területileg elkülönült könyvtárak esetében a gyorsaság és a jobb kiszolgálás érdekében az állományok számítógépes adatbázisban való egyesítése, az online összeköttetés lehetőségeinek felhasználása látszik célszerűnek.

A hallgatók számára *audiovizuális eszközök* elhelyezését is tervezzük olvasószolgálati részlegünkben. A technikai felszerelések együttese a zeneműtár értékes anyagának hallgatásán felül lehetőséget kínálna a hallgatók jobb szaktárgyi felkészüléséhez és a gyakorló tanítási órák komplex előkészítéséhez is.

Az ésszerű és gazdaságos gyűjteményépítés érdekében folyamatosan *együttműködünk a terület nagykönyvtáraival*, elsősorban a debreceni orvostudományi egyetem könyvtárával, az agrártudományi egyetem könyvtárával, az MTA Atommagkutató Intézetével, a megyei és a városi könyvtárral, a nagy múltú református kollégiumi könyvtárral és a nyíregyházi teológiai főiskola könyvtárával.

Az intézménybe beözönlő kötelempéldányok tömege arra kész-

tett bennünket, hogy felülbíráljuk a kötelepéldány-gyűjtés eddigi szempontjait, és meghatározott kiadványtípusok vonatkozásában *gyűjtőkori megosztásra törekedjünk az Országos Széchényi Könyvtárral.*

Súlyos gondot okoz könyvtárunk számára a *helyhiány*. Intézményünk 1932-ben, az egyetemi épület átadásakor kapta meg jelenlegi helyét. Azóta a könyvtári célra készült északi szárny területileg csökkent, ezzel szemben a könyvtár funkciói bővültek: az eredeti egyetemi feladatkörhöz regionális, országos és nemzetközi jellegűek is társultak. A helyszűkéből adódó gondok megoldása várat magára, emiatt viszont kénytelenek leszünk bizonyos állományrészeket a földön, illetve ládákból tárolni.

Ugyancsak gondot okoz a könyvtár *másolóberendezéseinek pótlása*; az elhasználódott gépekkel ugyanis sem az egyetemi, sem a regionális igények nem elégíthetők ki.

A Debreceni Egyetemi Könyvtár működésével és fejlesztésével kapcsolatban egyúttal a könyvtári élet legfontosabb problémáit is jeleztük. 1983 legégetőbb kérdésének azonban a könyvtári állományok fejlesztési lehetőségét tartjuk, mivel eddig sem tudtunk megfelelő mértékben lépést tartani a tudományok fejlődésével, differenciálódásával, új, fontos folyóiratok megrendelése lehetetlennek bizonyult, évtizedek óta járó folyóiratokról és alapvető külföldi kiadványok megrendeléséről kellett lemondanunk. Az országba járó folyóiratok körének újabb szűkítése nem képzelhető el a tudományos munka, az oktató tevékenység színvonalának sérelme nélkül. Ráadásul egy-két évfolyam megrendelésének elmaradása pótolhatatlan hiányokat okoz majd a gyűjteményben. Az ésszerű takarékosági intézkedések betar-

tása mellett mindenképpen törekedni kell tehát a hazai tudományos élet színvonalának fenntartásához nélkülözhetetlen könyvtár- és folyóiratrendelési keretek előteremtésére. Ezt tartom könyvtárügyünk legfontosabb megoldásra váró kérdésének.

TÓTH GYULA
az Állami Gorkij Könyvtár igazgatója

Az Állami Gorkij Könyvtár 1982-ben sok gonddal küszködve érte el céljait. A gyarapítás gyűjtőkori szabályzatunknak megfelelően folyt, s munkánk a különgyűjtemények, a kézi- és segédkönyvtárak tökéletesítésére irányult. Véglegesítettük a Gorkij-külongyűjtemény kialakításának alapelveit s ezzel összefüggésben egy magyarországi Gorkij-bibliográfia tervét. Egyre súlyosbodó gondunkká vált a nyugati országokból megrendelt könyvanyag beérkezésének elmaradása. Még csak kezdeti eredményekkel járt a nemzetközi cserekapcsolatok bővítése, s lassan haladt az elavult és fölös idegen nyelvű anyag kivonása is könyvtárunkból. A dokumentumok feldolgozását 1982-től a nemzetközi követelményeknek megfelelő szabványok szerint kellett végeznünk, az év jórészt tanulással,

felkészüléssel és gyakorlással telt el, s az átállást szinte lehetetlené tette néhány kötelező szabvány hiánya.

Világirodalmi könyvtári alaptevékenységünket igyekeztünk színvonalasan ellátni, s egyik közművelődési feladatunkat, az idegen nyelvek tanulásának lehetővé tételét sokféleképpen törekedtünk megvalósítani. Zeneműtárunk szervezte a hazánkban forgalomba kerülő hanglemezek központi feldolgozását, s a közreműködő könyvtárosok lelkesedésének és fáradtságát nem ismerő szorgalmának köszönheti e munka kezdeti sikerét. Örömmel emlíjtük a *Zenei Szakirodalmi Tájékoztató* különszámát, amely a Bartók-centenárium alkalmából a külföldi sajtóban megjelent írásokat, az eddig hiányzó könyv- és lemezjegyzékeket tartalmazza. A nemzetiségi könyvtárügyben tovább erősítettük együttműködésünket a Hazafias Népfronttal, mégpedig elsősorban az olvasótáborok szervezése, illetve a nemzetiségi olvasásmódszertani pályázat közös meghirdetése révén. E munkában jó partnerünk a Könyvértékesítő és a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat, velük együtt eredményes szakmai tanácskozásokat folytattunk Gyulán, Tótszerdahelyen és Szombathelyen. Több alkalommal továbbképzést tartottunk a báziskönyvtárosok és az olvasótáborok vezetői számára. Hatékonyan közreműködtünk az I. országos nemzetiségi közművelődési konferencia munkájában is. Elkészült a szlovák nyelvű könyvek ajánló törzsanyagjegyzékének kézírata, a román már nyomdában van. *ÁGK Híradó* címmel — főként a nemzetiségi könyvtárügygel foglalkozó — folyóiratot indítottunk. A nemzeti-ségi témakörben több fontos dokumentumot is elkészítettünk. Nemzetközi kapcsolataink jelentékenyen gazdagodtak: előadást

tartottunk Moszkvában a társadalomtudományi bibliográfia kérdéséről, kiépítettük a kapcsolatot a madridi Biblioteca Hispánica-val, a bécsi Österreichische Nationalbibliothekkal, a ljubljainai nemzetiségkutató intézettel. Örömmel vettük át a Bolgár Népköztársaság magas kitüntetését, amelyet a két nép barátságának ápolásáért ítéltek oda könyvtárunknak. Olyan építkezések indultak meg és folynak épületünkben, illetve a Gorkij fasori zeneműtárban, amelyek új raktárterek, olvasótermek, munkahelyek építésével néhány éven belül elvezethetnek az ÁGK teljes építészeti rekonstrukciójához.

Az új évben fő törekvésünk szolgáltatásaink színvonalának emelése, olvasótáborunk bővítése. Szorgalmazzuk a könyv- és folyóiratbeszerzéshez szükséges keretek rendelkezésünkre bocsátását (ide értve a valutakeretet is). Megszervezzük a teljes állományrevíziót. Megjelentetjük a *Világirodalmi Központi Katalógus Gyarapodási Jegyzékét*. A *Világirodalmi Hiradót* a francia és a német nyelvterület anyagával kívánjuk bővíteni. Készül a műfordítások önálló formában kiadható bibliográfiája is. Felújított és a legmodernebb technikára épülő nyelvstúdiónk bizonyára népszerű lesz a nyelvtanulók körében. A Magyar Tudományos Akadémia és a Művelődési Minisztérium megállapodásának megfelelően a könyvtárunkban létrejött nemzetiségi kutató- és dokumentációs központnak magas színvonalú tudományos munkát kell végeznie. Első lépésként kialakítottuk *A magyarországi nemzetiségek kulturális, tudati jellemzőinek alakulása* című középtávú kutatási tématervet, illetve elindítottuk a rész kutatásokat. Kiadásra kész a *Magyarországi németek 1945—1975* című mintegy 40 ív terjedelmű bibliográfia. Készülünk a könyvtárban a spe-

ciális nemzetiségügyi szakolvasó megnyitására. Mindent megteszünk a raktározási gondokat évtizedekre megoldó raktárunk új-jáépítéséért, s reménykedve köszönjük meg az új év kezdetén mindazok segítségét, akik a könyvtárunk további fejlődését, jövőjét meghatározó helyiség elnyerésében közreműködtek.

DR. KÖRNYEY LASZLÓNÉ
a miskolci

II. Rákóczi Ferenc
Megyei Könyvtár igazgatója

Az elmúlt évben — szerény mértékben ugyan — de javultak a könyvtári munka feltételei a megyében. Számos helyen bővítették, korszerűsítették a könyvtárhelyiségeket. Új, méltó otthont kapott a sárospataki városi könyvtár. Zenei részleget létesítettek Abaujszántón, s újabbak létrehozása is folyamatban van Sajószentpéteren, Baktakéken, Ónodon.

A megyei könyvtár szintén sok tekintetben megújulva, esztétikus környezettel és nem utolsósorban nagy szakmai igyekezettel, szolgáltatókészséggel fogadja az olvasókat. Mindez a jó irányba fejlődő, egészséges szemlélet, a fenntartók és a könyvtárosok kiegyensúlyozott együttműködésének jele. Mind a hálózatban, mind központjában érezhető

egyfajta szakmai pezsdülés is. Ez különösen azért öröndetes, mert időnként könyvtárosok körében is fel-felbukkan a pesszimizmusra való hajlam. A borúlátás ellen-szere az értelmes cselekvés, az adott lehetőségek között a munka értelmes megszervezése.

A hiteles kép érdekében most a kedvezőtlen jelenségekről „ill-nék” beszámolni. Ehelyett inkább feladatainkról, terveinkről szólok — ezek ugyanis elárulják, hol hiányzik a több lendület, vagy hol szükséges a nagyobb gondoskodás, figyelmesebb törődés. Az új esztendőben arra törekszünk, hogy a könyvtári együttműködés tartalmát tekintve nemcsak hálózatunkon belül, hanem a többi hálózatokkal is gazdagabbá váljék. Fejlődjék tovább az egy éve működő, könyvtári és kulturális információkat nyújtó szolgálatunk. Szívügyemnek tekintem a fiatal könyvtárosok alkotó közösségének létrehozását, amely nemcsak a tudományos tevékenység iskolája lehet, hanem olyan fórum is, ahol igazi, kulturális kisugárzásra képes könyvtáros-egyeniségekké nevelődhetnek.

S ha már a nevelésnél tartunk, a könyvtár és az iskola kapcsolattáról is szólnék. Rendkívül fontosnak tartom, hogy a jövőben tovább javítsuk a gyermekek, a tanulóifjúság könyv- és tájékoztatási ellátását, növeljük e szolgáltatások pedagógiai és információs értékét. Évek óta tapasztalható, hogy a rendszeres könyvtárhasználók jó része a fiatalok közül kerül ki. Ez öröndetes jelenség. De azt is látunk kell, hogy a felnőtt olvasóvá nevelődés nem zökkenőmentes, természetesen folyamat!

Ennek oka egyebek között az, hogy a nevelés két nagy intézményesített rendszere, az iskola és a közművelődési intézmények átfogó, jól szervezett együttműködésének gyakorlata — bár sok szó

esik róla, s teszünk is érte — mégsem általános. Ahhoz, hogy a helyzet tovább javuljon, s a közös munka sehol se csupán néhány ügyszerető, lelkiismeretes pedagógus és könyvtáros belügye legyen, a jövőben talán több erkölcsi és anyagi ösztönzésre, jobb szervezésre, az irányítók részéről pedig nagyobb ellenőrzésre van szükség. Terveink alakításakor mindezt az eddigieknél is jobban szeretnénk figyelembe venni, hiszen az általános műveltség, a hétköznapi kultúra és a jó szakmai felkészültség ügyében a „felelősök” között — úgy érzem — a könyvtár az élvonalban van.

Végezetül szeretném, ha a tudatos kultúra-közvetítő magatartás vállalásán túl munkatársaimmal közösen 1983-ban is hozzájárulhatnánk egyben-másban környezetünk kulturális arculatának gazdagításához.

PAPP BÉLA
a Baranya megyei
SZMT Központi Könyvtár
igazgatója

Az 1982-es évben mind szakmai, mind mozgalmi munkánkban számos megoldandó feladat várt könyvtárunkra. Helyzetünket, tevékenységünket már korábban is meghatározta az a tény, hogy fenntartónk — mintegy nyolc évvel ezelőtt — új székházba költözött, a könyvtár azonban 1980 közepéig továbbra is az átépítésre, felújításra szánt épületben maradt; abban, amelyet végül is a Pécsi Nemzeti Színház kapott meg. A könyvtárnak tehát költözködni kellett. Időközben jóváhagyták ugyan az új, mindössze 650 négyzetméteresre tervezett központi könyvtár felépítését, záros határidővel, de a helykijelölés, a felsőbb szervek között a tervekről folytatott vita igen hosszú időt vett igénybe, emiatt nem költözhattünk egye-

nesen új otthonunkba. Mintegy négy évet kell kibírnunk jelenlegi helyünkön — egy húsz évvel ezelőtt is „ideiglenesnek” szánt épületben —, amely könyvtári célra nem alkalmas.

Könyvtárunknak jól működő (az országban másodikként létrehozott) hírlapolvasója volt, számottevő folyóiratállománnyal rendelkezünk, csakhogy ez körülbelül 40 ezer kötetnyi könyvvel együtt az új könyvtár elkészültéig holt állományként, hozzáférhetetlenül fekszik egy külső raktárban.

Hálózatunkban a központi könyvtárhoz mintegy 110 letéti könyvtár tartozik. A könyvellátás és a könyvcsere száma évente mindig megfelelő volt, a könyvtárosok bejártak cserélni, válogatni a központba. Jelenlegi helyünkön két évre — a központi könyvtár teljes állományellenőrzése idején — teljesen leállt a letéti csereforgalom. Új könyveket adtunk, de a régieket visszavenni nem tudtuk, s ez, a letétek mostoha viszonyait ismerve, nagy gondot okozott és okoz ma is. Most ott tartunk, hogy a letéti könyvtárakból visszahozott állomány jó részét helyhiány miatt dobozokban tároljuk, ismét csak holt anyagként.

Az ilyen és ehhez hasonló nehézségek közepette is úgy határoztuk meg az 1982. évi feladatainkat, hogy a körülmények szabta lehetőségeken belül igyekez-

zünk megfelelni a velünk szemben támasztott követelményeknek. Hálózati, módszertani munkánkat például — a központi célkitűzések figyelembevételével — a fenntartókkal való jobb, összehangoltabb munkára való törekvés jellemezte. Az egységes, összehangolt munka érdekében megvizsgáltuk a vállalatok szakszervezeti, illetve szakkönyvtárainak helyzetét, s ahol a feltételek megfelelőek, javaslatot teszünk összevonásukra. Kiemelt feladataink közé tartozik az egészségügyi intézményekben működő könyvtárak fejlesztése, integrációja. A megyei könyvtárral, valamint az egészségügyi szakszervezet központi könyvtárával együtt folytatjuk az intézményekben működő könyvtárak egyesítését. Megkezdtük könyvtárunk katalógusrevízióját, az új szabványok figyelembevételével újjáalakítjuk betűrendes katalógusunkat. Úgy tervezzük, hogy az új könyvtárban bővítjük szolgáltatásainkat, mivel területi könyvtári feladatokat is ellátunk. Ezért már az elmúlt évtől kezdve tudatosan fejlesztjük hangzó dokumentum-állományunkat, leendő hangtárunk alapját. Sikeresnek mondhatjuk olvasómozgalmi munkánkat, rendezvényeink iránt mindenütt megfelelő érdeklődés nyilvánult meg, amely az igényfelkeltésben ösztönzően hatott. Az Olvasó ifjúságért mozgalom első szakaszában több könyvtárunk — az ismert nehézségek ellenére — eredményesen vett részt, és akadt köztük olyan is, amelyik országos, illetve megyei elismerésben részesült. Könyvtárainkat természetesen a mozgalom folytatására ösztönöztük.

Terveink az új könyvtár mielőbbi felépülésétől függenek, nagyon várjuk, hogy azt célszerűen berendezve birtokba vehessük. Hasonlóképpen reménykedünk abban, hogy lesz saját gépkö-

csink is, amely munkánkat nagyban megkönnyítené. Tovább kell erősítenünk hálózati-módszertani tevékenységünket, több időt kell fordítanunk a letéti könyvtárak hatékonyabb működésének irányítására, segítésére, ezen belül a működési feltételek javítására. Végül, de nem utolsósorban reméljük, hogy továbbra is megfelelő lesznek anyagi lehetőségeink a színvonalas, tartalmas könyvtári munkához.

TÓTH SÁNDORNÉ
a Fővárosi
Szabó Ervin Könyvtár
VII. kerületi
szakolvasótermének vezetője

Tíz hónap egy olvasóterem életében nem nagy idő. Különösen akkor nem, ha ez az olvasóterem néhány szempontból rendhagyónak számít. Mindenekelőtt abban, hogy területileg nincs összekapcsolva a kölcsönzőterrel, ezért állománya úgy alakult, hogy a heti 52 órás nyitvatartás alatt az olvasók ne érezzék lépés-nyomon a kölcsönzési állomány hiányát. A jelenlegi prézens könyvállomány, a 300-féle periodikával a közművelődési könyvtárügy egészét tekintve is számottevő, hálózatunkban, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatában pedig a legnagyobb. Megtalálható benne minden fontosabb munka, amely a különböző szintű oktatáshoz szükséges, s különösen nyelvészeti-irodalom-történeti anyaga gazdag. A 30 ezer kötetre tervezett befogadóképessége természetesen határait is megszabja. Rendhagyó azonban olvasótermünk abban a tekintetben is, hogy az általános olvasótermi szolgálat ellátásán felül keressük a lehetőségeket a középfokú oktatási intézmények és a közművelődési könyvtárak ideális kapcsolatának kialakítására is. Nemcsak a kötelező, illetve

ajánlott olvasmányok és tanulmánykötetek gyűjtésével — hiszen ez minden könyvtárnak kötelessége —, hanem azzal is, hogy — divatos szóval — műhely kialakítására törekszünk, mely a különféle, könyvtárhasználatra épülő csoportos foglalkozások színterévé válhat. Mivel a beiratkozottak 50,8 százaléka tanuló, csöndesebb délelőttökön a 400 négyzetméterből szabadá tudjuk tenni emeleti olvasótermünket az osztályok fogadására, rendhagyó irodalmi, történelmi órák tartására, könyvtárbeutatókra, video-műsorok megtekintésére. Az órákat a könyvtárosok hangfelvételekkel, diáképekkel, kivetített könyvillusztrációkkal teszik élményszerűvé. Ezzel már jeleztem, hogy hálózatunkban egyike vagyunk azoknak a könyvtáraknak, ahol jó minőségű gépi berendezések találhatók. Segítséggel hang- és vizuális gyűjteményünk a rádióból és a televízióból felvett irodalmi és nyelvtanulást segítő műsorokkal is gazdagodik. Hangtárosaink tehát természetesen „főszereplői” a könyvtári foglalkozásoknak.

Az elmúlt év fő céljává azt tűztük ki, hogy tudományt vegyenek rólunk az érdekeltek, elsősorban az iskolák, a diákok, a tanárok. Ennek érdekében a hálózati központ szórólapokat és plakátokat

készített, amelyeket eljuttattunk az iskolákba, a lakossághoz, a FÖMO-hoz, sőt még a budapesti nemzetközi vásárra is. Iskolai munkaközösség-vezetők és csoportok látogattak el hozzánk, hogy megismerkedjenek szolgáltatásainkkal.

Idei munkánkat arra alapozzuk, hogy az iskolák számítanak a könyvtárakra. Jó hagyomány ez a kerületben, így szép feladat lesz néhány könyvtárosunk számára, hogy kikísérletezze az iskolatípusokra szabott órákat. Az országos középiskolai tanulmányi verseny magyar és történelem témáiban igen nagy gonddal készülünk a diákok segítésére. Saját állományunk darabjai mellett, másolatban azokat az ajánlott cikkeket is szeretnénk kezükbe adni, amelyek eredetileg nagykönyvtárak anyagából valók, így érdemes lesz más kerületekből is hozzánk irányítani a pályázó fiatalokat.

Szakmai elképzeléseinkhez nagyon jól illik a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat közötti megállapodás keretében indult 13 részes előadássorozat *Bevezetés az irodalomelméletbe* címmel, amely érettségizőknek, felvételre készülőknek nyújt segítséget, de amelyet főiskolások is szép számmal látogatnak. Az előadók az új középiskolai magyartankönyv szerzői.

Kisgalériánk 1983. évi kiállítási terve szerint nyolc fiatal képzőművész mutatkozik be könyvtárunkban, az Erzsébetvárosi Művelődési Ház rendezésében.

E rövid összefoglalóban több teret kaptak a foglalkozások, ami az indulás évében talán indokolt, de igen nagy munkánk volt és lesz még 1983-ban is az alapkatalógusok tisztességes elkészítése, az állomány feltárása, a kiegészítő katalógusok kiépítése. Ez a mindennapos aprómunkával járó tevékenység nélkülözhetetlen az olvasótermi tájékoztatás színvo-

nalának emeléséhez és a későbbi időkre tervezett szolgáltatásaink megalapozásához is.

DR. GYIMESI ENDRE
a zalaegerszegi
József Attila
Városi Könyvtár igazgatója

Hogy milyen volt az 1982-es év? Hadd induljak egy kicsit korábbról!

Az 1970-es évek végén nagy változások következtek be Zalaegerszeg közművelődési intézményhálózatában. Megkezdődtek az előkészületek a zalaegerszegi állandó színház létrehozására. A leendő színház épületéből kiszorult SZMT Központi Könyvtár a József Attila Városi Könyvtár helyére költözött, a városi könyvtárt pedig — a kölcsönző tevékenység tizhónapos kényszerű szüneteltetése után — az újonnan létesült Landerhegyi Művelődési Központban helyezték el.

A könyvtár nagyon jó helyen, egy körülbelül 20 ezer lelket számláló lakótelep központjában, tiz oktatási intézmény: óvodák, általános és középiskolák, kollégiumok stb. környezetében található. Az intézmény a feltétlenül indokolt szakmai és technikai munkák elvégzése után 1981. október 20-án nyitotta meg kapuit az olvasók előtt.

Az 1982-es év tehát a birtokbavétel esztendeje volt. A korábinál jóval kedvezőbb személyi és gazdasági feltételekkel rendelkező, több mint 600 négyzetméter alapterületű, szőnyegpadlós, esztétikus svéd Allmedia bútorzattal berendezett könyvtár hamarosan népszerűvé vált, előbb a lakótelepen, majd később a város könyvbarátainak körében is. A beiratkozott olvasók száma 1982-ben meghaladta a 4100-at, s a napi látogatószám is gyakran négyszáz fölé emelkedett. Olva-

sószolgálatunk mindent megtett annak érdekében, hogy a betérő látogatók jól érezzék magukat a könyvtárban, és presztizskérdést csinált abból, hogy kéréseiket a lehető legjobban teljesítse. Sokszor nem kevés utánjárást követel ez, hiszen központi könyvtárunk állománya alig haladja meg a 65 ezer kötetet. Hála az országos közművelődési alap támogatásának — a korábbi szűkös feltételek miatt a dezideráta jegyzékünkbe felvett művek számát csökkenteni tudtuk, sőt a város területén levő tiz letéti könyvtárunk állományát is megerősítettük.

Fontos feladatunknak tartjuk, hogy az óvodások és az iskolai tanulók alapvető igényévé tegyük az állandó könyvtárhasználatot. 1982-ben havonta 58 csoportos foglalkozást tartottak gyermekrészlegünk munkatársai.

Rendszeressé váltak könyvtárunkban az irodalmi estek, s ezek törzsközönsége is kialakult. Feladatunknak tekintjük, hogy a városunkban élő íróknak és költőknek bemutatkozási lehetőséget nyújtsunk. Könyvtárunkban működik a *zalaegerszegi írókör*, valamint annak utánpótlási gárdája, a *diákirók*, *diákköltők klubja* is.

Jól felszerelt zenei részlegünk forgalma szintén öröndetesen emelkedett.

Intézményünk nyitvatartási ideje a látogatók igényeihez alkalmazkodik — s a „B”-típusú könyvtárak között országosan is talán a leghosszabb. Hétköznapokon (szombaton is) 10 órától 20 óráig, vasárnap pedig 10 órától 14 óráig vehetők igénybe a könyvtár szolgáltatásai.

A jövő feladata, hogy megfeleljünk a könyvtárunk iránt megnyilvánuló nagy olvasói bizalomnak, szolgáltatásaink tökéletesebbé tételével javítsuk munkánk színvonalát. Gondunk rengeteg van: Meg kell oldanunk könyvtárunk gépesítését, úrrá kell lennünk kötetzeti gondjainkon, s tökéletesíteni kell szakkatalógusunkat is. 1983. január 1-től átvettük a Zala megyei Könyvtártól 19 városkörnyéki település könyvtárainak szakmai-módszertani felügyeletét; s a megyei tanács döntése értelmében fel kell készülnünk arra, hogy a tervidőszak végére átvegyük az egész zalaegerszegi járás könyvtárügyének gondozását, és bevezessük a központositott ellátórendszert. Mindezek személyi, technikai feltételeinek megteremtése nem kis feladatot ró ránk.

Szerencsére lelkes, tetterkész, jó munkatársaink vannak, akik nem rettennek vissza a nagy feladatoktól, még akkor sem, ha tudják, hogy sem a könyvtárosok erkölcsi és anyagi megbecsülése, sem a könyvtárak közötti együttműködés nem javult lényegesen az utóbbi években.

BOLEVÁ CZ JÓZSEF
a Tabi Nagyközségi Könyvtár
vezetője

A Tabi Nagyközségi Könyvtár 1980-ban költözött jelenlegi helyére. Az új elhelyezés és a társadalmi munkával megszépített közvetlen környezet felszínre hozta az *olvasókert* létesítésének gondolatát. Javaslatunkra a

nagyközségi közös tanács vezetői anyagiakkal, az üzemek szocialista brigádjai pedig több mint 100 ezer forintos társadalmi munkával segítettek abban, hogy 1981-ben megnyithattuk az olvasóteret. Parkosított környezetben, diófák alatt, rózsalugasok között, rusztikus asztalok mellett tavasztól ősziig 120-féle hírlappal, folyóirattal és szeszmentes büfével várjuk olvasóinkat. Jólétes érzés hallani az olvasók, vendégeink elismerő szavait, és érezni környezetünk megbecsülését.

Az új millió új gondolatokat szült. A helytörténeti munka fel lendítését a társadalom bevonásával képeztük el és terveztük meg. Gyűjteményünk alapjául 180 tekercsből álló, Somogy sajtójának nagy részét magában foglaló mikrofilmtárunk, valamint az 1945 és 1982 közötti időszakot felölelő, Tabról szóló cikk-katalógus szolgált. A társadalmi szervek segítségével és a Hazafias Népfront nagyközségi bizottságával együtt szerveztük meg a hűsz tagból álló helytörténeti munkabizottságot. Ez az üzemek és az intézmények krónikájának írásával foglalkozik, szakmai összejöveteleit pedig vezetésünk alatt a könyvtárban tartja. Felmerült a képeslapok és a fényképek gyűjtésének gondolata is, mégpedig abból a célból, hogy a városiasodó nagyközség múltját és jelenét kiállításon mutathassuk be a lakosságunknak. A könyvtárosok több mint 500 fényképet és képeslapot gyűjtöttek össze a *Változó Tab* című fotókiállításunkra. A megnyitóra a művelődési központ kisfilmes szakköre kisfilmet készített Tabról. A szakkörrel kötött megállapodásunk értelmében filmek készülnek a nagyközség társadalmáról is, illetve a jövőben minden fontosabb politikai és gazdasági eseményről. E filmekkel könyvtárunk helytörténeti film-tárát alapozzuk meg.

1982-ben kellett volna megindulnia az új könyvtárellátási rendszernek, melynek tervét a szakmai felügyeleti szervek jóváhagyták. A tervet szerint — hasonlóan 13 fiókkönyvtárunk ellátásához — két közigazgatási körzet nyolc, tiszteletdíjas könyvtárossal működő könyvtárát láttuk volna el szerződéses alapon. E területeken 280 kültelken élő családhoz szeretnénk volna eljuttatni könyvtárunk szolgáltatásait. Tervünk — sorozatos félreértések miatt — elbukott. Hasonlóképpen jártunk a könyvtárral megfelelően el nem látott társadalmi körök csak alsó tagozattal rendelkező iskoláinak könyvtári

ellátásával is, holott e probléma megoldása halaszthatatlan.

Az önhibánkon kívül meg nem valósult elképzelések nem tesznek bennünket borúlátóvá. Megvannak a feltételeink ahhoz, hogy az ellátási rendszer gondolatát felszínen tartsuk. Tabon egy lakosra 5,6 könyvtári kötet jut, és a lakosság 34,3 százaléka könyvtári olvasó. Statisztikai eredményeink alapján elégedettek lehetnénk, de 1983-tól új szolgáltatást szeretnénk bevezetni. A tervek elkészültek, és nem lesz akadálya annak, hogy megnyíljen a könyvtár zenei részlege több mint 500 hanglemezzel, és megkezdjük zenei ismeretterjesztő tevékenységünket is.

Szolgáltatásaink kiterjesztésével elengedhetetlenül szükség lesz a könyvtár bővítésére, erre lehetőségünk is van. Az oktatást komplex könyvtári órák tartásával szeretnénk segíteni, ami több helyet igényel.

Végül hangsúlyozni szeretném, hogy számunkra a tervezett könyvtárellátási rendszer megvalósítása jelentheti a legfontosabb feladatot. Nem tartom ugyanis feltétlenül szükségesnek, hogy egy akkora községben, mint a mienk, több könyvtári hálózat tartson fenn könyvtárat.

Egy szépet álmodó könyvtár csodálatos viszontagságai

Az is baj, ha sok a gyermekolvasó?

Mottó: Dániában a 6 éven aluliak 37, a 7—11 évesek 95, a 12—15 évesek 98 százaléka könyvtári olvasó. 1977 végén egy körülbelül 50 ezer lakosú magyar település gyermekkönyvtárának fiatal munkatársai nagy álmot megvalósítására szánták el magukat: megpróbálják a lakóhelyükön élő valamennyi gyermeket becsábítani intézményükbe. Ám nagyon fiatalok voltak, nagyon optimisták, nagyon hiszékenyek és nagyon álmodozók, emiatt későn ébredtek rá, hogy minden álmot csak arra a pamlagra szabad tervezni, ami az alváshoz rendelkezésre áll.

Az ő kudarcaik történetét próbáljuk meg szépiítés nélkül közreadni azért, hogy követők a hibákból okulva nyugodtabban dolgozhassanak.

Látszat és valóság A felkészülés időszaka

Ha bármelyik könyvtár munkájáról gyorsan akarunk képet kapni, elsősorban az olvasók számára és a forgalmi adatokra vessünk egy pillantást. Ha bennük nincs ferdtítés, félremagyarázás, ami — sajnos — elég ritka, akkor ezek tükrözik a leghívebben az ott dolgozók munkáját, tevékenységük színvonalát. A település vagy az üzem (intézmény) könyvtárának lehetséges olvasótáborát, a könyvtár tárgyi és személyi feltételeit figyelembe véve tehetjük fel aztán a kérdést: Miért ennyi az olvasók száma? Ha elegendőnek találjuk, megtartásukra törekszünk, ha kevésnek, az okokat kutatva próbálunk meg előbbre lépni.

1977. IV. negyedévében az említett könyvtárosok kénytelenek voltak megkérdezni maguktól: Hogyan lehetséges az, hogy egy jól megközelíthető könyvtárba a számitásba vehető olvasótábornak csak 10—12 százaléka jár? A válasz itt is, akárcsak az ország sok más helyén készen állt, szinte kínálta magát: nem tudják az emberek, hogy *van*, illetve hogy *hol van*, sem azt, hogy *milyen szolgáltatá-*

sokat kínál a könyvtár. Egy kultúrára szomjazó közösség tagjai ugyanis minden olyan intézménybe elmennek, amelynek tudnak létezéséről, ismerik az ott kínákozó művelődési vagy egyéb, főleg szórakozási lehetőségeket. Különösen a 14 éven aluliak, akikben még magasan lobog a tudniakarás lángja. Ez mindjárt sugallta a második kérdést: miért nem tudatosult a könyvtár létezése? Valószínűleg azért, mert sem a könyvtárban, sem ott-hon, sem az iskolában nem tettek érte eleget. Miért nem? Az ok egyszerű: a szülő az iskolától, az iskola a családtól várta a feladat teljesítését. A könyvtárban pedig: bár az intézmény nevében benne volt a „közművelődési” jelző, még mindig nem sikerült eljutni e kifejezés tágabb értelmezéséig. A könyvtárosokban nem tudatosult eléggé: ha továbbra is a „kölcsonkönyvtári” szemlélet szerint gondolkodnak, és nem fogadják el azt a tényt, hogy minden munka könyvtári feladat, ami az olvasót szolgálhatja, de az is, ami az olvasóvá nevelést eredményezheti, a társadalom sem ismeri el pótolhatatlan közművelődési intézménynek a könyvtárt. Igaz, lehet létszámhiányra, kis alapterületre és kölcsönzőállományra, az iskolák, művelődési házak feladataira és még számtalan más dologra hivatkozni, csak ne kelljen a nem kimondottan könyvtári munkát elvégezni, de ebben az esetben a várható eredményeket, lehetőségeit is szűk határok közé szorítja a könyvtáros.

Intézményünk könyvtárosai 1977-ben tették fel maguknak e kérdéseket, és a rájuk adott válaszok megszabták feladataikat is: Meg kellett ismertetni, meg kellett szeretetni könyvtárukat.

A könyvtár korábbi kapcsolatteremtő tevékenységéről kiderült, hogy az olvasótábornak csak nagyon szűk körével sikerült személyes kapcsolatot létesíteni. Olyan megoldást kerestek tehát, amelyben a gyermekek nemcsak a könyvtárral ismerkedhetnek meg, hanem a könyvtárosokkal is személyes kapcsolatot alakíthatnak ki. Ilyen lehetőséget a zárt és a nyílt csoportos foglalkozások-

ban és nem a kölcsönzési célzatú csoportos beiratkozás erőltetésében láttak. A pusztai kölcsönzés önmagában soha nem válik teljes értékű, a könyvtárat megszerettető személyes kapcsolattá. Ehhez érzelmi alapra is szükség van, amelynek megteremtése nagy olvasólétszám és kevés könyvtáros esetén csak *jól tervezett foglalkozásokkal* lehetséges.

Megkezdtek hát a foglalkozások feltételeinek megteremtését. Ehhez kiinduló alap volt, hogy 1978-tól kezdve két könyvtáros és egy adminisztrátor tevékenykedett a gyermekkönyvtárban, amely egyébként közvetlenül a csoportos foglalkozások megkezdése előtt költözött új — akkor úgy tűnt, ideiglenes — helyére. Terveiket is annak megfelelően dolgozták ki, hogy körülbelül egy-másfél év múlva háromszor akkora alapterületű, továbbfejlesztésre alkalmas térbe költöznek. Egy idő után azonban kiderült, hogy a pénzügyi okokból sürgősen és főleg rosszul elvégzett könyvtárfejlesztés következtében az új elhelyezésből belátható időn belül már semmi nem lesz. Ez persze csak később érezte hatását. A gyermekkönyvtárt egyébként 95 m²-es kölcsönzőterével, 16 ezer kötetes könyvvállományával és technikai berendezéseivel (diavetítő, episzóp, lemezjátszó, magnetofon, vetítővásznak stb.) országosan a jól ellátottak közé számították.

A tervek kialakításakor figyelembe kellett venni a vonzaskörzet könyvtári ellátásának tényezőit is. A könyvtár a város egyetlen gyermekkönyvtára volt. Más könyvtárak (2 fiókkönyvtár, 1 területi jelleggel működő szakszervezeti könyvtár és az iskolák által vásárolt könyvek) a 14 éven aluli olvasók ellátására szinte teljesen alkalmatlannak bizonyultak mind állományuk feltártsága, mind elhelyezésük, mind könyvvállományuk összetétele szempontjából. A könyvtár közvetlen vonzaskörzetébe (1 km-en belül) 6, tágabban értelmezett vonzaskörzetébe (2—3 km) összesen 12 általános iskola és 14 óvoda tartozott.

Az állomány 1978 januárjában egy betűrendes keresztkatalógusban és egy tematikus katalógusban volt feltárva. A könyveket a szabadpolcon a következő állományegységek szerint helyezték el: képeskönyvek, mesék, versek, szépirodalom (ifjúsági művek, válogatás a felnőttek irodalmából), szakkönyvek, segédkönyvek.

A könyvtárosok munkájában az első buktató az oktatási intézményekkel való kapcsolat kialakításakor jelentkezett. Kiderült ugyanis, hogy ha például nem szegik meg az oktatási órák számát meghatározó intézkedéseket, s a foglalkozásokat az óvodai, iskolai időn kívül tartják, tehát nem zárt, hanem nyílt csoportos foglalkozásokat szervez-

nek, akkor csökkenteniük kell a kölcsönzési időt (a minden bizonnyal növekvő olvasólétszám mellett), mert ha behívnak egy csoportot a könyvtárra foglalkozásra, több gyermek már nem fér be oda kölcsönözni. Másrészt az oktatási időn kívül a gyerekeknek csak egy töredékét tudják foglalkozásaikra elhozni: az iskolások közül a napköziseket, az óvodások közül pedig senkit.

Szerencsére ezt a problémát sikerült megoldani a következőképp: Először az ismerős, a baráti körbe tartozó pedagógusok osztályait hívták meg, s ezek el is jöttek. Később (2—3 hónap múlva) e foglalkozások hírére jelentkeztek más osztályok nevelői is. Velük együtt már akkorára nőtt a foglalkozásra járók száma, hogy szükségessé vált egy összehangoló, irányító, kapcsolattartó szervezet kiépítése is. Ezt szintén baráti segítséggel teremtették meg. Minden iskolában személyesen keresték meg azt a (többnyire fiatal) pedagógust, aki hajlandó volt többletmunkát végezni a gyermekek érdekében. Ők tartották azután a kapcsolatot a pedagógusok és a könyvtárosok között, közvetítették kéréseiket.

Az óvodásoknál is hasonló volt a kezdet, de csak két-három hétig. Ezt követően a városi óvodai felügyelővel történt megbeszélés után már hivatalosan és szervezeten lehetett az óvodai csoportokat könyvtári foglalkozásokra vinni. Az óvodai foglalkozások esetében az is sokat nyomott a latban, hogy több óvónő két könyvtárossal egyazon bábcsoportba járt, s ott a foglalkozások tapasztalatait mindig kertelés nélkül meg tudták vitatni. Az őszinte légkörnél nagyobb hatóerő pedig nincs. Ehhez hasonlót szerettek volna később valamilyen formában az iskolákkal is megvalósítani. Létrehozták tehát — jobb ötlet híján — a *foglalkozások naplóját*. Célja az lett volna, hogy a csoportokat kísérő pedagógusok bejegyezzék észrevételeiket, véleményüket, tanácsaikat, hogy ezeket figyelembe véve később a könyvtárosok előbbre léphessenek. A próbálkozás kudarcot vallott. Ennek két oka lehetett: a csoportok később is ugyanazokkal a nevelőkkel jöttek a könyvtárba, és sokan úgy tartották, jobb a mosoly, mint a vélemények ütköztetése; a foglalkozások nagy száma miatt pedig a részvétel feltételeit a könyvtár kezdte diktálni, emiatt a pedagógusok talán attól féltek, hogy ha kedvezőtlen véleményt adnak, kiesnek a könyvtárra járók közül. (Ez persze sohasem történhetett volna meg, de egyelőre még messze voltak attól, hogy teljesen megbizzanak egymás jóakarataiban.) Így csak az ismerősöktől, barátoktól és az „izig-vérig pedagógusoktól” láthattak a naplóban őszinte véleményeket.

Amikor a foglalkozások bebizonyították életre-

valóságukat, már könnyű volt megszervezni az oktatásirányítás messzemenő támogatását, amelyre a későbbiekben valóban nagy szüksége volt a könyvtárnak.

Megfelelő propagandaanyagot is elő kellett állítani, hogy a gyermekek gondolatvilágába minél erősebben bevésődjék a könyvtár létezése. A cél elérése érdekében órarendes olvasójegy-borító és gyermekekhez szóló könyvtári plakát készült. E propagandaanyagok jelentősége a következőkben rejlett: A gyermekek órarendje az olvasójegyen van, ez mindig eszébe juttatja a könyvtárat, valahányszor az iskolai órákra készül, figyelmezteti a kölcsönzési határidő lejártára, tehát segít a kölcsönzési fegyelem megtartásában is. A könyvtárosnak pedig — mivel a borítók különböző színűek — segít az olvasókkal való személyre szabott foglalkozásban, mert minden esetben tudja, hány éves gyermek áll előtte, milyen sajátosságoknak megfelelő pedagógiai módszerekkel kell ajánló tevékenységet folytatnia. Az olvasójegy-borítók nem várt eredményt is hoztak: az előző (esztétikusnak nem nevezhető) olvasójegy után sok gyermek csak azért iratkozott be a könyvtárba, hogy ő is kapjon „olyan szép igazolványt”. (Az már más lapra tartozik, hogy a könyvtárosok őket is ott tudták tartani.) A könyvtári plakát, amelyen a gyermekek kedvelt Kajla kutyája is látható, s amely minden iskola minden osztályába eljutott,

három dolgot eredményezett: A pedagógusok örültek, mert kiegészítette az osztálydekorációt; a gyermekeket mindig emlékeztette a könyvtárra; és mivel nagyon sok osztályba azzal juttatták el, hogy a csoport jó könyvtári munkájáért kapta, ez kollektív jutalmazási formául is szolgált.

Az említett propagandaeszközöket bizonyára szebb kivitelben is el lehetett volna készíteni, de a könyvtárosokat kötötték a pénzügyi lehetőségek, kénytelenek voltak tehát azokat maguk megtervezni. Bár bevezetésük eredményesnek bizonyult, továbbra is gondot okozott az előállításukhoz szükséges évi 2—4000 forint előteremtése, mert erre a könyvtárak költségvetése általában nem ad lehetőséget. Kivételek az önálló sokszorosító eszközzel rendelkező intézmények.

Figyelmet kellett fordítani arra is, hogy a foglalkozások kapcsolódjanak az óvodai és az iskolai oktatási programhoz, mivel számítani lehetett az óraszámokat féltők ellenkezésére. Ügyeltek tehát arra, hogy a foglalkozásokon feldolgozandó, az iskolai pedagógiai anyaghoz kapcsolódó, azt kiegészítő témák jegyzékét a nevelők a foglalkozások előtt legalább egy héttel mindig elküldjék a könyvtárba. Ennek elérése elég sok nehézségbe ütközött.

A foglalkozásokon minden esetben könyv- és könyvtárhasználati ismereteket is kellett nyújtani, hiszen az volt a végső cél, hogy a gyermekek aktív könyvtárhasználókká váljanak. Legyenek továbbá a foglalkozások élményt adóak, játékosak, hogy megragadják a gyermekek képzeletét, érzelmileg hassanak rájuk.

Fontos, hogy milyen körülmények között találkoznak először a csoport tagjai a könyvtárral, könyvtárossal, milyenek első tapasztalataik. A hatást erősen befolyásolja, hogy ki tartja a foglalkozást, hogyan készül fel rá (otthon), mert minden foglalkozás sikere főként az előkészítéstől függ, de erősen befolyásolja a foglalkozásvezető és a gyermekek között kialakuló kapcsolat is. Tehát már a könyvtár felkeresése se legyen kötelező jellegű, mert ez is nehezíti a könyvtáros munkáját.

Az egyik fő szempont volt, hogy a könyvtáros ébressze fel a leendő olvasóban igényei kielégítésének vágyát (játék, az új kutatása, mit szeretnének, hogy szeretném, mit csináljak, hobby), s hogy támasszon a gyermekekben, illetve tartsa ébren bennük az óvodai, iskolai munkával kapcsolatos további kutatási vágyat, de nem a tanultak megisméltésével, hanem azok kiegészítésével, érdekességek megragadásával. Mindig észre kell venniük ugyanis azt, hogy a könyvekből új ismereteket szerezhetnek.

Messzemenően vigyázni kellett arra, hogy a

foglalkozás ne hasonlítson az „iskolai neveléshez”, szabadabb, kötetlenebb, játékosabb legyen, érezzék úgy a gyermekek, hogy azt teszik, amit ők szeretnének. Így lehetett ugyanis remélni, hogy tudatosodni fog bennük: a könyv és a könyvtáros érték van, nem fordítva. A gyermeket is a felnőttel egyenrangú olvasóként kell kezelni, s minden esetben hangsúlyozni kell az önkéntességet: a foglalkozásokon, a beiratkozások és a kölcsönzések során is. Vigyázni kell arra, hogy a gyermekek lehetőleg egyénileg iratkozzanak be a könyvtárba. A könyvtárosok végső célnak azt tekintették, hogy a könyvtárat a gyermekek természetes élettervévé tegyék, ahol maradéktalanul jól érzik magukat, ahova szívesen jönnek, örömmel használják ki művelődési lehetőségeit, és mindig elégedetten távoznak.

A könyvtárosszoport a foglalkozásokat szervezett formában 1978 januárjában kezdte el. 1977 decemberéig a könyvtárat csak egy-két osztály látogatta, és az egyik iskola elsős és másodikos egészsénapos osztálya. Velük is olyan laza volt a személyes kapcsolat, hogy később alig akadt gyermek, aki önállóan is rendszeresen felkereste volna a könyvtárat. Az említett néhány foglalkozással mint propagandamódszerrel a könyvtár olvasólétszáma (a mostanival megegyező vonzásokörzetben) 900—1300 között ingadozott. A látogatók száma évente 9—10 ezer volt, ők évi 24—25 ezer kötetet kölcsönöztek.

Kezdeti nehézségek

1978-ban a könyvtár szervezeten 632 zárt csoportos foglalkozást tartott az iskoláknak és az óvodáknak. Ez a szám csak akkor tűnik nagyknak, ha nem vesszük figyelembe, hogy a foglalkozásokat a gyermekkönyvtár 16 óvodai csoportnak és 78 iskolai osztálynak, összesen 94 csoportnak tartotta. Ez azt jelenti, hogy egy-egy csoportra évente 7 foglalkozás sem jutott.

Ahhoz azonban, hogy a foglalkozásoknak a mai oktatási rendszer mellett maradandó eredményük legyen, az óvodásoknak havonta, az alsó tagozatosoknak kéthavonként, a felső tagozatosoknak pedig félévenként legalább egy foglalkozást kellene tartani.

A foglalkozások hatására már az első évben 1170-ről 2577-re emelkedett az olvasók száma, 19954-re a látogatóké és 49901 kötetre a kölcsönzött könyveké.

Egy év alatt tehát csak a számszerű növekedés nagyobb volt, mint addig az olvasólétszám bármikor.

Az álom kezdett megvalósulni... csakhogy szép számmal jelentkeztek zavaró hatások is, mert a könyvtárosok nem voltak elég előrelátók.

Íme: Már 1978-ban több bírálatot kapott a könyvtár, ilyeneket például: Amit az intézmény tesz, nem az ő feladata, nincs is rá szükség. (Az ellenkezést elsősorban az újtól való idegenkedés válthatta ki, esetleg a félelem attól, hogy ha bevállalja, az addig „lépni nem akaróknak” is több munkát kell vállalniuk.) Továbbá: mi lesz, ha ezentúl a könyvtárban nemcsak „kölcsönkönyvtári”, hanem inkább népművelési vagy még inkább pedagógiai munkát kell végezni? Erre a könyvtárak nagyobb része nincs felkészülve. Olyan ellenvetés is volt, hogy hiába az igazgatói jóindulat, ha a foglalkozásokra nincs elegendő felkészülési idő. A könyvtárakban ugyanis a személyi ellátottság nem a kiszolgálandó olvasók számától, az elvégzendő munka nagyságától függ, hanem a pénzügyi helyzettől, a megszokástól és a könyvtárvezetők „rámenőségétől”. Az irányelvek csak jóval kisebb mértékben számítanak. A tapasztalat szerint egy-egy könyvtár személyi létszámában változás — a munkával elért eredmények esetén is — csak sokszori kérésre következik be. Hiába engedi meg tehát a könyvtárvezető a foglalkozásokra való felkészülést, ha erre a gyakorlatban nincs lehetőség. Délelőtt (vagy a kölcsönzési időn kívül) foglalkozásokat kell tartani, s közben lopva, hogy a foglalkozást ne zavarják, a kölcsönző és a raktár állományát rendezni, a könyveket visszaszorolni és felkészülni a kölcsönzésre. Délután pedig kölcsönözni kell. Nálunk egyelőre ezt jelenti a rugalmas munkaszervezés, vagyis azt, hogy a könyvtári dolgozóknak rugalmasan kell alkalmazkodniuk a körülményekhez.

Azzal sem számoltak, milyenek a magyar közművelődési könyvtárak szokásos beszerzési körülményei és munkaerő-lehetőségei, a könyvtárosképzés során ugyanis nem azt tanulták, ami a gyakorlatban van.

A könyvtárakban — főleg a falusi és a kisvárosi intézményekben — az olvasók nagyobb hányada 14 éven aluli, de a könyvtár beszerzési keretének egyharmad-egynegyed részét sem fordítják az ő igényeik kielégítésére. Ugyanez vonatkozik a könyvtári részlegek alapterületének és a személyi létszámnak az elosztására is. A gyermekkönyvtárak néha olyannak tűnnek, mint a mesebeli családban a legkisebb testvér. Állandóan övék a maradék, a levetett ruha, ők kapják a legkevesebbet, de tőlük várják mindig a sárkány legyőzését. Márpedig az olvasóvá nevelés — amelytől függ, hogy később a felnőtt részlegeknek mennyi olvasójuk lesz — nem kisebb feladat.

Abban a könyvtárban, amelyről ez az írás szól, a helyzet ilyen vonatkozásban sokkal jobb volt az országos átlagnál, mégsem tekinthető kielégítőnek. Összehasonlításul: 1980-ban csak a felnőttek részére volt ruhatár, egy-egy felnőtt olvasóra 0,1 négyzetméter alapterület jutott, a gyermekeknek ezzel szemben 0,035; olvasóteremmel csak a felnőttek rendelkeztek; könyvvél való ellátottságuk is csaknem a háromszorosa volt a gyermekekének — 19 kötet a 7-tel szemben —, s végül egy-egy könyvtárosnak 540 felnőttel kellett foglalkoznia, a gyermekrészlegben viszont 753 olvasóval. Jellemző a gyermekkönyvtári munka „megbecsülésére”, hogy az ott folyó tevékenység értékét sok esetben már a könyvtárosképző intézmények is semmibe veszik. Íme egy példa erre: Egy gyermekkönyvtáros a főiskola levelező tagozatán végzi a magyar—könyvtár szakot, s mivel gyermekkönyvtári tevékenységét a főiskola nem fogadja el könyvtári gyakorlatként, egy hetet a felnőtt részlegben kell dolgoznia. Ugyanakkor a feldolgozó csoportból és a felnőttek olvasószolgálatából a levelező tagozaton tanuló évfolyamtársainak munkáját minden további nélkül teljes értékű könyvtári gyakorlatnak fogadják el. A gyermekkönyvtárak ilyen „kezelése” nem 1980-ban kezdődött, hanem 1980-ban még itt tartott.

Segítenek a gyermekek — nő a forgalom

A könyvtárban tehát emelkedett az olvasólétszám. A könyvtárosok száma is, bár nem az olvasótábor növekedésének arányában. A könyvtárosoknak segíteniük kellett hát magukon, hogy ne kelljen abbahagyni álmuk megvalósítását. Azokat hívták segítségül, akik eddig is közreműködtek: a gyermekeket. Eddig segítettek növelni az olvasólétszámot, most az olvasók megtartásához és a könyvtárhasználat megtanításához kérték munkájukat. Felújították az úgynevezett „minikönyvtáros” tanfolyamokat.

A siker várakozáson felüli volt. A harmadik, negyedik osztályos gyermekek — elsősorban velük próbálkoztak, hiszen rájuk még 3—4 évig számíthattak — négy hónap alatt úgy elsajátították a könyvtárosi alapismereteket a heti egy foglalkozáson, hogy bátran el lehetett fogadni önkéntes munkájukat társaik kiszolgálásához. A tanfolyam elvégzése egyben egy úttörőpróba teljesítését is jelentette, de a gyermekek sokkal többre tartották az oklevelet, amit vizsga után kaptak. A vizsgát mindig három, különböző területen dolgozó

könyvtáros előtt tették le, akik sokszor ámuldoztak a gyermekek nagy tudásán.

A kis könyvtárosok nagy segítséget nyújtanak helyismeretükkel, könyvtárhasználati tudásukkal, de pusztán viselkedésükkel is. Ezt elsősorban a kölcsönzők gyorsabb kiszolgálásán lehet lemérni. Számukra játék, jó szórakozás a könyvtári munka, amely természetesen nem kötelező. Amikor maguknak kölcsönöznek, a könyvtárosoknak is segítenek 15—20 percet. A jelenlegi 28 kis könyvtáros már hathatós segítség a gyermekkönyvtárosok számára. A minikönyvtáros tanfolyamok felelevenítésére azért volt szükség, hogy változatlan könyvtárosi létszámmal, ugyanolyan kölcsönzési időben több olvasót szolgálhasson ki a gyermekkönyvtár. Ezenkívül jó hatásuk volt a felső tagozatosok könyvtárhasználati ismereteinek gyarapodására is. A „nagyokat” ugyanis bosszantotta, hogy a náluk kisebbek mindent megtaláltak a katalógusokban, ezért arra törekedtek, hogy használatukat ők is elsajátítsák. A kis könyvtárosok munkájának és tudásának kiaknázásában még rengeteg lehetőség rejlik, elsősorban az iskolai könyv- és könyvtárhasználati tananyag megtanításakor.

A kitűzött célok elérésében a legzavaróbb körülmény talán a könyvállomány lassú növekedése és a könyveknek a nagy forgalom miatti gyors elhasználódása volt. A beszerzési keret (elsősorban a gyermekek növekvő számának „követelésére” és az igazgató előrelátása nyomán) három év alatt a kétszeresére nőtt ugyan (1977-ben 30 692 Ft, 1980-ban 60 797 forint), de mivel korábban rendkívül alacsony volt, az elmaradást szinte nem lehetett pótolni, ráadásul a könyvek ára is emelkedett. (Meg kell jegyezni, hogy az említett beszerzési összegek alaposan felülmúlják az országos gyermekkönyvtári átlagot.)

A gátló tényezők tovább szaporodtak, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy a város 8—10 évnél hamarabb nem képes a gyermekkönyvtár alapterületét és könyvtárosainak számát növelni. Ráadásul az is súlyosbítja a nehézségeket, hogy az általános iskolai tanulók száma 1985-ben lesz a legnagyobb, és várhatóan meghaladja a 8000-et. Ilyen tanulólétszám mellett természetes az is, hogy a könyvtár iránti érdeklődés tovább fog növekedni, s ha a tanulóknak 50 százaléka jár majd a könyvtárba (ami nagyon rossz arány lenne), számuk akkor is eléri a 4000-et.

A könyvtárosok számára igen nagy jelentőségű, felrázó hatású volt az a felismerés is, hogy ha emelkedett vagy csökkent a foglalkozások száma, vele együtt nőtt, illetőleg fogyott a kölcsönzőké is. Ez a tény nemcsak azt mutatja, hogy a foglalkozásokra szükség van, hanem azt is, hogy bár szüksé-

ges a jó kapcsolat az iskolákkal, mégis elsősorban a könyvtár iránti érdeklődés felkeltésén áll vagy bukik, hogy a tanulóból olvasó lesz-e, vagy sem. Ha a könyvtárnak nem sikerül vonzásában megtartani a tanulót, erre az iskolák jelenlegi oktatási rendszerükkel még kevésbé képesek. Részben erről lesz szó a következőkben.

Mit tehet az iskola? Megtorpanás és újabb próbálkozások

A tantervben szerepel ugyan a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek oktatása, de technikai, szakmai előfeltételeiről, az iskolai könyvtári könyvanyagról elfelejtettünk gondoskodni. A könyvtárismereti anyag oktatását nincs hol és kikkel megvalósítani.

Amikor a tanterv megjelent, kiderült, hogy a városban nincs egyetlen valóban könyvtárnak nevezhető általános iskolai könyvtár sem, pedig van 12 iskola, egyenként 400—700 tanulóval, s valamennyiben található ugyan több-kevesebb könyv egy teremben vagy szekrényben, de összetételükben nem rendelkeznek a könyvtári gyűjtemény ismerveivel. A legtöbb helyen nincsenek szakképzett könyvtárosok, ennek következtében természetesen nemcsak a katalógusok hiányoznak, de még a megfelelő leltárkönyv is. Az iskolákban a könyvbeszerzésre fordítható összegeket három-négy felé szabdalták: van igazgatói, napközis, ifjúsági és helyenként még más, például tanyatesterületi beszerzési keret is. S ha ezeket összeadjuk, sok helyen akkor sem érik el az évi 3000 forintot. Vajon milyen könyvtárat tudnak létrehozni az iskolák ennyiből és ilyen szétdaraboltsággal? Mikor lehet e körülmények között iskolai könyvtárakat teremteni? És az új iskolák könyvtárai? Egy év alatt vásárolják meg a könyvtár megindításához szükséges 1500—2000 kötetnyi anyagot. Már amit abban az évben kapni lehet. Meg kell említeni a pedagógusok társadalmában kialakult, a könyvtári munkát szintén hátráltató hierarchiát is. Ez kitűnik például a fizetési listákból. A rangsor a következő: tanár, tanító, napközis nevelő, iskolai könyvtáros, óvónő. (Mielőtt e tapasztalatot leírtuk, több pedagógus véleményét kikértük, akik ezt mondták: „Igen, ez így van, de leírni nem szabad.”) A napközik, ahol tanítás után a gyermekekkel a legjobban, legalaposabban kellene egyénileg foglalkozni, sok helyen gyermekmegőrzők, az ott dolgozók egy része munkáját nyugdíj előtti átmenetnek tekinti, mert ott mindenféle fizetéskiegészítő pótlékot lehet összegyűjteni. Ide kerül-

nek legtöbbször a képezítés nélküliek is. Az iskolai könyvtárakban dolgozók csak óraadók, sokszor csupán azért, hogy az iskola kötelékébe lehessen őket számítani, így pedagógiai véleményüket is ennek megfelelően fogadják el.

Meg kell említeni egy mostanában jelentkező gondot. Sok helyen — nagyon helyesen — létrehozzák a közös közművelődési és iskolai könyvtárakat. Nagyon nehezen tudják azonban eldönteni, hogy az ott dolgozó alkalmazott pedagógus-e vagy könyvtáros. Jár-e neki ugyanúgy az iskolai szünetek alatt szabadság? S ha jár, mit csinálnak addig a könyvtárral? Bezárják? A könyvtárosképzésben megvalósították a tanári és a könyvtár szak összekapcsolását, s ez oda vezetett, hogy a diplomás pedagógus-könyvtáros megunja, hogy könyvtárosként pedagógiai tudását nem nagyon kamatoztathatja, továbbá, hogy neki a több munka ellenére is kevesebb a fizetése, ráadásul a fele vagy harmadrésnyi a szabadsága, ezért otthagyja a könyvtárosi pályát, és elmegy tanítani. A történetünkben szereplő intézményben is volt erre példa. Az egyik könyvtáros a gyermekkönyvtárban magyar-könyvtár szakos végzettséggel 2400 forintot keresett, s amikor elment tanítani, már ugyanabban az évben 3700 forint lett a jövedelme. Természetes, hogy példáját sokan követik.

Nem lehet tehát egyhamar számítani az iskolai „könyvtárakra” a könyv- és könyvtárhasználatra nevelésben, még akkor sem, ha azonnal nekilátnánk könyvtárrá alakításukhoz. Így is eltelve három-négy év, amíg a könyvtári munka szempontjából elfogadható intézményekké válnának.

Ezek a körülmények akadályozták az álmódzók munkáját a gyermekkönyvtárban 1978 végén. Ha nem akartak mindent abbahagyni, felül kellett vizsgálniuk addigi terveiket, most már az 1979. januári valóság alapján. Ebből aztán rá kellett jönniük óriási lehetőségeikre és az ijesztő buktatókra. Miután ugyanis a gyermekek sikertől becsalogatniuk a könyvtárba, elsősorban már nem a könyvtárosok munkáján múlt, hogyan növekszik az olvasólétszám. A jó közérzet hatására a gyermekolvasók — akik nem olyanok, mint a felnőttek, s nem tartják meg maguknak örömeiket, hanem igyekeznek mással is megosztani — rászoktak arra, hogy magukkal hozzák a könyvtárba testvéreiket, barátait is. Ma már rendszeresen előfordul, hogy például egy 7. osztályos fiú elhozza a könyvtárba az utca focicsapatát, az őrsvetők, rajvezetők az egész őrset, rajt, a harmadik osztályos „nagy lány” és óvodás testvére pedig anyukájuk segítségével egyéves kistestvérüket, mondván: „Most már ő is eljöhét a könyvtárba, mert tud járni.” Hiába ébredtek rá a könyvtárho-

sok, hogy nem képesek több olvasó ellátására, hiába állítanak le minden könyvtári propagandát, hiába csökkentik a foglalkozások számát, a beiratkozott olvasók száma évről évre nő, s megállítani alig lehet. De ha lehetne is, szabad-e? (A foglalkozások számának csökkentésével csak annyit értek el, hogy a kölcsönzési forgalom is csökkent, ami viszont kedvezőtlen jelenség.)

1980 végére az olvasólétszám az 1977-es 1179-től 3010-re emelkedett, s ekkor már, őszintén szólva, nem tudták, mit kezdjenek nagy lehetőségeikkel. Ha a gyermek eljött a könyvtárba beiratkozni, nem küldhették el, mondván: Nincs több hely. De a meglevő olvasókat sem lehetett elküldeni, vagy rosszabbul kiszolgálni, hogy annak hatására majd csak elmaradnak.

Ebben a kutyaszorítóban nem tehetek mást, mint hogy nem fordítottak kellő figyelmet azokra az olvasókra, akiknek sokkal nagyobb tördésre lett volna szükségük, hogy olvasók maradjanak. Nem szorgalmazták a könyvtárba való visszahívást sem.

Ennek következtében évente hozzávetőleg 400—500 olvasót vesztek el (a gyermekkönyvtárból kinőtt nyolcadikosokon kívül), s még az sem nyújtott számukra vigaszt, hogy egy-két évi kihagyással visszajött közülük 70—80, mondván: „Már nem bírtam ki, hogy ne járjak megint könyvtárba.”

De a kör még mindig nem zárult be. Az új iskolai tantervben előírt könyvtárhasználati ismeretanyag, az iskolai könyvtárak hiánya és a pedagógusoknak a könyvtárhasználati ismeretek átadásában való járatlansága miatt 1979-ben megháromszorozódott a könyvtári foglalkozásokra — immár szervezés nélkül — jární kívánó csoportok száma. Nemcsak a vonzáskörzetből, hanem a vonzáskörzeten kívül eső iskolákból is jelentkeztek csoportok könyvtárismereti foglalkozásokra, mert a környéken ez a gyermekintézmény az egyetlen, ahol megfelelően be lehet mutatni egy működő könyvtár munkáját, s gyakorolni lehet a könyvtárhasználatot. A pedagógusok előző foglalkozásaik hírére busszal vagy a szülők személygépkocsiján elhozták tanítványaikat, hogy bemutathassanak nekik egy nagyobb könyvtárat.

A foglalkozásoknak a könyvtár iránti érdeklődést felkeltő hatására megnőtt az olvasólétszám, vele a látogatók száma, csökkent tehát az egy olvasóra jutó kiszolgálási idő. Arra kellett törekedni, hogy a gyermekek érdeke ennek ellenére se szenvedjen csorbát. Ezért áttértek a szinkockás állományfeltárássra, létrehozták a szak- és a sorozati katalógust. Igyekeztek megtanítani a gyermekeket az önkiszolgáló könyvtárhasználatra, az örjegyek

alkalmazására, a katalógusok biztonságos kezelésére. E változtatásoktól a kiszolgálás gyorsítását remélték. Mindehhez úgy kellett kialakítani a csoportos foglalkozások témakörét, hogy a gyermekek 1—4. osztályos korukban megtanulják a betűrendes, a sorozati és a szakkatalógus használatát. A könyvtárosok növelték a szabadpolcos térben elhelyezett kötetek számát. Erre csak az a lehetőség kínálkozott, hogy megszüntették az új könyvek kiállítását, így körülbelül 500 kötet számára nyertek helyet. Jobban kellett ügyelniük a raktár és a szabadpolcos állomány rendjére is, hogy a pótlásokat a lehető leggyorsabban végezhessék. A csoportosan kölcsönzők számát a minimálisra csökkentették. Ehhez igénybe vették a városi művelődési osztály segítségét. (Körlevélben kérték az iskolákat, hogy a 3. osztályosnál nagyobb gyermekeket ne vigyék csoportosan kölcsönözni, de napközis idő alatt engedjék el őket egy idősebb iskolatársuk felügyeletével. Az első és a második osztályosokat is csak a legszükségesebb esetben vigyék csoportosan a könyvtárba, amelyet egy csoport havonta legfeljebb egy alkalommal látogasson. Ez természetesen a gyermekek egyéni kölcsönzését nem befolyásolta. A körlevél hatására valamelyest csökkent a könyvtár kölcsönzési forgalma, de nőtt a gyermekekkel való egyéni foglalkozás lehetősége.)

Minimálisra kellett csökkenteni a nyílt csoportos — vagyis a kölcsönzési időben tartott — foglalkozásokat. Egy évben legfeljebb 10 ilyen rendezvény (író—olvasó találkozó, előadás stb.) szervezését vették tervbe.

Növekszenek az igények, hiányoznak a feltételek

Am 1979 végére újabb tapasztalatokkal gazdagodtak az álmódzók. A könyvtárhasználat megtanításával, az olvasókkal való személyes kapcsolat megteremtésével ugrásszerűen kezdett nőni azoknak a gyermekeknek a száma, akik hobbyjuk, iskolai, mozgalmi vagy egyéb feladataik elvégzéséhez a könyvtárban kerestek segítséget. Ráadásul egy-két iskolában a kiválóan dolgozó, a könyvtár lehetőségeit jól kihasználó néhány pedagógus munkájának hatására könyvtárunkban a felső tagozatos tanulók aránya sokkal jobban emelkedett, mint az óvodásoké és az alsó tagozatosoké. A felsősök egyre gyakrabban szerettek volna helyben olvasni, tanulni, kutatni. Ehhez viszont olvasótermi helyekre lett volna szükség, ahol a napi 150—180 kölcsönző nem zavarja őket. Arra, sajnos, nem gondoltak, hogy a gyermekek a könyvtár-

ri szolgáltatások olyan formáira is igényt tartanak majd (és hasonló színvonalon), mint a felnőtt olvasók.

Körülbelül ugyanebben az időpontban beérett egy régi elképzelésük is: Már 1977-ben gondoltak arra, hogy majd egyszer lesz olyan időszak, amikor a könyvtárban nem a könyvtárosok, hanem az óvónők, pedagógusok tartják a gyermekeknek a foglalkozásokat. 1977-ben ezt természetesen még nem szorgalmazták, mert a cél a gyermekek érzelmi megköttése volt, s ilyen hatást csak az *oktatási órákhoz nem hasonlító* foglalkozásokkal lehetett elérni. 1980-ban viszont már nem is kellett szorgalmazni, mert egy-két pedagógus bemutató óráinak hatására az iskolai nevelők maguk léptek fel ezzel az igénnyel.

Máris tartották volna az órákat, de nem volt hol. Hiszen már a könyvtár 1979-ben átadott zenei részlege is lassan telítődött a pedagógusok által tartott iskolai foglalkozásokkal. A gyermekkönyvtárt pedig annyira zsúfolttá tették a könyvtárhasználati foglalkozások, hogy számukat 1980 szeptemberében radikálisan, a „józan esztelenségre” hallgatva csökkenteni kellett. Miért józan esztelenség? Azért, mert ha csökken a foglalkozások száma, csökken a kölcsönzőké is (erről már volt szó). Ez az elképzelés azonban józan is, mert megvalósításával a kölcsönzés visszaesik a könyvtár jelenlegi lehetőségeinek szintjére. Végeredményben mégis esztelen, mert csökken a könyvtárban ellátott gyermekek száma, tehát félig figyelmen kívül marad érdekük.

Hogyan hát tovább, hogy 1985-ben a 2000-es óvodai és a 8000-es iskolai tanulólétszámot is ki tudja elégíteni a könyvtár? Az oktatás mai adottságai mellett a foglalkozásokat folytatni kell, mert

a gyermekekben ébren kell tartani az érdeklődést, hogy olvasóvá váljanak. A pedagógusok könyvtári foglalkozásain kívül a könyvtárosok által tartott, az érzelmi kötődést segítő foglalkozásokra továbbra is szükség van.

A könyvtárhasználatra a jelenlegi 3000 mellett még legalább további 3000 gyermek bizonyosan igényt tartana, ha a könyvtárosok bennük is fel mernék ébreszteni a kedvet a könyvtár látogatására.

A fiókkönyvtárakra (ebben a városban) nem lehet számítani. Adottságaik miatt 2000-nél több olvasó kiszolgálására már alkalmatlanok. Pedig számításba vehető olvasótáboruk eléri a 25 ezer főt!

Van megoldás?

A könyvtárosok tudják, hogy az egyik megoldás a terhek megosztása lehetne az iskolai és a közművelődési könyvtárak között, de erre még legkevesebb három évet kell várni, s valószínűleg ez az előrejelzés is túl bizakodó. Az iskolai könyvtáraknak legalább arra fel kellene készülniük, hogy kielégítsék a tanulóknak az ajánlott és a kötelező irodalomra irányuló igényeit, és segítsenek a könyvtárhasználatra nevelésben.

Addig pedig talán nincs is igazán jó megoldás. Egyet lehet tenni: megalkudni a lehetőségekkel, és dolgozni tovább.

Sokan bizonyára azt javasolnák, hogy a könyvtár hagyja ki a foglalkozásokból az óvodásokat és az első-második osztályosokat, hisz ők még nem vagy csak gyengén tudnak olvasni. Nos, kipróbálta ezt is, de lehangoló eredménnyel: sokkal nehezebbé vált a gyermekek könyvtárhoz kötődésének megalapozása. A tapasztalatok szerint az olvasni tudás hiánya sem lehet kifogás. A könyvtár hároméves, eddig több mint 1000 óvodásra kiterjesztett munkája alapján bizonyított tény, hogy a gyermekeket már ebben a korban meg lehet tanítani a könyvek használatára, szeretetére, megbecsülésére, a könyvekkel való bánásra. Meg lehet tanítani az óvodásokat a könyvkölcsönzés alapvető mechanizmusára is, úgy, hogy ez számukra komoly játék legyen. Olvasni, igaz, nem tudnak, de a képek segítségével még a könyvvállomány egységeit is meg tudják különböztetni egymástól, legalábbis olyan mértékig, amilyenre nekik a kölcsönzéshez szükségük van.

Az első osztályban az így megszerzett tudást már csak bővíteni kell, s az év vége felé el lehet kezdeni a betűrend tanulását, a könyvben való keresés módjának elsajátítását. A második osztály-

ban és a harmadik osztály első felélében meg lehet ismertetni a gyermekekkel a betűrendes katalógusokat. A negyedik osztályban pedig már képesek a szakkatalógus használatára is.

Ahhoz azonban, hogy azt a tudást, amit a gyermekek az alsó tagozatban megszereztek, alkalmazhassák majd később is, mind az iskolai, mind a közművelődési könyvtárakban újabb és újabb tárgyi, valamint személyi feltételek megteremtésére volna szükség. Jóvá nem tehető hiba erről a takarékosagra hivatkozva lemondani.

El kell érni azt, hogy a könyvtár az órákon is mindig jelen legyen, éspedig nemcsak a kísérleti iskolákban. Ha a pedagógus kihasználja ezt a lehetőséget nevelőmunkájában, a befejezettség érzetét

keltő nevelésünk minden bizonnyal átalakul a permanens művelődésre neveléssé, s a pedagógusok a könyvtárosok nélkülözhetetlen segítői lesznek és fordítva.

Ehhez a célhoz kell megteremteni a feltételeket, most, a 24. órában, még mielőtt lekéssük a csatlakozásunkat a világ kulturált nemzetjeinek vonatához.

Olyan tenniakarással kell ezért dolgoznia minden könyvtárosnak, hogy valamikor mi is a dánokéhoz hasonló statisztikai adatokkal büszkélkedhessünk.

Lengyák István

(A Könyvtáros jubileumi cikkpályázatán díjazott munka)

Apró hibák a nagy remények gátjai

Hiába vannak kitűnő konzervjeink, ha nincs hozzájuk nyitónk, akár éhen is halhatunk. Hiába vannak kitűnő pedagógusok, hiába a jó szándék, a jó kapcsolat iskola és könyvtár között, ha könyvtárunkat képtelenek vagyunk megfelelő hőmérsékletre fűteni. Márpedig az elmúlt tanév nagyobbik részében, a fűtési idény alatt Gyöngyösorosziiban +12 fokot mutatott a hőmérő a községi könyvtárban, s ilyen „melegben” kölcsönözni még csak lehet, talán még böngészgetni is a könyvek között, de kézikönyveket olvasgatni, folyóiratokkal barátkozni már nem, még kevésbé végigülni egy 45 perces tanórát.

Pedig mindkét részről megvolt a jó szándék. Az iskola érdekei miatt a tanév kezdetekor a könyvtári nyitvatartást is megváltoztattuk, hogy délelőttönként otthont adhassunk a tanórák egy részének. Jöttek is a tanárok nagy lelkesedéssel, kíváncsi gyerekekkel, később meleg télikabátba, sálba burkolózva és kesztyűben . . . egy darabig. Előbb-utóbb azonban mindenki eljutott a felismerésig, hogy ami nem megy, azt kár erőltetni. Győzött a hideg. Hogy mi miért nem győzhettünk a hideg felett, az más — gazdasági — kérdés. Hiába volt a tanácsstikári jó szándék, ha „újításunk” általános érvényű, áthághatatlan rendelkezésekre ütközött! Nagyobb teljesítményű olajkályhákat nem állíthatunk be, más fűtési megoldást pedig az épület műszaki adottságai nem engednek meg. A legbiz-

tosabb megoldásnak a központi fűtés néhány éven belüli bevezetése tűnik. De mi lesz addig?

Az első időszakban könyvtárunkban heti 4—7 tanórát rendeztünk meg. Eleinte ezek az órák hagyományosak voltak, úgy zajlottak le, mint az osztályteremben, csak a környezet volt rokonszenvesebb. Később a tanárok, a könyvtáros és a gyermekek is egyre tisztábban ismerték fel a könyvtár nyújtotta nagyszerű lehetőségeket. Egyre több lett a szemléltetés, több forrás feldolgozására került sor, s ha a hideg nem szakítja meg ezt a fejlődést, alighanem sajátos formát is találtunk volna a foglalkozások igazi eredményességének fokozásához, de a tél elmúltával újra csak a gyakorlatlanok bizonytalanságával tapogatódzunk. Sajnálatos tény az is, hogy a kemény tél néhány pedagógust végleg elriasztott, azóta sem tértek vissza gyerekeikkel.

Mint a leírtakból kitűnik, legfőbb gondunk a folytonosság hiánya. Pedig csak rendszeres tevékenység hozhat eredményt! Természetesen a csonka lehetőségeket is igyekszünk kihasználni. Tervünk: ne csak magyar, történelem és osztályfőnöki órákat tartsanak könyvtárunkban, hanem más tantárgyak óráit is. Szeretnénk továbbá viszszenyerni az „elveszített” pedagógusokat. Mindez azonban — sajnos — központifűtés-szerelőinktől függ!

Szabó Péter

községi könyvtáros, Gyöngyösoroszi (Heves m.)

„A folytonos önképzés hivatásunk természetes velejárója”

Beszélgetés dr. Balázs Jánossal

Balázs János 1921. május 1-én született Kiskunhalason. Szülei a trianoni békeszerződés következtében az országtól elcsatolt Délvidékről kerültek a halasi tanyavilágba, ahol földművesként keresték kenyerüket. Édesapja később a városban postaaltiszti állást vállalt. Balázs János középiskoláit polgári iskolában kezdte, majd belekóstolt a tanoncéletbe is, később pedig gimnáziumba került és leérettségizett. Két egyetemi diploma megszerzése után állami ösztöndíjjal egy évig Angliában végzett kutatómunkát. 1954-től a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában, majd a Kohó- és Gépipari Minisztérium Tudományos, Informatikai és Ipargazdasági Központban, az ún. KG—INFORMATIK-ban dolgozott vezető állásban 1981-ig, nyugalomba vonulásáig. A hatvanas években a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztályán másodállásban, szakfelügyelőként szervezte a matematikai, fizikai és kémiai hálózatközi szakirodalmi együttműködési körök tevékenységét. Számos kitüntetésben részesült, 1980-ban Szabó Ervin-díjat kapott.

Üllői úti lakásában kerestem fel és — az interjúk hagyománya szerint — első kérdésem ifjúságára és tanulmányaira vonatkozott.

— Kiskunhalason töltött gyermek- és ifjúkoromat a középiskolai évek, főleg a magyar- és latinórák élményei tették színessé. Akkor még nem gondoltam, hogy a hangulatos órák később oly nagy kedvet ébresztenek bennem a nyelvtanuláshoz, s hogy valamikor négy nyelvből (angol, német, spanyol, eszperantó) lesz felsőfokú állami nyelvvizsgám, és még más nyelveket is többekévéb élsajátítok, aminek persze a könyvtárosi pályán is nagy hasznát láttam.

Érettségi után — 1941-ben — a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem jog- és államtudományi karának hallgatója lettem. Harmadéves jogász koromtól — mint díjtalan gyakornok — tanszéki könyvtárkezelői feladatkört is elláttam, tehát voltaképpen ekkor kezdődött közelebbi kapcsolatam a könyvtárral. A háborús események következtében tanulmányaimat 1944 őszétől a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen folytattam, és itt is fejeztem be 1945-ben a jog- és államtudományi doktori oklevelek megszerzésével.

— Mit kezdtl diplomáiddal?

— Még Kolozsváron kezembe került Apponyi Albert *Élmények és emlékek* című könyve, amely nagy hatással volt rám. Különösképpen az ragadott meg, hogy Apponyi egyetemi tanulmányai előtt egy évig filozófiát tanult, hogy ismereteit ezzel is jobban megalapozza. Nekem erre nem volt lehetőségem, arra viszont igen, hogy jogi tanulmányaimmal párhuzamosan — és azt követően is — foglalkozzam a szűkebb szakterületemen kívül eső, de azokat mélyebben megalapozó stúdiумokkal. Ezért jogi tanulmányaim befejeztével azonnal beiratkoztam a bölcsészettudományi karra, hogy ott filozófiai, nyelvészeti és történelmi tárgyú előadásokat hallgassak. 1947 tavaszán — jogi tanulmányi időm egy részének beszámításával — itt is végbizonítványt szereztem. Terveztem a bölcsészettudományi doktorátus megszerzését is, erre azonban külföldi tanulmányutam következtében már nem került sor. 1947 májusában ugyanis állami ösztöndíjjal Angliába utaztam,

és hazatértem után — átmenetileg — megszűntették a bölcsészdoktori cím megszerzésének lehetőségét.

— *Mi volt angliai tanulmányaid célja?*

— Az ösztöndíjat voltaképpen összehasonlító jogi tanulmányok folytatására kaptam. Londonban rendszeresen látogattam a British Museum könyvtárát, ahol lehetőségem nyílt egyéb — lényegében bölcsészeti — tárgyú ismereteim fejlesztésére is. A 400 személyes, kör alakú olvasóteremben elhelyezett 30 ezer kötetes kézikönyvtár szabad használata eszményi lehetőséget nyújtott a világ minden tájáról odasereglett kutatóknak. Igazi nemzetközi szellemi környezetben dolgozhattam reggeltől késő estig, érthető, ha ez az idő életem legszebb könyvtári élményeként maradt meg számomra.

— *Mivel foglalkoztál itthon, s hogyan lettél könyvtáros?*

— Először a Budapesti Tudományegyetem jogfilozófiai és büntetőjogi tanszékeinek díjas gyakornoka lettem, ahol a két tanszék könyvtárainak kezelése is az én feladatomból volt. Majd 1946 decemberében központi szolgálattételre a Vallas- és Közoktatásügyi Minisztériumba rendelték be, ahol 1954. augusztus végéig jogi és költségvetési előadóként dolgoztam. Így megismerhettem egy főhatóság belső életét, az akkori művelődéspolitikai törekvéseket, amelyek a könyvtárügyre is kiterjedtek. Ebben az időben találkoztam *dr. Sebestyén Gézával*, aki a minisztériumban a könyvtári szakterület reformjain dolgozott; akkor még nem gondoltam, hogy később főnökömet tisztelhetem benne.

1954-ben a minisztériumokban nagyarányú átszervezések folytak, és ezek erős létszámcsökkenéssel jártak. Mindez engem is érintett; a minisztérium több lehetőséget ajánlott fel, én a könyvtári területet választottam. Szerencsémre a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában éppen akkor üresedett meg egy állás, amelyet meg is kaptam. 1954. szeptember 1-én jelentkeztem új munkahelyemen, ahol *dr. Kondor Imre* igazgató azzal fogadott, hogy örülhetek, mert a legkiválóbb magyar könyvtáros szakember, *dr. Sebestyén Géza* mellett tanulhatom a szakmát. A könyvtár gyarapítási osztályát vezette, s rövidesen meg is találtam: a raktárban dolgozott, és éppen egy jól megpakott könyveskocsit tolt át a raktár egyik részéből a másikba. A kölcsönös üdvözlések után tájékoztatott a raktármozgatás céljáról és módjáról. Először meglepett, de rövidesen megértettem vezetői magatartásának mélyebb értelmét: a szó tanít, a példa vonz. Nem emlékszem, hogy az osztályon

bárki is tiltakozott volna a könyvtárosi ténykedéssel időnként együttjáró fizikai munka ellen, az osztályvezető példája ezt eleve kizárta.

— *Mik voltak első könyvtári feladataid?*

— Szakmai fejlődésemet kedvezően befolyásolta, hogy ahhoz a tanszéki csoporthoz kerültem, amelyik a könyvtárközi együttműködés létrehozásán fáradozott. Abban az időben kezdődtek az előkészületek az akkori két műszaki egyetem tanszéki könyveinek központi feldolgozására. A beérkező kurrens anyag feldolgozása már folyt, de a tanszékeken levő százezernyi, régebben beszerzett kötetet is át kellett szállítani a központi könyvtárba katalogizálás és osztályozás végett. Ezzel a vállalkozással nagy fába vágta fejszéjét a központi könyvtár, mert rendkívüli energiát és szervezettséget kívánt. A munkában a könyvtár vezetősége is részt vett, példájuk láttán a beosztottak is tudásuk legjavát nyújtották. Azt hiszem, mindnyájan, akik ezt a munkát végeztük, büszkékké lehetünk arra, hogy ebben az időben e könyvtár dolgozói voltunk.

— *Az új könyvtárosi munkakörben voltak-e nehézségeid?*

— Új munkahelyemen több gondom is akadt. Az egyik az volt, hogy nem rendelkeztem könyvtárosi szakképesítéssel. Egy másik a műszaki képzettség hiányából származott, a harmadik pedig a magas fokú és széles körű nyelvismereti követelményekből fakadt. Rövidesen lehetőség nyílt a könyvtárosi szakképzés megszerzésére; 1955-ben ugyanis az Országos Könyvtárügyi Tanács az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtártudományi tanszékével és a Széchényi Könyvtárral együtt kétéves felsőfokú könyvtárosképző tanfolyamot indított azok részére, akik az egyetemi diplomát más tudományterületeken szereztek. A tanfolyamot elvégeztem, s 1958-ban a *Kőhalmi Béla* professzor elnökletével működő bizottság előtt sikeresen vizsgáztam. Műszaki ismeretek megszerzése céljából elvégeztem a műszaki egyetemi felvételi vizsgára előkészítő tanfolyamot is, és később rendszeresen látogattam a Mérnöki Továbbképző Intézet több tanfolyamát. Igen hasznosak voltak azok az előadások, amelyeket a központi könyvtár rendezett nem műszaki végzettségű dolgozói számára. Megindult a BME Központi Könyvtárának *Műszaki Tudománytörténeti Kiadványok* című sorozata, amelynek kötetei szintén jó segítséget adtak a műszaki szemlélet elsajátításához. De sokat köszönhettem a könyvtár mérnöki képzettségű munkatársainak is, akiknek segítségét gyakran igénybe is vettem.

Az idegen nyelvek elsajátítása terén óriási ösz-

tönző lehetőséget láttam a hazai nyelvvizsgarendszerben, amelyet igyekeztem is kiaknázni. Az említett négy idegen nyelv vizsgáira való felkészülés idején a „sok kicsi sokra megy” elv alkalmazásával általában a holtidőt is idegen szavak tanulására fordítottam. Emellett természetesen hosszú éveken át naponta rendszeresen több órát töltöttem nyelvtanulással, beleértve a különféle nyelvtanfolyamok látogatását is. Mindezt nem éreztem terhesnek, mert örömet találtam a nyelvtanulásban, s ezt az örömforrást, illetve lehetőséget minden más munkában is igyekeztem megkapni. A sok tanulás végül meghozta gyümölcsét, s meggyőződéssel vallom, hogy *a folytonos önképzés hivatásunk természetes velejárója*, nélkülözhetetlen ahhoz, hogy változó világunkban a fejlődéssel lépést tarthassunk.

Az említett ön- és továbbképzési feladatok megvalósításának gyakorlati eredménye volt egyebek között az is, hogy az 50-es évek végén Ladányi Antal igazgató és helyettese, Kéki Béla megbízták a tudományos titkári teendők ellátásával. Ez az akkor szervezett új munkakör jó áttekintést adott a könyvtár működésének egészéről, legfontosabb problémáiról. A titkári beosztás jó előiskolának bizonyult későbbi osztályvezetői és igazgatóhelyettesi feladataim ellátásához. 1961. január 15-én ugyanis megbízták a gyarapítási osztály vezetésével, a titkári feladatkört pedig *Sükösd Mihály* vette át.

— *Gyarapítási osztályvezetőként milyen feladatokat helyeztél előtérbe?*

— Fő feladatommak tekintettem a műszaki végzettségű könyvtári dolgozók bevonását a gyarapító munkába, másrészt a hálózaton belüli állományfejlesztés összehangolását. A gyarapításban rövidesen rátértünk az úgynevezett *vertikális munkaszervezésre*. Ennek az volt a lényege, hogy a kiválasztást, az előszerzeményezési munkát a mérnökök és a természettudományos képzettségű munkatársak végezték, a rendelésekkel járó további szervezési és adminisztrációs feladatokat pedig a könyvtárosok látták el. Ügyrend készült, amely pontosan meghatározta minden résztvevő feladatát, az együttműködés ilyenformán senki részéről sem volt szívesség, hanem hivatali kötelesség. Az így kialakított rendszer szépen működött, hatékonyan hozzájárult az állományfejlesztés színvonalának emeléséhez.

1962-ben a műszaki felsőoktatási könyvtárhálózaton belül megkezdődött a devizaigényes külföldi könyvrendelések új alapokon történő összehangolása. Ennek értelmében a párhuzamos tanszéki devizás könyvrendelések elbírálása — amelyet ed-

dig a központi könyvtár végzett — a két budapesti műszaki egyetemen alakult kari bizottságok hatáskörébe került át. Az ily módon megszervezett koordináló tevékenység eredményesnek bizonyult; *a párhuzamos devizaigényes könyvrendelések száma néhány év alatt egyharmadára csökkent.*

— *A könyvtárak közötti együttműködésnek milyen egyéb formáiban vettél részt, illetve működtél közre?*

— 1964-ben másodállásban a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárügyi osztályára kerültem, ahol éppen nagy erőfeszítésekkel folytak a tudományos és szakkönyvtárak úgynevezett gyűjtőköri kódexének munkálatai *dr. Láng Imre* szívós és energikus irányításával. E munkálatok keretében az osztályon sok hasznos eszmecserére került sor, elsősorban a kódex szerkesztőinek: *dr. Pataky Ernő*nek és *Bereczky Lászlónak*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársainak a részvételével. A munkálatok eredményeként a kódex jól elhatárolta az országos szempontból fontos könyvtárak gyűjtőkörét. Kijelölte a gyűjtés összehangolásáért felelős könyvtárakat is, amelyeknek több más könyvtárral együttműködve gondoskodniuk kellett az adott szakterület irodalmának gyűjtéséről és rendelkezésre bocsátásáról. Nézetem szerint a kódexszel könyvtárügyünk jó távlati programot kapott, amelyet lépésről lépésre kellett volna az érintett könyvtáraknak végrehajtaniuk.

— *Bizonyára nemcsak a gyűjtőköri kódex előkészítési munkálataival foglalkoztál, hanem a végrehajtásából is kivetted a részed. Mik voltak az együttműködés során a fontosabb törekvések és eredmények?*

— Bár a gyűjtőköri kódex csak a 131/1968. MM sz. utasítás kibocsátásával lépett életbe, az érdekelt könyvtárak hálózatközi-szakterületi együttműködése az állományfejlesztés terén — kísérleti jelleggel — egyes szakterületeken már jóval korábban megindult. Így a matematikai, a fizikai és a kémiai szakterületeken már 1966-ban sor került az együttműködés megkezdésére. Ezt az tette lehetővé, hogy a három alapkönyvtári, illetve egyeztető funkciót ellátó könyvtár (matematika, fizika: a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára — a matematika terén közösen a szegedi József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárával —; a kémia területén a Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára) igen fontos szervezési és egyéb feladatokat vállalt, és ezeket végre is hajtotta. (Én a három szakterületen folyó együttműködésben a minisztérium által megbízott szakfelügyelőként vettem részt.)

Fő célkitűzésként igyekeztünk meghatározni egyebek között az egyes szakterületek hazai szakirodalmi ellátottságának mértékét. Ehhez hasznos felmérések készültek a szakfolyóiratokról, könyvsorozatokról és a tájékoztató referenzs-kiadványokról. Az alapvető külföldi kiadványok jegyzékeivel való összevetések alapján például kiderült, hogy a három szakterület legfontosabb folyóiratainak többsége akkoriban megvolt az országban, sőt lelőhelyük tekintetében is megfelelő természetes összhang mutatkozott. Így azután az együttműködésben előtérbe került a meglévő szakirodalom feltárása és hozzáférhetővé tétele. E téren a legmesszebbre a Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára ment el, amely a szakirodalom hasznosítása érdekében számítógépes tájékoztatást szervezett. Az így megnövekedett igények azután jó programot adtak az együttműködési kör részére.

Persze még sok mindenről lehetne beszélni az együttműködési formákkal kapcsolatban, ezekről azonban a hazai szaklapokban számos publikáció látott napvilágot. Egyet még megemlítek, ami igen fontos volt: a legigényesebb használókat is bevonták az akkori ellátottság mérvének és minőségének értékelésébe. Így például több neves akadémikus, Rényi Alfréd, Marx György és Alexits György is véleményt nyilvánított ezekben a kérdésekben.

— *A nemzetközi együttműködésben is részt vettél. Milyen tapasztalatokat szereztél ezen a fontos területen?*

— A könyvtári munka általában, de különösen a tudományos szakkönyvtárak tevékenysége sok tekintetben egyre inkább nemzetközi jellegűvé

válak, minthogy ilyen az általuk támogatott tudományos élet is. Érthető tehát, hogy a nemzetközi kapcsolatok ápolása az állományfejlesztő munkában is igen fontos. A BME Központi Könyvtára annak idején több mint ezer külföldi intézménnyel állt kiadványcsere kapcsolatban, 1963-ban pedig tagja lett a Műszaki Egyetemi Könyvtárak Nemzetközi Egyesületének (IATUL = International Association of Technological University Libraries). Az IATUL elnökhelyettesi tisztségét három éven át betöltötte *dr. Héberger Károly* igazgató mellett szaktomacsként működtem. Így részt vehettünk az Európa különböző városaiban tartott vezetőségi üléseken, és az ülések kapcsán számos külföldi intézményt is meglátogattunk tapasztalatcsere céljából. Az IATUL háromévenként nemzetközi konferenciát is rendezett. Az egyik előadást tartottunk a könyvtárhasználók oktatásának hazai törekvéseiről. A nyugatiak nagy figyelemmel hallgatták beszámolóinkat, főleg a problémák megoldásához nyújtott állami támogatás keltette fel érdeklődésüket.

— *Ismeretes, hogy 1972-ben az akkori Kohó- és Gépipari Minisztérium Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézete (KGM MTTI, majd KG—INFORMATIK) könyvtári és dokumentációs főosztályának vezetője lettél. Mit jelentett ez a változás szakmai tevékenységed szempontjából?*

— Mindig érdekelték az új problémák, így például a tájékoztató intézmények belső élete és abban a könyvtár szerepe is. Úgy éreztem, hogy a hagyományos könyvtári munka önmagában nem teljes, annak bázisaira aktívabb rendszernek kell felépülnie, amit ma tájékoztatásnak nevezünk. Abban az időben indultak a tájékoztatás számítógépesítésének előkészületei is ebben az intézetben, s ez a körülmény számomra még érdekesebbé tette új munkahelyemet. Minden héten rendszeres megbeszélés folyt ezekről a kérdésekről az érintett főosztályok vezetőinek részvételével. A véleménycserekék igen tanulságosak voltak, kár, hogy a tényleges megvalósítás — anyagi okok miatt — későbbre halasztódott.

— *A KG—INFORMATIK vállalati gazdálkodási formában dolgozott, ez milyen hatással volt a könyvtári munkára, és hogyan befolyásolta vezetői ténykedésedet?*

— Mint minden kívülről, engem is izgatott az a kérdés, hogyan képesek a tájékoztatói intézmények, amelyek többnyire vállalati formában működnek, önmagukat fenntartani saját bevételeikből, sőt még nyereségre is szert tenni, miközben nem csekély adózási kötelezettségeiknek is eleget tesznek. Valóban ilyen értékes árucikk az informá-

ció, melyet a tájékoztató intézmények nyújtanak szemben a könyvtári szolgáltatásokkal, amelyekért az olvasók általában nem fizetnek? Ha igen, milyen hatással van mindez a tájékoztatói intézmények könyvtáira?

Meglepő az a mohóság, sokszor türelmetlenség, amellyel egy ilyen intézmény információs részlegei például a frissen beérkezett folyóiratokra rávetik magukat, reklamálják a késedelmesen kapott füzeteket. Sok folyóirat esetében ezért használati sorrendet kellett megállapítani az érdekeltekkel folytatott tárgyalások, viták alapján. Mindez összefügg az információ iránti piaci igényekkel, a versenyképességgel, ami a költségvetési formában működő könyvtárakban természetesen nem jelentkezik ilyen egzisztenciális módon. Új volt számomra, hogy nemcsak az intézet tájékoztató részlegeinek, hanem magának a könyvtárnak is gazdasági önállóságra kellett törekednie, hiszen lényegében rendelésekre dolgozott. A megrendelők a főhatóság, a társfőosztályok, továbbá a külső intézmények, vállalatok köréből adódtak.

Mindezekből következett, hogy mint vezetőnek a szakmai irányítás mellett otthonosnak kellett lennem a vállalati kalkuláció területén is, ha azt akartam, hogy ne legyünk veszteségesek, ami nemcsak erkölcsi, hanem anyagi következményekkel is járt. A könyvtári teljesítménymutatók, statisztikák mellett tehát volt egy, gazdasági tevékenységünk hatékonyságát tükröző nyilvántartási rendszerünk, amelyet negyedévenként elemeznünk, s a tervtől való nagyobb eltéréseket indokolnunk kellett. A főosztályok értékelésekor a szakmai vonatkozások mellett tehát a gazdasági mutatók teljesítése is hangsúlyozottan szerepelt, illetve szerepel ma is. A könyvtári főosztály e nagyobb követelményeket támasztó értékelési módszer ellenére is több alkalommal elnyerte a kiváló főosztály címet, az országos könyvtári rendszerben pedig a tudományos könyvtári rangot, ami az intézet könyvtárosaitól nem kis erőfeszítést és hivatástudatot követelt.

— *A fentiekén kívül milyen egyéb fontosabb feladatokat kellett a KG—INFORMATIK-ban megoldanod?*

— Az intézetben számos főosztály működött, ezekben szinte kivétel nélkül speciális dokumentumgyűjtemények is kialakultak. Egyebek között feladatul kaptam, hogy lássam el fölöttük a belső szakfelügyeletet, és a lehetőségekhez képest igyekezzem azokat beolvasztani saját főosztályunk dokumentumtáraiba. Így alakult ki például az a különgyűjtemény, amelynek állománya a kereske-

delmi forgalom útján be nem szerezhető dokumentumokból állt. Ennek az úgynevezett *Nehezen Hozzáférhető Dokumentumok* — NHD — táranak válogatott anyagát nemcsak könyvtári, hanem dokumentációs formában is feldolgoztuk, és az jelenleg is megrendelhető az SDI-tájékoztatás (Selective Dissemination of Information = Szelektív Információterjesztés) keretében. Egy másik fontos szervezési feladat volt a reprográfiai csoport létrehozása, amely nélkül ma már korszerű könyvtári és tájékoztatói tevékenység el sem képzelhető. A nemzetközi kapcsolatok érdekében az intézet számos külföldi tájékoztató intézménnyel állt szoros összeköttetésben. A KGST-együttműködés keretében is sok hasznos és tanulságos nemzetközi tanácskozáson vehettem részt, ami jól kiegészítette a korábbi munkahelyemen az IATUL révén szerzett szakmai tapasztalatokat.

— *Végezetül meg kell emlékeznünk publikációs tevékenységedről: mik voltak a törekvéseid, és mik a terveid a jövőt illetően?*

— Előre kell bocsátanom, hogy nem tartozom az írói ambíciókkal megáldott könyvtárosok közé, de azért, ha kellett, vállalkoztam egy-egy tanulmány megírására közzététel céljából is. A végzett munkát ugyanis időnként elemezni és értékelni kell, s ha az mások számára is hasznos, indokolt lehet az eredmények és a tapasztalatok publikálása. Így került sor vagy kéttucatnyi tanulmányom közreadására folyóiratokban, év- és kézikönyvekben, továbbá előnyomatként stb. Ezek java része állományfejlesztési és könyvtárközi együttműködési kérdésekkel foglalkozott. A KG—INFORMATIK-ban töltött éveim alatt pedig elsősorban dokumentációs tevékenységem tapasztalatait adtam közre a megfelelő hazai szakfolyóiratokban.

Minderre most már több időm lesz, mert azt hiszem, minden nyugalomba vonult dolgozó számára megszívlelendő *Thomas Mann* egyik gondolata, amely valahogyan így hangzik: aki magát feleslegesnek tartja, hamarosan belepusztul. Szerencsére családi körülményeim is úgy alakulnak, hogy engem ez a veszély nem fenyeget; kis unokáim sok szép és változatos feladatot adnak, és ezzel örömteli élményeket nyújtanak számomra. A velük való foglalkozás mellett szeretnék minél több időt kertészkedéssel tölteni balatonakarattyai kertünkben. Mindez nem jelenti azt, hogy szakítok könyvtári és tájékoztatói hivatásommal. Továbbra is figyelemmel kísérem a hazai és a külföldi fejlődést, az utóbbit főleg a szakirodalom segítségével, ennek hazai közvetítéséből a jövőben is szívesen kiveszem a részem.

Dr. Móra László

Az Országos Könyvtárügyi Tanács októberi elnökségi ülése

Az OKT elnöksége október 14-én tartotta második őszi ülését. Napirendjének gerincét az Országos Széchényi Könyvtár által gondozott központi szolgáltatásokról, valamint a könyvtári kutatásokról szóló két előterjesztés szinopszisének a megvitatása képezte.

Havasi Zoltán vállalkozott arra, hogy áttekinti nemcsak a könyvtári tematikájú, hanem általában a könyvtárakban folyó kutatások helyzetét, s javaslatot tesz a kutató-fejlesztő munka irányainak kijelölésére és irányítási-szervezési kérdéseinek megoldására. A téma jelentőségére való tekintettel az elnökség célszerűnek tartotta, hogy még a részletes kidolgozás előtt megvitassa az OKT plénuma elé kerülő koncepció főbb téziseit. Teljes egyetértés alakult ki a kutatások fő irányait tekintve; a kutatásirányítás és -szervezés gyakorlati problémáinak megoldására azonban több alternatíva is felmerült, s csak néhány ponton jött létre egyetértés; másokban további egyeztetésre, esetleg a plénum állásfoglalására lesz szükség. Néhány példa a problémák érzékeltetésére: hogyan illeszkedik a könyvtári kutató-fejlesztő tevékenység az országos kutatásirányításhoz, az országos és a tárcaszintű kutatási főirányokhoz; együtt kezelendő-e az irányítási és a szervezési funkció, vagy ezeket más-más szervekre kell bízni; miből és hogyan fedezzék a kiadásokat; milyen arányokban, milyen szervezeti keretekben vállaljanak az egyes könyvtárak kutatási feladatokat; mire terjedjen ki a könyvtárigazgatók hatásköre és felelőssége stb.

Zircz Pétertől várja az elnökség, hogy foglalja össze az OSZK központi szolgáltatásainak fejlesztési feladatait. Könyvtári rendszerünk teljesítőképességét egyre nagyobb mértékben meghatározó elemekről lévén szó, az elnökség megkülönböztetett figyelemmel kíséri az előterjesztés elkészültét. A megbeszélés során teljes egyetértés alakult ki abban, hogy a rendelkezésre álló anyagi és személyi erőforrásokat koncentráltan, a legfontosabb feladatok megoldására kell felhasználni, vállalva

mások időleges visszafogását is. Mindenekelőtt a külföldi folyóiratok, majd később a külföldi könyvek számítógépes nyilvántartását kell tető alá hozni, s lépéseket tenni egy valóban teljesítőképessé, a szükségletekre hangolt országos tárolókönyvtár — akár több nagykönyvtár összefogásával történő — megvalósítására.

Röviden a napirend további pontjairól.

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum felhívta a tanács figyelmét a felsőoktatás kérdéseivel foglalkozó szakirodalom gyűjtésének és feldolgozásának néhány megoldatlan kérdésére. Ezért az elnökség felkérte az OPKM-et, hogy mint a pedagógia területén működő országos feladatkörű, tudományos szakkönyvtár az érdekelt könyvtárakkal egyeztetve dolgozzon ki javaslatot mind a gyűjtés, mind a feldolgozás feladatainak kijelölésére s együttműködéses formában történő megvalósítására.

Már régebben felmerült a gondolat, hogy az Olvasó Nép című folyóirat profiljának némi módosításával meg lehetne teremteni azt az organumot, amely nem annyira a mozgalom szervezőihez, mint inkább résztvevőihez, azaz a könyvtárhasználókhoz szólna. Az elnökség megbízta két tagját, hogy ez ügyben kezdeményezzenek tárgyalásokat a Hazafias Népfront Országos Tanácsának illetékeseivel.

Mivel az elmúlt évek tapasztalatainak alapján szükségesnek látszik az OKT szervezetének működési rendjének felülvizsgálása — és esetleg módosítása is —, az elnökség megbízta a titkárt, hogy a jövő év folyamán tegyen erre vonatkozó javaslatot. Anyai már most is nyilvánvaló: az elnökségnek havonta legalább egyszer üléseznie kell, hogy közvetlenebbül támogathassa az állami könyvtárpolitikai irányítást, hogy megerősítse a tagozataihoz s egyéb könyvtári testületekhez fűződő kapcsolatait, és hogy módjában legyen a könyvtárügyi távlati kérdései mellett a napi problémákkal is foglalkozni. (*P. I.*)

Az olvasószolgálat tanítása a tanítóképző főiskolákon

Sárospataki tapasztalatok

A jelenleg érvényes tanítóképző főiskolai tanterv szorosan értelmezve két, tágabban értelmezve pedig három félévre írja elő az olvasószolgálat tanítását — a könyvtártan tárgy keretében, mégpedig a következő félévenkénti tagolásban: II. félév: olvasóismeret, felnőttek olvasószolgálat; III. félév: olvasáspszichológia-olvasáspedagógia; IV. félév: iskolai könyvtári és gyermekkönyvtári olvasószolgálat.

Az elméleti ismeretek elsajátításán kívül tantervi követelmény „az olvasószolgálati munkának gyakorlása, a könyvtári adminisztráció megismerése, a vonatkozó szakirodalom megvitatása, tapasztalatgyűjtés” is. Az idézett mondat a tantervnek az elméleti ismeretek gyakorlati elmélyítésére vonatkozó útmutatásából való. A szakkollégium óra- és vizsgaterve azonban csak előadásokat irányoz elő, szemináriumi formát nem. Igaz, a Szombathelyi Tanárképző Főiskola könyvtári tanszékén összeállított szakkollégiumi program nyomatékosan hangsúlyozza, hogy olyan, erősen gyakorlati jellegű foglalkozásra, mint a könyvtárrosság, nem lehet szinte kizárólag előadásokkal felkészíteni. Tanári tematikánkban természetesen előadásokat és szemináriumokat egyaránt tervezünk. Én az előző tanterv tapasztalatai alapján kevésnek tartom a IV. félévi két órát „a gyermek- és iskolai könyvtári munka” elsajátíttatására. A könyvtári szakkollégium 6 féléves anyagának új csoportosítása — szerintem — nem elég logikus. Nem tartom ugyanis szerencsésnek a második félévben a felnőttek olvasószolgálatával kapcsolatos ismeretanyag oktatását a következő félévben sorra kerülő olvasáspszichológiai-olvasáspedagógiai ismeretek tanítása előtt. A helyes sorrend a következő lenne: olvasáspszichológia-olvasáspedagógia; a felnőttek olvasószolgálat; iskolai könyvtári és gyermekkönyvtári olvasószolgálat. Szükségesnek látom az állománygyarapítás és gyűjteményszervezés tárgyak előbbrehozatalát is a könyvtári gyakorlati képzés miatt. A tananyag elosztását fél-

évenkénti bontásban tehát így látnám a legcélszerűbbnek: II. félév: gyűjteményszervezés és feltárás; III. félév: olvasáspszichológia-olvasáspedagógia; IV. félév: olvasóismeret, olvasószolgálat; V. félév: gyermek- és iskolai könyvtári munka, illetve VI. félév: könyvtári ügyvitel.

Véleményem szerint már az I. félévet is kollokviummal kellene zárni. A jelenlegi I. és II. félévi anyagrészt, jellegét tekintve, nem nyújt logikus alapot az összevont kollokviumhoz. Ha már egy kollokviumot mindenképpen meg akarunk takarítani, az anyag jelenlegi szemeszter-beosztása mellett is szerencsésebbnek tartanám a felnőttek olvasószolgálatát és az olvasóismeret vagy az olvasóismeret és a gyermekolvasószolgálat összevonását. Az új tanterv szerint a könyvtári feldolgozó munka mindkét területe elvesztette önálló tantárgyi jellegét, és beleépült a könyvtártanba. Vajon logikusan következik ebből, hogy a könyvtártan és a könyvtári tájékoztatás összevont szigorlatán számonkérhető anyagrészt bővült az osztályozási és a katalogizálási ismeretekkel!? S ha ez így van, nem lenne szerencsésebb a két anyagrészt önállóan, külön-külön szigorlatként szerepeltetni? Annál is inkább, mivel a létszámfejlesztések után a szakkollégiumi rendszer kezdeti éveivel szemben minden főiskolán legalább két oktató foglalkozik a könyvtári szakkollégium tárgyainak oktatásával, mégpedig általában a következő munkamegosztásban: az egyik oktató a 6 féléves könyvtártant, a másik a 3 féléves könyvtári tájékoztatást tanítja. Az összevont szigorlaton tehát két kérdező tanár és egy elnök vesz részt, így ez a szigorlat államvizsga jellegű, de nehezebb annál!

Általános tapasztalat, hogy hallgatóink „kérdéskultúrája” — különösen az első tanévben — meglehetősen fejletlen. Ezért szinte nélkülözhetetlenek a szemináriumi beszélgetések, a gátlások leküzdése, a véleményalkotásra és -nyilvánításra nevelés. Annak megtanítása, hogy véleményüket meggyőző erővel, de tapintatosan közölik. Ezt a

KÖNYVTÁROS

Tartalomjegyzék az 1982. évre (32. évfolyam)

I. KÖNYVTÁRPOLITIKA. A KÖNYVTÁRÜGY ÁLLAMI ÉS TÁRSADALMI IRÁNYÍTÁSA

BÉNYEI Miklós: A könyvtárak a művelődés rendszerében	61
Egyes könyvtárak tudományos könyvtárrá minősítése ...	86, 391
GERŐ Gyula: Események, krónika 1981	550
MÁNDY Gábor: A külföldi ösztöndíjas tanulmányutakról A Művelődési Minisztérium intézkedési terve a IV. országos könyvtárügyi konferencia ajánlásainak végrehajtására	524 316
A IV. országos könyvtárügyi konferencia ajánlásai (a 2. szám melléklete)	
SÁRDY Péter: Véleményem szerint [a külföldi tanulmányutakról]	251

Könyvtárosképzés és -továbbképzés. Hivatástudat

ABODY Rita: Mit tegyünk, hogy legyünk? Hangjáték hangszonót hangra	193
BARÁZ Miklósné: A kiegészítő főiskolai állami vizsgák gyorsmérése	337
BÉNYEI Miklós: A közművelődési könyvtárosok politikai, közéleti tevékenységéről	636
BERECZKY Magda: A hátrányos helyzetű olvasókkal való foglalkozás [a KMK tanfolyamáról]	268
CSAPÓ Edit: Mi történik a hátrányos helyzetű olvasók érdekében? Egy [KMK] tanfolyam dolgozatainak nyomában	603
GÁRDONYI Béla: Milyen legyen a korszerű könyvtáros? Tudós, szervező, informátor [interjú Szentmihályi Jánossal]	222
HEIT Gábor: A népművelői kudarckok tereltek a könyvtárosi pályára	202
HORVÁTH Tibor: Egymásra talál az elmélet és a gyakorlat. A könyvtártudományi tanszék megbízatai	716
KATSÁNYI Sándor: Véleményem szerint [a könyvtárosképzésről]	123
KEREKESNÉ BOVATSEK Ágnes: Levél a szerkesztőhöz a gyestről	596
MÁNDY Gábor: A külföldi ösztöndíjas tanulmányutakról	524
ORBÁN Éva: Miből tanul a könyvtáros? A könyvtárosképzés taneszköz-ellátása	188
SÁRDY Péter: Véleményem szerint [a külföldi tanulmányutakról]	251
SUPP Györgyné: A könyvtári szakkollégium helye a tanító- és a könyvtárosképzésben	718
SZURMAY Ernő: Kísérlet egy megye szakképzett könyvtárosainak szervezett továbbképzésére	24
TÓTH Gyula: Véleményem szerint [a képzés és a társadalmi kapcsolatáról]	187
UROSEVICS Daniló: Komplex államvizsgák 1977—1981	526

Külföldi könyvtár- és tájékoztatásügy. Nemzetközi együttműködés

FEKETE Sándor: Láttam a holnapot	37
GÁLNÉ BALLAGI Ágnes: Pillantás az NSZK sajtójának tükrébe	94
GYIMES Ferenc: A zenei könyvtárak és hangarchívumok nemzetközi szövetségének konferenciája. AIBM—IASA, Budapest, 1981. szeptember 6—11.	35
KISS Jenő: Az INTAMEL közgyűlése	33
P[APP] I[stván]: A szomszéd rétje	410
R[ÓZSA] Gy[örgy]: Olvastuk:	539
SÁRDY Péter: Angol—magyar könyvtárügyi tanácskozás	150
[SOMKUTI Gabriella] (sg): Magyar—szovjet könyvtárügyi szeminárium	98
ZSIGOVICS Ferencné: Könyvtári élmények Tanzániában	666

Magyar Könyvtárosok Egyesülete

[KOVÁCS Dezső]: A könyvtárosegyesület számvetése és tervei	59
K[ovács] D[ezső]: A könyvtárosegyesület XIV. vándorgyűlése	700

Munkajogi kérdések

[LUGOSI Andor]: Kérdezz — felelek	
— az anyának gyermeke után járó pótszabadságáról	427
— a gyermek betegsége esetén járó táppénzről ...	232
— a határozott időre alkalmazottak kötelező béremeléséről	562
— a helyettesítők díjazásáról	336
— az iskolai könyvtárosok munkaidejéről	750
— az öregségi nyugdíjra jogosultak pótszabadságáról	497
— a sorkatonai szolgálat teljesítése utáni szabadságról	212
— a szabadnapon végzett munka elszámolásáról	42
— a vezető állásúak és a tudományos állást betöltők köréről	675
— —: A szabadságra vonatkozó új rendelkezések	224
— —: A továbbtanuló dolgozók kedvezményére vonatkozó új szabályok	613
— —: Újból a szabadságról	168

A IV. országos könyvtárügyi konferencia

A Művelődési Minisztérium intézkedési terve a IV. országos könyvtárügyi konferencia ajánlásainak végrehajtására	316
A IV. országos könyvtárügyi konferencia ajánlásai (a 2. szám melléklete)	

Országos Könyvtárügyi Tanács

P[APP] I[stván]: Az országos Könyvtárügyi Tanács fórumairól	401, 537
— —: Az Országos Könyvtárügyi Tanács szeptemberi elnökségi ülése	707

**Társadalmi és közéleti személyiségek
a könyvtárról és az olvasásról**

FEKETE Sándor: Láttam a holnapot	37
FISCHER János: A könyvtárnak nagy szerepe van a nemzetiségi kultúra ápolásában (Pintér László interjúja)	468
GAZDA István: „Tudománytörténet, könyv, könyvtár...” (Somkuti Gabriella interjúja)	208
KAPOLYI László: „Új információk alapján változhatnak a fejlesztési stratégiák” (Varsányi Livia interjúja)	645
MARX György: „Az kerül az élre, aki jól informált, aki kezelni tudja az információt, aki élni tud vele” (Móra László interjúja)	319
PUJA Frigyes: A könyvekről a legtöbbet a könyvtárosnak kell tudnia	233
TAMÁS Menyhért: „Láttam a tegnapot”	358
TANDORI Dezső: „Mégis csak egy nagy ismeretlen Könyvtárnak...” —?	611
TOLNAY Gábor: „Az irodalom, a nemzeti irodalom a nemzeti tudat legfőbb támasza” (Vértesy Miklós interjúja)	252

Szaknyelv, nyelvművelés

SZABÓ Ernő: Folytassuk-e a módszert?	363
— —: „Hamar gyorsan”	109
— —: „Könyv-, folyóirat-, diafilm- és lemezkatálogos”	687
— —: „Könyvírás, -szerkesztés, -kiadás, -terjesztés”	621
— —: A nyűgös könyvtáros	297
— —: Szükszavúan, de ne ennyire!	240

Személyi információk

Kitüntetések	
41, 74, 134, 287, 353, 398, 455, 540, 598, 655, 711	
Kiváló népművelő könyvtárosok 1982. (Horváth Gabriella, Papp Józsefné, Szabó Jánosné)	725
Szabó Ervin-díjas könyvtárosok 1982. (Balázs Sándorné, Billédi Ferencné, Elek Sándorné, Futala Tibor, Román Lászlóné, Tapolcainé Sáray Szabó Éva, Windisch Aladárné)	722

2. KÖNYVTÁRFAJTÁK

PÉTER László: A debreceni műhely I. A Hajdú-Bihar megyei Könyvtár és a helyismereti kutatás	572
SOMKUTI Gabriella: Az Egyetemi Könyvtár megtartja a tudományos műhely rangját. Beszélgetés Németh G. Bélával	17
TÓVÁRI Judit: A helyismereti gyűjtemény, mint lehetséges tudományos műhely	78

Módszertani vita

SZENTE Ferenc: Gyógyítás ráolvasással. Meditáció a módszertani munkáról	135
---	-----

**Nemzeti könyvtár,
tudományos, felsőoktatási és szakkönyvtárak.**

Szakirodalmi tájékoztatás

ÁGOSTON Mihály: Véleményem szerint [az OMKDK, illetve az OMIKK kiállításairól]	507
ALKONYI István: Egy országos magyar ipari szakkönyvtári múzeum és könyvtári házi múzeumok létesítéséért — —: Fordítások, fordítók a vállalati szakkönyvtárakban	211
BALÁZS János: Bemutatjuk az ACSI műszaki könyvtárát	354
Egyes könyvtárak tudományos könyvtárrá minősítése	86
[GYÖRE Pál] (-e -l): PRODINFORM, PRODUKTORG, STRUKTÚRA és társaik. Átszervezések az ipari információs intézményeknél	391
[HOSTIN Zsuzsanna]: A statisztikai adatokat évente szolgáltató 121 szakkönyvtár 1981. évi fontosabb adatai	651

HUSZÁR Ernőné: A megyei könyvtárak közgazdasági szakkönyvtári feladatai	522
KOVÁCS Dezső: Az ÉTK—SZISZ, az Építészeti Tájékoztatói Központ számítógépes információs szolgáltatása	275
— —: Véleményem szerint [az információs technika felhasználóinak oktatásáról]	571
MENDERNÉ KOVÁCS Ibolya—HADROVICS Gábor: Egy fiatal kihelyezett főiskolai tagozat [az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti kihelyezett tagozata] fiatal könyvtáráról	466
MÉSZÁROS Antal: Könyvtári műsorok zárláncú tévéadás segítségével [a győri KTMF könyvtárában]	734
MOHOR Jenő: Bemutatjuk a Magyar Képzőművészeti Főiskola könyvtárát	282
RETTICH Béla: Egy nagyvállalati könyvtárhálózat [a Csepel Művek műszaki szakkönyvtárai] munkaerőhelyzetének tíz éve	594
SIMAY Norbert: Bemutatjuk a Közlekedési Múzeum könyvtárát	606
— —: Bemutatjuk a Posta Központi Szakkönyvtárát	153
SOMKUTI Gabriella: Az Egyetemi Könyvtár megtartja a tudományos műhely rangját. Beszélgetés Németh G. Bélával	17
SZÜCS Sarolta: Anyagbeszerzés vagy tervszerű állománygyarapítás?	147
TUBA László: Testvérgyűjtemények háza táján. A műzeumi és a levéltári könyvtárakról	638
VÉRTESEY Miklós: Bemutatjuk a Szépművészeti Múzeum könyvtárát	230

Közművelődési és iskolai könyvtárak

BALÁZS Mihály: Véleményem szerint [az integrációról]	379
BÁNHEGYI Gyuláné: Közös fenntartású közművelődési és kettős funkciójú könyvtárak a fővárosban	444
BÉNYEI Miklós: A közművelődési könyvtárak politikai, közéleti tevékenységéről	636
BUGA [László] doktor: Ki a pedagógus a Bódva völgyében?	540
ELEK Sándorné: Klub és könyvtár a házban	82
[HOSTIN Zsuzsanna]: A tanácsi és a szakszervezeti közművelődési könyvtárak (szolgáltatóhelyek) 1981. évi fontosabb adatai	280
K. M.: Feljegyzés egy klubkönyvtár meglátogatásáról	593
A közművelődési és az iskolai könyvtárak helyzete és továbbfejlesztése. Az Országos Közművelődési Tanács Elnöksége által 1982. május 21-én megtárgyalt előterjesztés	508
SÁRÁNÉ LUKÁTSY Sarolta: Amit Jancsi megtanult, János sem felejtí	387
VARGA Sándor: Könyvtárak iskolai és közművelődési szerepkörben. Az integrált iskolai könyvtárak lehetséges rendszere	447

Magyei és városi könyvtárak

ARATÓ Antal: Egy városi könyvtáros feljegyzéseiből. — Beismerő vallomás feleslegesen vásárolt könyvekről	399
— Folyóiratközlőszöveg mappában. Szerény javaslat egy „vállalkozói” szolgáltatásra	463
— Utópiám a központostított városi ellátórendszeréről	530
— A vendégkönyv és vendégeink	400
BÁNHEGYI Gyuláné: Közös fenntartású közművelődési és kettős funkciójú könyvtárak a fővárosban	444
CSOBAI László: A Békés megyei Könyvtár kiadói tevékenysége	148
ELEK Sándorné: Klub és könyvtár a házban	82
ENGLI Katalin: A központi szolgáltatások igénybevétele és a tájékoztatás egy megye „B”-típusú könyvtáraiban	219
FÜLÖP Katalin: Mérnökolvasók egy megyei könyvtárban	20

BERECZKY László: A könyvterjesztés és a könyvtárellátás tervei. Beszélgetés Drucker Tiborral, a Könyvértékesítő Vállalat igazgatójával	126	NAGY Attila: A 13—14 éves [bácsalmási] gyerekek olvasási szokásai 1965-ben és 1979-ben	669
ENGLI Katalin: A központi szolgáltatások igénybevétele és a tájékoztatás egy megye „B”-típusú könyvtáraiban	219	— —: Véleményem szerint [az olvasószolgálatról]	699
[GERŐ Gyula] (-6 -a): Mikor lehet teljes a megyei sajtó-bibliográfiák sorozata?	601	PÁLVÖLGYI Endre: Aki keres, többnyire talál. Válaszok az olvasók kérdéseire	255
[KOROMPAI Gáborné] (K. M.): A folyóiratok helyismereti szempontú feltárása	744	PÓCSI Gusztáv: Könyvtárhasználati szokások egy megyei könyvtárban	589
KOVÁCS Dezső: Véleményem szerint [az információs technika felhasználóinak oktatásáról]	571	RAFFAI István: Olvas-e a könyvtáros?	736
OROSZ Bertalané: Állományapsztás Heves megye községi könyvtáraiban	338	SÁRÁNÉ LUKÁTSY Sarolta: Amit Jancsi megtanult, János sem felejtí	387
PÁL Tiborné: Utószó a kecskeméti bibliográfiai tanácskozáshoz	132	SZAKÁLY [Éva]: Kihasználatlan lehetőségek [a sárvári Sylvester János Könyvtár és az Olvasó Ifjúságért mozgalom]	465
SÁRÁNÉ LUKÁTSY Sarolta: Nagyobb gondot az ifjúsági állomány fejlesztésére! [reflexió Simon Zoltán cikkére]	584	— —: Olvasók, könyvtolvajok és rongálók. „Krimik” a könyvtárban	27
SIMON Zoltán: A kisebb települések könyvvállománya és a központosított ellátás	251	SZEKERES István: Az is [a budapesti kölcsönzés nehézségeiről]	343
SZÜCS Sarolta: Anyagbeszerzés vagy tervszerű állománygyarapítás?	14	WALTER Béla: A könyvtár és környéke	67
WIX Györgyné: Véleményem szerint [a könyvtári kiadványok kötelepéldány-szolgáltatásáról]	31		
4. OLVASÁS, KÖNYVTÁRHASZNÁLAT, IRODALOM- ÉS KÖNYVTÁRPROPAGANDA			
A[MBRUS] Á[gnés]: Hangoskönyvtár-szolgálat Kaposváron. Gyógyítás könyvvel	34	BAUER József: A katalóguscédulák sokszorosításának új módszere	656
ARATÓ Antal: Egy városi könyvtáros feljegyzéseiből. Folyóiratkölcsonzés mappában. Szerény javaslat egy „vállalkozói” szolgáltatásra	46	BORSA Gedeon: Számítógépek alkalmazása a régi nyomtatványok feltárására	227
BALÁZS János: A kölcsönzési jogdíjak a világban	47	EGERVÖLGYI Vilmosné: Hangos-képes eszköztár szakmunkástanulóknak	73
BALOGH Ferencné: Lesz-e belőlük olvasó felnőtt? A 13—15 éves fiatalok könyvtárhasználati szokásai egy vizsgálat tükrében	70	JÁVORI Béla: Canossa-járás [a barcsi városi-járásí könyvtár tervezett építkezéséről]	89
BÁRÁNY Éva, V.—MRÁZ Borbála, B.—SZABÓ Natália: Fiatalok irodalmi, zenei és képzőművészeti ízlése. Hatásvizsgálat 14—19 évesek körében	100	KOVÁCS Dezső: Véleményem szerint [az információs technika felhasználóinak oktatásáról]	571
BARTOS Éva: Helyzetkép a hátrányos helyzetről	544	MÉSZÁROS Antal: Könyvtári műsorok zártláncú tévéadás segítségével	734
BERECZKY Magda: A hátrányos helyzetű olvasókkal való foglalkozás	268	PAPP István: A „B”-típusú könyvtárak épületeiről	213
CHOLNOKY Győző: A könyvtárközi kölcsönzés új rendje	124	— —: A „B”-típusú könyvtárak épületmodelljeiről	647, 712
CSAPÓ Edit: Mi történik a hátrányos helyzetű olvasók érdekében? Egy [KMK] tanfolyam dolgozatainak nyomában	603	SZ[ABÓ] S[ándor]: Láttuk [az Egyesült Izzó szakszervezeti könyvtárának számítógéppel készült szakkatalógusa]	625
CSERNUS Gyuláné: Szocialista brigádok olvasóköre [a martfői Tisza Cipőgyár szakszervezeti könyvtáráról]	84	SZALAI László: A zenei részlegek műszaki korszerűsítése	586
CSUTORÁS Annamária: Olvasók és olvasnivalók. Könyvtár, galériával [az Edelenyi Nagyközségi-Járásí Könyvtárról]	341		
É. P.: Jelentés egy olvasómozgalmi pályázatról	592	5. KÖNYVTÁRÉPÍTÉS, -BERENDEZÉS, -FELSZERELÉS, -TECHNIKA	
FERENCZI Zsuzsanna: Az olvasók kérdései	205	BAUER József: A katalóguscédulák sokszorosításának új módszere	656
FÜLEKI Mihály: Véleményem szerint [az olvasómozgalmról]	635	BORSA Gedeon: Számítógépek alkalmazása a régi nyomtatványok feltárására	227
FÜLÖP Katalin: Mérnökolvasók egy megyei könyvtárban	20	FELKAI László: Vita a könyvtárügyről egy század eleji kongresszuson	748
GEREBEN Ferenc: A magyar társadalom könyvtárképe	345, 412	HARASZTHY Gyula: Az Ómagyar Mária-siralom hazatérése	546
KARTAL Zsuzsa: Egyedül a könyvtárban	663	MÓRA László: Az első országos könyvtárostanfolyamok	679
KRASZNAI Mihályné: Könyvtárhasználati oktatás egy műszaki főiskolán [Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskola]	658	RÉTFALVI Gábor: Egy megye népiskolai könyvtárainak állománya a dualizmus első korszakában	423
M[AKAI Márta]: A kölcsönzéstől az emberi gyarlóságig	599	TÓTH András: Első állami könyvtári szabályzatunk (1779)	104
MÉSZÁROS Antal: Könyvtári műsorok zártláncú tévéadás segítségével [a győri Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola könyvtárában]	734		
		Egyes könyvtárak története	
		JÓNÁS Károly: Az Országgyűlési Könyvtár költözése az Országházba	618
		— —: Az Országgyűlési Könyvtár megalapítása és első könyvtárnoka	39
		KAPOSVÁRI Gyula: „Térképet kerestem, könyvtárra találtam”. Emlékek a „hőskorból” [a szolnoki városi könyvtárról]	392
		KÖSZEGFALVI Ferenc: Egy 75 éves könyvtár jubileumi kiállítása [a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtárról]	597

Könyvtárosspályák, életrajzok

CSONGOR Endréné: „Erőfeszítések nélkül nem lehet élni...” (Nagy Károly interjúja) 263
 GYÖRE Pál: „Valamivel mindig többet adott, mint amit vártak tőle” (Vértesy Miklós interjúja) 87
 KAPOSVÁRI Gyula: „Térképet kerestem, könyvtárra találtam” 392
 Kemény G. Gábor 1915—1981. (Tóth András) 288
 KISS Györgyné: „A könyvtáraknak is van egyéniségük, a veszpreminek bizonyosan” (Páldy Róbert interjúja) 141
 Kovách Zoltán 1930—1981. (Kókay György) 44
 KOVÁTS Zoltán: „A gépesítés nem öncél...” (Balázs János interjúja) 579
 Ladányi Antal 1901—1978. (Móra László) 236
 MÁTÉ Károly: „Nálunk is szükség van a sajtó tudományos vizsgálatára” (Móra László interjúja) 459
 Panka Károly 1882—1970. (Jónás Károly) 677
 Pataki László 1923—1981. (Kókay György) 45
 RÁCZ Aranka, N.: „Vonzottak az új feladatok...” (Páldy Róbert interjúja) 517
 Szentmihályi János 1908—1981 107
 Szily Kálmán 1838—1924. (Vértesy Miklós) 164
 TÓTH András: Levéltár, kéziratár, könyvtártörténet (Vértesy Miklós interjúja) 29
 UHLMANN Aladár: „A mi hivatásunk szellemi szolgáltató tevékenység” (Tóth Enikő interjúja) 708
 Vajda Pál 1907—1982. (Móra László) 615
 Vita Zsigmond, a nagyenyedi Bethlen Kollégium könyvtárosa (Kéki Béla interjúja) 328

7. KÖNYVMŰVÉSZET, KISGRAFIKA

ECSERY Elemér: Raszler Károly 754
 GALAMBOS Ferenc: Dániel Viktor 241
 — —: Moskál Tibor 688
 — —: Plugor Sándor 298
 — —: Takács Dezső 431
 GELLÉR Katalin: Somogyi Győző 43
 KÉKI Béla: Reich Károly 169
 LENKEY István: Révész Napsugár 108
 RAJK András: Dluhopolszky László 364
 SEMSEY Andor: Józef Szuszkiewicz 490
 SZABÓ Ernő, P.: Sáros András Miklós 560
 VÉGVÁRI Lajos: Lenkey Zoltán 620

8. KISLEXIKON

GYÖRE Pál: Információanalízis, információsztézis 285
 — —: Információs infrastruktúra 684
 — —: Innováció 166
 — —: Metakommunikáció 548
 — —: Mi a mcluhanizmus? 359
 — —: Tudásszociológia, tudományszociológia 428
 — —: Vevőszolgálat 751
 KÉKI Béla: Mi a fényszedés? Az ólombetű kiszorul a nyomdászatból 484

9. GÖRBE TÜKÖR

É. P.: Jelentés egy olvasómozgalmi pályázatról 592
 K. M.: Feljegyzés egy klubkönyvtár meglátogatásáról 593
 KOZMA László: Az információáramlás története. Fantasztikusan tudományos közlemény 541
 [URBÁN László] n. ó.: Kismacska pohárban 467

10. BIBLIOGRÁFIÁK, KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM. ISMERTETÉSEK

Berlász Jenő: Az Országos Széchényi Könyvtár története 1802—1867 (T[óth] A[ndrás]) 301
 Borsodi könyvtári krónika III. (Páldy Róbert) 300
 Braun Tibor—Bujdosó Ernő—Ruff Imre: A tudomány mint a mérés tárgya (Szabó Sándor) 170
 Busa Margit, V.: Kazinczy Ferenc. Bibliográfia (Korompai Gáborné) 112
 A Debreczeni Főiskolai Lapok (1896—1914) repertórium. (Bényei Miklós) 244
 Demográfia. Népeségstudományi folyóirat. Repertórium 1958—1980 (Szinainé László Zsuzsa) 176
 Élet és Irodalom. Válogatott repertórium 1957—1965 (Merkovszky Erzsébet) 622
 Ember Győző: Levéltári terminológiai lexikon (Pogány György) 299
 Ethnographia-mutató 1940—1969 (Tuba László) 432
 Fioláné Komáromi Gabriella: A hetvenes évek ifjúsági regényei (Nagy Attila) 491
 Fogarassy Miklós—Kamarás István: Olvasó a labirintusban (Simon Zoltán) 242
 A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár évkönyve 1977—1978 (Pálvolgyi Endre) 689
 Független Szemle 1921—1923, Kékmadar 1923. Repertórium (Galambos Ferenc) 46
 Harmat Béla: Csuka Zoltán bibliográfia (Péter László) 495
 Józsa Péter — Jacques Leenhardt: Két főváros, két regény, két értékvilág (Lőrincz Judit) 365
 Karl Marx és Friedrich Engels művei magyar nyelven. Bibliográfia (Ónódy Miklós) 303
 A Kiskunság és a Forrás repertórium 1955—1978 (Péter László) 304
 Két új oktatási segédkönyv (Hajdú Géza) 171
 Könyvtári kis tükrök. Ajánló könyvjegyzék. Irodalomtudomány, nyelvészet 1945—1979 (Pálvolgyi Endre) 111
 Könyvtári kis tükrök. Ajánló könyvjegyzék. Magyar szépirodalom 1945—1979 (Monostori Imre) 623
 A Közép-Dunamécsényi régészeti bibliográfiája 1967—1977 (Székely Dániel) 624
 Ladányi Andor—Végh Ferenc: Magyar felsőoktatás-történeti irodalom 1945—1979 (Pálvolgyi Endre) 173
 Magyar könyvszótár 1921—1944. A Magyarországon nyomtatott könyvek szakosított jegyzéke. IV. Nyelvészet, irodalom (Galambos Ferenc) 175
 A magyar szociológiai irodalom bibliográfiája. 3. kötet: Önálló kiadványok 1900—1919 (Pálvolgyi Endre) 367
 Az olvasás anatómiája. Szociológiai tanulmányok (Szenté Péter) 561
 Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1979 (Pálvolgyi Endre) 492
 Rédei Ildikó: A Tevan Nyomda- és Kiadóvállalat kiadványainak bibliográfiája (Pogány György) 46
 A Somogyi Honismereti Híradó (Vargáné Major Judit) 481
 Stier Miklós—Szász Zoltán: A helytörténetírás módszertani kérdései. Új- és legújabb kor (Páldy Róbert) 110
 Szabó Flóris: A Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár kéziratkatalógusa (Tóth András) 494
 Szakmai folyóiratok, hálózati híradók (Gerő Gyula) 50, 116, 177, 247, 306, 369, 434, 498, 563, 626, 691, 756
 Szocializmus 1906—1918. Repertórium (Lakatos Éva) 366
 Új Hang repertórium 1952—1956 (Lisztés László) (1—s) 113
 Újszerű bibliográfiai kezdeményezés (Hiller István) 755

11. ÁLLANDÓ ÉS ALKALMI ROVATOK

Bemutatjuk a 153, 230, 282, 354, 419, 606

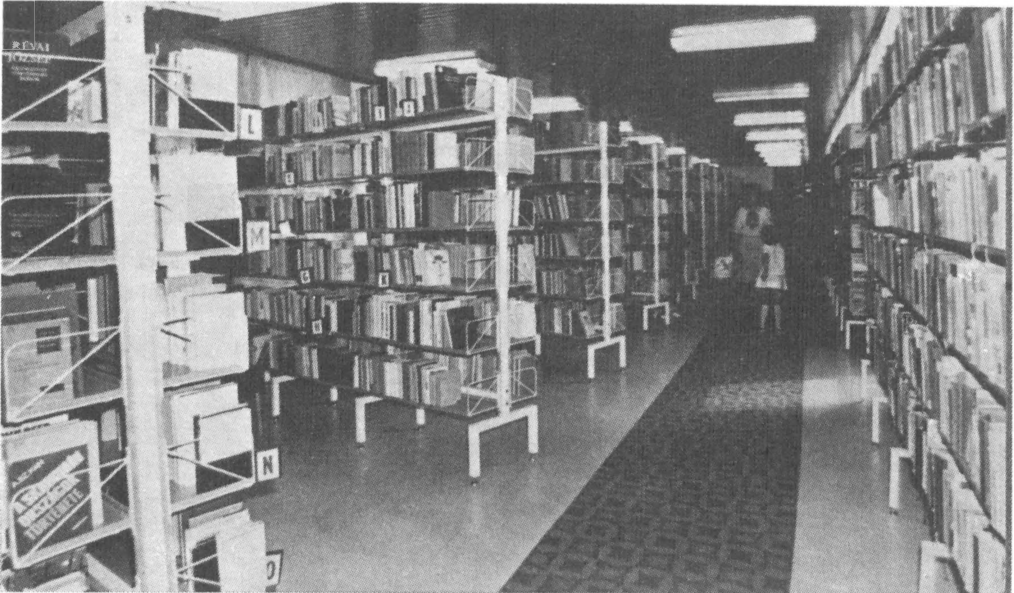
Beszélgések a könyvtárról	208, 252, 319, 645
Bibliográfiák	46, 111, 173, 244, 303, 366, 432, 494, 622, 755
Fórum	135, 211, 259, 584, 653, 718
Görbe tükrök	467, 541, 592
Hallottuk	258, 290, 309, 480, 676, 726
Helyismereti folyóirataink	481
Helytelenül — helyesen	109, 240, 297, 363, 621, 687
Hírek	31, 93, 149, 225, 273, 344, 408, 472, 543, 600, 665, 738
Hivatás, társadalom, közélet, utánpótlás	188
Iskola és könyvtár	11, 70, 380, 444, 513
Kérdezz — felelek (Lugosi Andor)	42, 168, 212, 232, 336, 427, 497, 562, 675, 750
Kitüntetések	41, 74, 134, 287, 353, 398, 455, 540, 598, 655, 711
Könyvekről	170, 242, 299, 365, 491
Könyvtárak — műhelyek	17, 572
A könyvtárak történetéből	39, 104, 161, 291, 423, 618, 679, 748
Könyvtári élet	24, 82, 147, 219, 268, 337, 466, 533, 594, 656, 733
Könyvtári kiadványok	53, 119, 181, 245, 310, 373, 437, 502, 566, 629, 694, 759
Könyvtári szakirodalom	110, 171, 300, 492, 689
A Könyvtáros galériája	43, 108, 169, 241, 298, 364, 431, 490, 560, 620, 688, 754
A Könyvtáros kislexikona	166, 285, 359, 428, 484, 548, 684, 751
Könyvtárosok és bibliográfusok	44, 107, 164, 236, 288, 615, 677
A lapokban olvastuk	27, 89, 222, 270, 340, 402, 465, 540, 599, 661, 736
Lapozgat	49, 114, 234, 279, 418, 430, 436, 465, 501, 617, 686, 737
Látóköri	33, 94, 150, 227, 275, 345, 410, 473, 544, 601, 666, 741
Levél a szerkesztőhöz	524, 596
Megkérdéztük a fenntartókat	404, 468
Műhelykérdések	75, 132, 205, 255, 522, 586
Olvastuk	99, 539, 660
Pótlások a lexikonokhoz az 1981. évről (Gyuris György, Landenberger Istvánné kiegészítésével)	157, 411
Sorsok és pályák	29, 87, 141, 263, 328, 392, 459, 517, 579, 708
Szakmai folyóiratok, hálózati híradók (Gerő Gyula)	50, 116, 177, 247, 306, 369, 434, 498, 563, 626, 691, 756
Számvetés... 1981 — Tervek... 1982	3
Szerkesztői üzenetek	321, 602
Vallomások a könyvtárról	37, 233, 358, 611
Véleményem szerint	123, 187, 251, 315, 379, 443, 507, 571, 635, 699
Visszhang	148, 456, 734

12. SZERZŐK, AZ ÉLETRAJZOKBAN, NEKROLÓGOKBAN SZEREPLŐK ÉS AZ INTERJÚT ADÓK MUTATÓJA

Abody Rita	193
Ágoston Mihály	507
Alkonvi István	211, 595
Ambrus Ágnes — A. Á.	342
Arató Antal	399, 463, 530
Arató Ferenc	456
Arnóth Károly	733
Bajor Nagy Ernő	91, 270
Balázs János	354, 473, 579
Balázs Mihály	379
Balogh Ferencné	70, 451
Balogh Ödön	340
Bánhegyi Gyuláné	444
Bárany Éva, V.	100
Baráz Miklósné	337
Bartos Éva	544
Bauer József	656
Becz Imre — (halász)	662
Bényei Miklós	61, 244, 636
Bereczky László	126
Bereczky Magda	268
Bilincsi Lajos — B. L.	31
Bojszko Imre	406
Borsa Gedeon	227
Bosnyák Péter — B. P.	274, 322
Buga László	540
Cholnoky Gvőző	124
Csapó Edit	603
Csenke László	536
Csernus Gyuláné	84
Csobai László	148
Csobok Veronika — Cs. V.	32
Csongor Endréné	263
Csutorás Annamária	341
Dán Gyula	403
Dán Krisztina	11
Devecseri Zoltán — D. Z.	408
Dömötör Lajosné — D. L.	739
Drucker Tibor	126
Ecsery Elemér	754
Egervölgyi Vilmosné	73
Elek Sándorné — E. S.	32, 82
Engli Katalin	219
Farkas Jánosné — F. J.	32
Fekete Sándor	37
Felkai László	748
Ferenczi Zsuzsanna	205
Finta Zoltánné — F.	543
Fischer János	468
Füleki Mihály	635
Fülöp Katalin	20
Galambos Ferenc	46, 175, 241, 298, 431, 688, 754
Gáldonyi Béla — G. B.	226
Gálné Ballagi Ágnes	94
Gárdonyi Béla	222
Gazda István	208
Gellér Katalin	43
Gereben Ferenc	345, 412
Gerő Gyula — -ó -a 50, 99, 116, 177, 247, 306, 369, 434, 498, 550, 563, 601, 626, 691, 756	
Gyimes Ferenc	35
Györe Pál — -e -l	166, 285, 359, 428, 548, 651, 684, 751
Gyuris György	157
Hadrovics Gábor	466
Hajdú Géza	171
Haraszthy Gyula	546
Harmat Béla	727
Heit Gábor — H.	202, 665, 741
Hiller István	755
Horváth Dezső	402
Horváth Tibor	716
Hostin Zsuzsanna (jelöletlenül)	280, 333
Huszár Ernőné — H. E.	274, 522
Janó János	383
Jávori Béla	89
Jónás Károly	39, 618, 677
Juhász Jenő	443
Kapolyi László	645
Kaposvári Gyula	392
Károlyi Ágnes	653
Kartal Zsuzsa	663
Katsányi Sándor	123
Kéki Béla	169, 328, 484
Kemény G. Gábor	288
Kenyéri Kornélia	75
Kerekessné Bovatsek Ágnes	596

Kiss Anna	533	Puja Frigyes	233
Kiss Györgyné	141	Rácz Aranka, N.	517
Kiss Jenő	33	Raffai István	736
Kiss Magdolna, G.	661	Rajk András	364
Kocsis József	734	Rétfalvi Gábor	423
Kókay György	44	Rettich Béla	594
Korompai Gáborné — K. M.	112, 744	Rózsa György — R. Gy.	539
Kovách Zoltán	44	Saráné Lukácsy Sarolta	387, 584
Kovács Dezső — K. D.	59, 275, 571, 700	Sárdy Péter	150, 251
Kovács Mária	380	Semsey Andor	490
Kováts Zoltán	579	Simay Norbert	153, 404, 606, 730
Kozma László	541	Simon Zoltán	242, 259
Közsegfalvi Ferenc — K. F.	409, 597	Sinay Jenő	576
Krasznai Mihályné	658	Sipos Csaba	161
Kuruc Imréné — c	676	Somkuti Gabriella — sg	17, 98, 208
Ladányi Antal	236	Suba Ernő — S. E.	225
Lakatos Éva	366	Supp Györgyné	718
Laki János	741	Szabó Ernő	109, 240, 297, 363, 621, 687
Landenberger Istvánné — L. I.	411	Szabó Ernő, P.	560
Lang János — L. J.	226	Szabó László, G. — gszl	28
Lendvai József — L. J.	272	Szabó Natália	100
Lengyel András [Kaposvár] — L. A.	223	Szabó Sándor — Sz. S.	170, 625
Lenkey István	108	Szakály Éva	27, 465
Lévai Klára — L. K.	409	Szalai László	586
Lisztes László — l - s	113	Szathmáry Lászlóné — Sz. L.	408
Lőrincz Judit	365	Székely Dániel	624
Lugosi Andor (jelöletlenül) 42, 168, 212, 224, 232, 336, 427, 497, 562, 613, 675, 750		Szekeres István	343
Makai Márta — M.	599	Szente Ferenc	135
Makai Tóth Mária	419	Szente Péter	561
Mándy Gábor	524	Szentmihályi János	107, 222
Marót Miklós — M.	738	Szily Kálmán	164
Marx György	319	Szinainé László Zsuzsa	176
Máté Károly	459	Szurmay Ernő — Sz. E.	24, 408
Menderné Kovács Ibolva	466	Szűcs Sarolta	147
Merkovszky Erzsébet	622	Tamás Menyhért	358
Mészáros Antal	734	Tandori Dezső	611
Mohor Jenő	282	Tolnay Gábor	252
Monostori Imre	623	Tóth András — T. A.	29, 104, 288, 301, 494
Móra László	236, 319, 459, 615, 679	Tóth Dezső — T. D.	409, 738
Mráz Borbála, B.	100	Tóth Enikő	708
Nagy Attila	491, 669, 699	Tóth Gyula	187
Nagy Károly	263	Tóth Mária ld. Makai Tóth Mária	
Németh G. Béla	17	Tóth Mihály	404
Ónódy Miklós	303	Tóvári Judit	78
Orbán Éva	188	Tuba László	432, 638
Orosz Bertalanné — O. B.	273, 338	Uhlmann Aladár	708
Pál Tiborné	132	Urbán László (Budapest) — n. ó.	467
Páldy Róbert	110, 141, 300, 476, 517	Urosevics Daniló	526
Pálinskás Györgyné (jelöletlenül)	290	Vajda Kornél	741
Pálvolgyi Endre — P. 111, 173, 255, 367, 492, 600, 689, 738		Vajda Pál	615
Panka Károly	677	Varga Judit — V. J.	225, 665
Pap János — P. J.	93	Varga Sándor	447
Papp Emma	657	Vargáné Major Judit	481
Papp István — P. I.	213, 401, 410, 537, 647, 707, 712	Varsányi Livia	645
Pataki László	45	Végyvári Lajos	620
Péter László	304, 495, 572	Vértesy Miklós	29, 164, 230, 252
Pintér László	468, 513	Vita Zsigmond	328
Pócsi Gusztáv	589	Walter Béla	67
Pogány György	46, 299	Wix Györgyné	315
		Zsigovics Ferencné	666

Könyvtára berendezéséhez ajánljuk

MERABONA

és

TÉKA

típusú bútorainkat

MEZŐGÉPIPARI

SZÖVETKEZETI

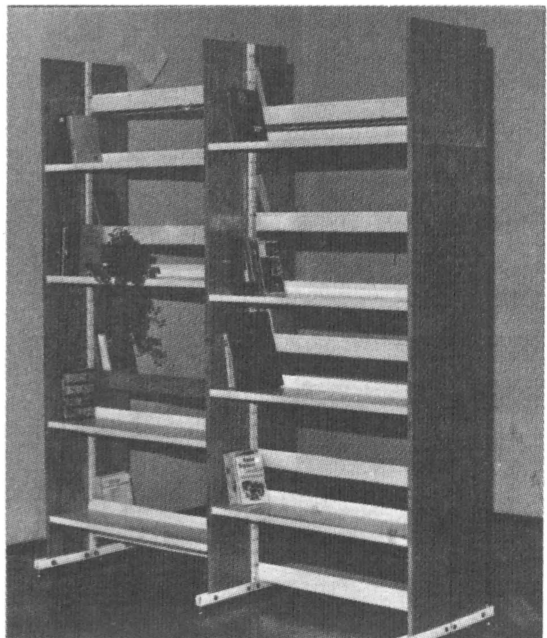
KÖZÖS

VÁLLALAT

SZANY

ADY ENDRE ÚT 38.

9317

célt a képzés során legjobban a hallgatók *szemináriumi önálló foglalkozásainak tervezetei, forgatókönyvei* szolgálják.

Az olvasószolgálat tanításának lehetőségei

A felnőtt-olvasószolgálati ismereteket nyújtó félév során minden hallgató felkészül egy-egy témakörből — így például *irodalmi estet, komplex műveltségi vetélkedőt, vitát, szellemi vetélkedőt, író-olvasó találkozót* vagy *önálló eset* szervez. (Az író-olvasó találkozók, illetve az önálló estek esetében a hallgató feladata igénykutatás alapján a meghívandó személy kiválasztása, a meghívásával összefüggő levelezés, az író köszöntése, bemutatása, a közönség szervezése, a technikai eszközök előkészítése volt.) Szemináriumaink tehát szervezési problémákkal is foglalkoztunk. A rendezvényeket vagy a főiskola disztermében, vagy a tanteremben tartjuk. Valamennyi foglalkozást közös elemzés, értékelés, osztályozás követ. Az így szerzett jegyeket természetesen beleszámítjuk a kollokviumon nyújtott teljesítményünkbe. A látványosabb rendezvények mellett persze *önálló könyvkiállítást, kiállításmegnyitást, néphagyomány-felújítást, játékos könyvtári klubfoglalkozást, könyvismertetést* is terveztek és bonyolítottak le hallgatóink. Minden forma más-más módon, de ugyanazt segítette: az önálló véleményalkotást, az elfogulatlan értékelést, bírálatot, bővítette a hallgatók könyvismeretét, elősegítette az irodalomban való tájékozódásukat, jártasságukat, s nem utolsósorban tapasztalatokat gyűjthettek a későbbi, tényleges könyvtári gyakorlathoz. Ezt a célt — ha nem is ilyen hatással — nagymértékben elősegítették a *szemináriumi dolgozatok* is. E dolgozatok megvitatására is a szemináriumokon kerül sor.

Az olvasói rétegek, csoportok igényeinek, érdeklődésének, szabadidei programjának jobb, elmélyültebb megismerését szolgálják az — általában munkások körében végzett — *tesztlapos és interjú-módszerrel készült érdeklődésvizsgálatok*. Minden hallgatónk 3—5 interjúalannyal beszélgetett. Az interjúkat a szemináriumokon készítettük elő, s ott is vitattuk meg az elkészülteket. (A hallgatók kérdezőskultúrájának hiányosságaira utalt, hogy kezdetben nem volt logikai lánc az interjúalanyok válaszai és a feltett kérdések között: a válaszoktól függetlenül a hallgató a szemináriumon megbeszélte a kérdéseket vette sorra. Ilyen esetekben a hallgatónak természetesen még egyszer el kellett készítenie az interjút.) Hasonló módszerrel dolgoztunk fel a közösen szerkesztett kérdő-

íveket is. E feladatok megoldása során a hallgatók bizonyos fokú jártasságot szereztek a kérdőív-szerkesztés, az interjúkészítés, a tapasztalatok feldolgozása, a szakirodalom elméleti ismereteinek és gyakorlati megvalósulásuknak összehasonlítása terén; ezzel nemcsak a felnőttek körében végzendő olvasószolgálati tevékenységük megalapozásában, hanem szakdolgozataik elkészítésében is segítettük őket.

A befogadásvizsgálatot egy közösen választott, mindenki által olvasott mű (*Galgóczi Erzsébet: Szent Kristóf kápolnája* című kisregénye) feldolgozásával végeztük. A beszélgetés során parázs vita alakult ki, s felszínre kerültek a hallgatókat az adott pillanatban legjobban foglalkoztató egyéni problémák is.

Az előadásokon és a szemináriumokon kívüli lehetőségek is szolgálják az olvasószolgálati tevékenységre való felkészítést, e munkafolyamat gyakorlatát. Mindenekelőtt a „C”-típusú községi könyvtárban (Cigándon) folytatott könyvtári gyakorlat volt ilyen, melynek során kölcsönzési és nyilvántartási ismereteik gyakorlása mellett jártasságot szereztek az önálló tájékoztatásban, a referenz-kérdések megoldásában, a kérésre végzett irodalomkutatásban és a bibliográfiák szerkesztésében. A szemináriumokon gyakorolt önálló foglalkozásokat később a községi könyvtár változó összetételű csoportjainak is megtartják a hallgatók, így alkalmuk nyílik a szemináriumi és a könyvtári foglalkozások eltérő körülményeinek elemzésére is. A tudományos diákköri dolgozatok szintén segítik az olvasószolgálati ismeretekben való elmélyülést, s az sem mellékes, hogy a felnőtt olvasószolgálat témaköréből jó néhány szakdolgozat is készült.

Az olvasószolgálati teendők gyakoroltatására jó lehetőség *Az egyetlenesták és főiskolások a közművelődésért* akció keretében a *szocialista brigádok és a szakkollégiumi hallgatók együttműködése* is. A folyamatos kapcsolattartáson kívül — közös klubestek, ünnepi műsorok, hétfégi autóbusz-kirándulások stb. — a patronált szocialista brigádok részt vesznek a főiskolai *közművelődési és könyvtári bizottságok* által meghirdetett, a város valamennyi üzemére kiterjedő és évenként egyszer megrendezett vetélkedőkön, pályázatokon is. A vetélkedők, pályázatok anyagának összeállítását, valamint a szocialista brigádok felkészítését tanári irányítással a könyvtári és a népművelési szakkollégiumok hallgatói végzik.

Próbálkoztunk a *hallgatók szerkesztette műsorok vetélkedőjével*, valamint könyv- és folyóiratkiállításokkal is, amelyekhez az anyagot a főiskolai és a városi könyvtár állományán kívül a könyvesbolt

szolgáltatta. A kiállítás *könyvvásárlással* volt egybekötve. A kiállítások alkalmával az anyaggyűjtést, a rendezést, a könyvvarusítást a hallgatók végezték, és ők adták a felügyeletet is.

Felkészítés az iskolai és a gyermekkönyvtárosi teendőkre

A tanterv által megszabott heti két óra egyikében előadást tartok valamennyi szakkollégiumi hallgatónak, a másik órát viszont két szemináriumi csoportra bontva a hallgatókat, kéthetenként összevonva használom fel. A szemináriumi órakeretben itt is elsősorban önálló, gyakorlati jellegű feladatok végeztetésére törekszem, és a foglalkozás megtartása után azonnal lehetőséget adok az elemzésre, osztályozásra. Az értékeléshez szempontokat állítottunk össze, s ezeket sokszorosítottuk, hogy minden hallgatónak rendelkezésére álljanak. A foglalkozások megtartása előtt megbeszéljük és kijavítjuk a forgatókönyvben rögzített helytelen, módszertani-pedagógiai szempontból kifogásolható elképzeléseket; a megtartott foglalkozás után pedig ezek alapján értékeljük a hallgató teljesítményét. Minden foglalkozáson lemérhető így a hallgatók felkészültségi foka, irodalmi érdeklődése, szakirodalmi és gyermekirodalmi ismerete, pedagógiai, fejlődéslélektani jártassága. De fantáziájukra, alkotóképességükre, szorgalmukra és kezűgyességük fejlettségére is fény derül a szemléltetés során.

A *könyvtárhaználatti foglalkozások* mellett mind formai, mind módszertani szempontból igen változatosak a *csoportos foglalkozások*.

Könyvtárban tartott rendhagyó órákat is terveztek és lebonyolítottak a hallgatók, elsősorban irodalom- és környezetismereti órákat. Sajnos, videofelvételre való lehetőségeink korlátozottak, nem tudunk minden foglalkozást rögzíteni, a meglévőket viszont felhasználjuk bemutatásra, elemzésre, az elméleti ismeretek illusztrálására. A könyvtári gyakorlatokon lehetőség nyílik a csoportos foglalkozások mellett a gyermekekkel való egyéni foglalkozásokra, beszélgetésekre is, elsősorban a kölcsönzés, tájékoztatás közben, de tudatosan is keresik a hallgatók az alkalmat és lehetőséget erre, hiszen *olvasóterveket* is kell készíteniük. Ehhez pedig meg kell ismerkedniük a gyermekek személyiségével, érdeklődési körével, olvasási indítékai-val, eddigi olvasmányai-val, olvasmányélményeivel. A gyakorlat során kéthetenként rejtvényfel-

adatokat, játékos kézikönyv-használati fejtörőket készítenek, bibliográfiát állítanak össze.

Az országos gyermekkönyvhét alkalmával Cigándon *bemutató csoportos foglalkozást* tartottak hallgatóink alsó tagozatos nevelők és napköziscsoport-vezetők részvételével, továbbá gyermekkönyvkiállítást rendeztek, amelyet a népes hallgatóság előtt szakkollégistáink nyitottak meg (együttal a gyermekkönyvhetet is). E területen is, akárcsak a felnőtt olvasószolgálatban, ösztönzően hatnak a tudományos diákköri, illetve a szakdolgozatok.

A hallgatók számára hasznos tapasztalatszerzési lehetőség volt a nemzetközi gyermekév kapcsán szervezett *non-stop gyermekfoglalkoztatás* is. Az egyik hétfő tanítás nélküli munkanap volt mind a gyakorló általános iskolában, mind a főiskolán. Meghívott foglalkozásvezetők közreműködésével reggel 9-től délután 4-ig tartott a folyamatos foglalkoztatás. A hallgatók szervezési feladatokat végeztek, s ők készítették el e nap forgatókönyvét. (Az egész napos műsor kínált *író-olvasó találkozót, rendhagyó környezetismereti órát* a Várkertben, *vers- és ritmusjátékot, játékos katalógushasználati bemutatót, meseposztócska-bemutatót, aszfaltrajz-versenyt, vers- és prózamondó versenyt*.)

A könyv munkaeszköz jellegű használatára nevelésben, a gyermekek önálló könyvtári tájékozódási készségeinek, képességeinek kialakításában, a folyamatos önképzés igényének felélesztésében kiváló alkalomnak bizonyult a februári *négyhetes szakmai gyakorlat*. E tevékenységüket is számon kérjük a gyakorlatról tartott beszámolóik alkalmával, nem csak az iskolai könyvtárban végzett munkájukat és a csoportos könyvtári foglalkozások tartását. A *családlátogatások* ugyancsak jó alkalmat teremtenek a gyermekek érdeklődési körének, olvasási szokásainak megismeréséhez. A családi könyvtár, a gyermek saját könyvtára, a szülővel és a gyermekekkel folytatott otthoni beszélgetések sokat elárulnak a család kulturális légköréről.

Mind a felnőttek, mind a gyermekek körében végzett olvasószolgálati munkára segít ráhangolódni a közművelődési tanszék hirdetőtáblájának két „állandó rovata”, melyet az I. éves könyvtári szakkollégiumi hallgatók gondoznak hetenként, illetve havonként. *A rádió és a tévé műsoraihoz elolvasásra ajánljuk* címmel annotált irodalomjegyzéket állítanak össze, a *Könyv- és folyóirat-figyelő* nevű annotált irodalomjegyzék, illetve cikk-bibliográfia az általános és a speciális képzést leginkább segítő könyvekre, folyóiratcikkekre hívja fel a figyelmet. A figyelőszolgálat több művelődésügyi folyóiratot dolgoz fel — a Borsod megyei

folyóiratokon kívül — (*Könyvtáros, Könyv és Nevelés, Köznevelés, A Tanító, Népművelés, Jel-Kép, Kultúra és Közösség*).

Sok hasznos és új tapasztalatra, kellemes élményre tehetnek szert hallgatóink a II. és az V. félév tanulmányi kirándulásai során. Mindkét alkalommal négynapos kirándulásokat szerveztünk.

Szakkollégiumi hallgatóink közül többen tagjai a főiskolai TIT-szervezetnek, s elsősorban a munkásfiataloknak tartanak előadásokat a felmerülő igényeknek megfelelően.

Az elmúlt tanévtől a *Kiváló kollégium* címmel kitüntetett főiskolai kollégiumunkban két könyvtári szakkör működik: olvasásszociológiai, illetve gyermekklubvezető-kör. A nappali tagozatos könyvtári szakkollégiumi hallgatók érdeklődése e szakkörök iránt csaknem 50 százalékos.

Nagy vonalakban tehát ennyiben járulhatunk hozzá mi, sárospatakiak az olvasószolgálat tanításának „módszervásárához”.

Balácsi Zoltánné

A „nagy Útbaigazító”

Kissé meglepetten olvastam az *Úttörővezető* júliusi—augusztusi számában megjelent, *Szabó Ervin* emlékére íródott szonett második sorát: „Úttalan utak idején nagy Útbaigazító”. Elsőként *Karácsony Benő* A megnyugvás ösvényein című regényének feledhetetlen hőse, a Nagy Adófőnök jutott eszembe. Ő azért kapta atyjától ezt az elnevezést, mert az adóhivatalban befizetett sok pénz láttán azt javasolta, hogy ők is nyissanak ilyen hivatalt. Mindezt nem azért mondom el, mintha különösebb indokolást várnék Szabó Ervin „nagy Útbaigazító”-i tevékenységének magyarázatára, vagy akár az ilyen és ezekhez hasonló sorok értelmezésére: „A Jövőhöz vezető út mesteri építője”, „Proletárok töprengő prófétája, bölcs tanító”, „A Holnap és Holnapután hű zászlóvivője” stb. Csak éppen nem értem, hogy ezek a fellengzős sorok, ez az ismert és elcsépelet összetételekből szonetté gyúrt prózai szöveg mit közöl, mit mond az úttörőknek és vezetőiknek Szabó Ervinnél. Az első pillanatokban még eltűnődtem az *Úttalan utak Útbaigazítója* és az *úttörő* kifejezések valamilyen fogalmi kapcsolódásán, értelmezési módján, de ezt a lehetőséget elvettem. A szerző nyilván élt volna az alliteráció és a képzavar további lehetőségeivel: *Úttalan utak úttörőinek nagy Útbaigazítója*.

Nem kívánok azonban a nyilvánvalóan jó szándékú, de oktanul mesterkéltnél, keresetten magasröptű és a gyerekekben, felnőttekben óhatatlanul ezt a „stílt” megteremtő-megtartó költemény által nyújtott szatirikus lehetőségekkel visszaélni. Le kell viszont szögeznünk: ez a stílus bizonyos magatartásformát is teremt, elismerő szavaink üressé válnak, ha mégoly érdemesekre fordítjuk is azokat. Annál inkább el kell ezt mondanunk, mert

éppen a folyóirat e száma közül mintaszerű módszertani leírást az úttörőszervezetek névadóira vonatkozó könyvtári források gyűjtésére, a velük foglalkozó vetélkedők szervezésére. A történelmünk jeleseiről így megszerezhető ismeretanyag valóban tartós érzelmi hatást kelthet a fiatalokban. Ezt természetesen elősegítik a jó versek is: ezekről a megfelelő bibliográfiai apparátus segítségével tájékozódhatunk.

Végezetül még egy megjegyzés. A szonett után rövid életrajzi ismertetést is olvashatunk Szabó Ervinnél. Egyebek között ezt: „1904-ben a főváros statisztikai hivatalának könyvtárába kerül. Itt 1911-től, mint igazgató, haláláig önálló, életmű értékű tevékenységet fejt ki: külön, gazdag társadalomtudományi intézetté fejleszti a könyvtárat, amely ma már az ő nevét viseli.” Szabó Ervin 1904-ben került kinevezéssel a *Fővárosi Könyvtár*hoz, amelyet azonban 1903-ban létesítettek a statisztikai hivatal és a régi „Fővárosi Könyvtár” gyűjteményének összevonásával. Bár a könyvtár szervezetiileg még egy ideig a statisztikai hivatal keretében működött, Szabó Ervin már ekkor hozzáfogott, hogy megvalósítsa teoretikus, politikusi életműve mellett a másikat, az 1911-től véglegesen önállósított fővárosi nyilvános könyvtárnak és hálózatának megteremtését, fejlesztését. Az úttörők által is oly gyakran látogatott budapesti kerületi könyvtárak és a központi gyűjtemény ezért is viseli Szabó Ervin nevét. Nem a főváros statisztikai hivatalának könyvtárát nevezték el tehát Szabó Ervinnél.

Ennyivel tartozunk Szabó Ervin emlékének. Még az úttörők nevében is.

Arató Antal

Óvodai fiókkönyvtárak egy városban

A szolnoki Verseyh Ferenc Megyei Könyvtár gyermekkönyvtára 1970 óta három fiókkönyvtárat létesített: kettőt a hatóköréből kieső peremkerületi általános iskolákban, egyet pedig a Hetényi Géza Megyei Kórház gyermekosztályán. E fiókkönyvtárak régi hiányt pótoltak: a közös fenntartás révén egyrészt alkalmasabbá váltak az iskolai könyvtári feladatok ellátására, másrészt területi közművelődési könyvtári funkciót is vállalhattak.

Szolnok lakosságának csaknem 20 százaléka 3—14 éves korú gyermek. A 14 500 gyermek közül négy és félezer óvodás korú, az ő ellátásuk eddig szinte teljesen megoldatlan volt. Az óvodák évi könyvbeszerzési kerete 200—300 forint, ez az összeg csak 10—15 kötet könyv megvásárlására elegendő. Az új óvodai nevelési program szorosan kapcsolódik az általános iskolai nevelés és oktatás tervéhez, s a követelmények megvalósításához szükséges a könyvtári háttér is; ezért határoztuk el a kihelyezett fiókkönyvtárak létesítését. Elgondolásainkat, javaslatainkat a városi tanács művelődésügyi osztálya kedvezően fogadta, és szerény támogatási lehetőségeivel a megvalósítás mellé állt: három óvodában kialakította a könyvtári környezetet, és folyamatosan gondoskodik a tiszteletdíjakról is. Az Országos Közművelődési Alap pedig 10 ezer forintos céltámogatást adott a törzsállomány beszerzésére.

1981 májusában mindhárom óvodában megindult a könyvtári munka, amelynek hatóköre a 3—6 éves gyermekeken kívül az óvodai dolgozókra és a szülőkre is kiterjed. Az új fiókkönyvtárak vezetését fiatal óvónők vállalták, akik nagy lelkesedéssel és egyre több gyakorlati ismeretre szert téve végzik feladatukat. A vezető óvónők megértésének és a fiókkönyvtárosok munkájának, gyermekfoglalkozásainak köszönhető, hogy az ezekben az óvodákban gondozott 600 kisgyermek szinte kivétel nélkül „használója” a fiókkönyvtár könyveinek. Gyakorlattá vált, hogy hetenként egyszer kifejezetten könyvtári napot tartanak, s ez

alkalommal az óvodások és a szülők is kölcsönözhetnek. Az óvodai foglalkozások keretében beszélgetnek a könyvről, a könyvtárról.

A kihelyezett könyvtárakkal az óvodák iskola-előkészítő tevékenységét szándékozunk segíteni. E cél érdekében igyekszünk folyamatosan olyan könyveket beszerezni, amelyek segítik az óvónők oktató-nevelő munkáját, ismereteket adnak az óvodai „tantárgyakhoz” (matematika, testnevelés, környezetismeret stb.), a szülőket pedig eligazítják a családi nevelés sok irányú tennivalóiban. Örömmel tapasztaltuk, hogy a dadusok is érdeklődnek a könyvek iránt, és többen rendszeres olvasóvá váltak. A hatókör kiszélesítéséhez továbbra sem nélkülözhető a propaganda. A már meglevő, a könyvtár iránti figyelmet felkeltő feliratokon kívül kell a felvilágosítás, meggyőzés is, mert a könyvekből szerezhető nevelési ismeretekre sokkal több szülőnek van szüksége, mint ahányan egy év alatt éltek a felkínált lehetőséggel. A szülői értekezleteket szintén fel kellene használni a könyvtár népszerűsítésére — talán ez is segítené a hivatásos nevelők és a szülők nevelési elveinek összhangba hozását.

Gondjaink közül az egyik legfőbb: az óvónők több segédkönyvet kérnek gyakorlati munkájukhoz. Könyvtárunk 1980-ban kezdte meg a könyvek beszerzését, emiatt a korábbi években megjelent segédkönyveket nem tudjuk pótlólag megszerezni. Köszönettel vennénk, ha más könyvtárak segítségével, esetleges főlépéldányaikból vagy egyéb forrásokból pótolhatnánk a hiányokat. Gondot okoz az is, hogy korlátozottak az óvodai fiókkönyvtárak könyvelhelyezési lehetőségei, s a továbblépést, a minőségi munkát segíthetné a könyvtárosi tiszteletdíjban részesülő óvónők könyvtári ismereteinek megalapozása is.

Almási Gizella

a szolnoki Verseyh Ferenc Megyei Könyvtár munkatársa

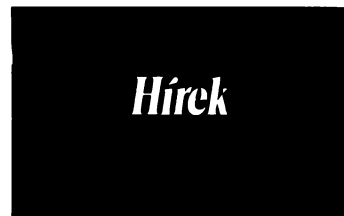
Dr. Birtalan Győző főorvost, az orvostudományok kandidátusát az egészségügyi miniszter december elseji hatállyal kinevezte az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár vezetőjévé a *dr. Székely Sándor* nyugállományba vonulása következtében megüresedett igazgatói posztra.

Kovács Máté-emlékülést rendezett november 17-én a Magyar Könyvtárosok Egyesületének könyv- és könyvtártörténeti bizottsága az Országos Széchényi Könyvtár dísztermében. A kiállítással összekötött ülésen *dr. Fülöp Géza* egyetemi docens *Kovács Máté, a művelődés- és könyvtárpolitikus; Futala Tibor*, az Országos Műszaki Könyvtár igazgatója pedig *Kovács Máté a Debreceni Egyetemi Könyvtár élén* címmel tartott előadást. Fülöp Géza annak a megemlékezésnek is előadója volt, amelyet két váci szakszervezeti könyvtár, a Híradástechnikai Anyagok Gyárának Darvas József Üzemi Könyvtára és az SZMT Körzeti Könyvtár november 10-én szervezett olvasók és könyvtárosok részére. Kovács Máté 1972. április 29-én, néhány hónappal halála előtt megáltagatta a váci gyár könyvtárát, amelynek vezetője, *Petővári Gyula* országosan is számontartott találkozókat szervezett a magyar irodalom olyan nagy alkotói, mint Veres Péter, Németh László, Darvas József, Illyés Gyula és az üzem, illetve a város dolgozói, olvasói között. E könyvtár irodalmi összefüggései napjainkban is folytatódhatnak, sőt kiléptek a gyár kapuin túlra: szeptember 24-én például a *Főti ősz '82* nevű rendezvénysorozat keretében Illyés Gyula 80. születésnapja alkalmából a főtiak szerveztek irodalmi estet a Híradástechnikai Anyagok Gyárának közművelődési bizottságával együttműködve. Az esthez kapcsolódó kiállítást szintén *Petővári Gyula* állította össze.

Arató Attilát, a Hajdú-Bihar megyei Könyvtár Állami-díjas igazgatóját november 7. alkalmából Csokonai alkotói díjjal részesítette a Hajdú-Bihar megyei Tanács.

Nyugdíjasok részére rendezett szakmai beszélgetéssel egybekötött baráti találkozó november 11-én a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöksége Budapesten, a Kertész utcai Szabó Ervin Könyvtár prézens olvasótermében. Az ország különböző városaiból érkezett harminc, többnyire az egész szakmában ismert és megbecsült nyugdíjas könyvtárosnak *Dévai Nagy Kamilla* adott fél órás színvonalas műsort, majd *dr. Zsidai József* könyvtárigazgató, a Könyvtárosegyesület elnöke tájékoztatta a megjelenteket a magyar könyvtárügy helyzetéről. Az őszinte, tárgyilagos elemzés nemcsak az 1976. évi törvényerejű rendelet megjelenése nyomán elért sikereket, számokkal is kifejezhető eredményeket ismertette, hanem a szakkönyvtárak, valamint a közművelődési könyvtárak gondjait, nehézségeit sem hallgatta el. Külön kitért a nemzetközi kapcsolatok fejlődésére, a Könyvtárosegyesület tevékenységének kibontakozására, az egyesületi élet legfontosabb kérdéseire, végül pedig a könyvtárügy legnagyobb gondjairól, megoldandó problémáiról szólt. A nehézségek ellenére is bizakodást sugalló, felöltségteljes beszámoló hasonlóan jó hangulatú felzárkózásokat váltott ki a szót kérő nyugdíjas könyvtárosokból: *Bárdos Ferenc* (Baja), *Kellner Béla* (Kaposvár), *Szombathy Viktor*, *Vincze Pálné*, *dr. Tombor Tibor*, *Kéki Béla*, *dr. Faragó Lászlóné* és *Geréb Lászlóné* budapesti könyvtárosok sokéves tapasztalataik alapján olyan észrevételeket és javaslatokat tettek mai könyvtárügyi problémáinkat illetően a gyermekek olvasásra tanításától kezdve a falusi könyvtárak helyzetén át az utánpótlás gondjainak megoldásáig, amelyeket a könyvtárpolitika alakítóinak, a könyvtárügy irányítóinak érdemes figyelembe venniük döntéseik meghozatalakor.

Novemberi értekezleti naptár:
2. Az Országos Könyvtárügyi Tanács közművelődési és iskolai könyvtári tagozatának ülése az OPKM-ben az *Irányelvek az iskolai könyvtárak fejlesztéséhez* c. tervezetről; 2—4. A szocialista országok nemzeti könyvtári szakértőinek 4. tanácskozása az

Országos Széchényi Könyvtárban a könyvtárközi kölcsönzés és a központi katalógusok időszerű kérdéseiről; 10. Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése az egyetemi könyvtárak műszaki fejlesztésének kérdéseiről a Budapesti Műszaki Egyetemen; A közművelődési könyvtárak propagandistáinak továbbképzéssel egybekapcsolt regionális értekezlete az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ szervezésében a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 7. sz. főkönyvtárban; 20. A Könyvértékesítő Vállalat könyvtárellátó főosztálya által az ORGTECHNIK '82 kiállítás keretében rendezett szakmai tanácskozás az új bútorokról, felszerelési tárgyakról; 22—23. Az észak-magyarországi régió módszertani könyvtárosainak tájértekezlete Pécelen, az OSZK KMK és a Pest megyei Könyvtár szervezésében; 22—24. Gyermekekönnyvtárosok regionális tanácskozása a természettudományos műveltségről Debrecenben, a Könyvtárosegyesület Hajdú-Bihar megyei szervezetének és a Debreceni Városi Könyvtárnak a rendezésében; 25. Könyvtárosok konferenciája a 60 éves Szovjetunió tiszteletére a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában *A szocialista országok könyvtárosaival a békéért és a népek közötti barátságért* témáról; 29. Az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökségi ülése az országos műszaki szakirodalmi tájékoztatás helyzetéről és fejlesztési koncepciójáról a Művelődési Minisztériumban; 30. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökségi ülése az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár tanácstermében az egyesület négyéves tevékenységéről, az MKE nemzetközi kapcsolatairól és más témákról.

A szombathelyi könyvtárosképzés két évtizede

Tulajdonképpen akár meg is ünnepelhetnénk azt az alkalmat, hogy a mostani tanév kezdetén volt húszesztendős a szombathelyi könyvtárosképzés, annál is inkább, mivel az Eötvös Loránd Tudományegyetem után a leghosszabb ideje ebben a városban folyik könyvtárosképzés. A képzés megünneplése azonban nálunk nem szokás, s a takarékos időszak, no meg a könyvtárosoktatás korszerűsítésének csendes műhelymunkálatai sem kedveznek a látványosabb megmozdulásoknak. Legyen tehát e szerény írás alkalom az emlékezésre és emlékeztetésre...

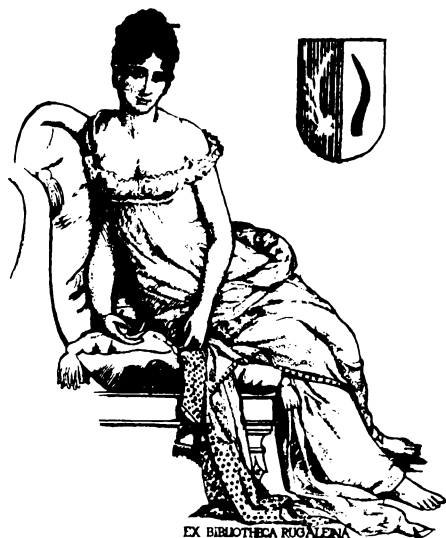
Az eredetileg népművelés-könyvtár szakosnak indult képzés hivatását teljesítvén immár tíz éve átadta helyét a tanárképző főiskolai szintű oktatásnak. Az 1962-ben indult középfokú képzési formával többen és több helyen foglalkoztak már, érdemeit és hibáit sokoldalúan mérlegelték. Pél-

dául *Vadász Ferencné* összefoglalása *A középfokú könyvtárosképzés története és dokumentumai. 1945—1976.* (NPI, 1980. 128 l.) vagy *Horváth Margit*nak a kiképzettek pályaképét szociológiai szempontból vizsgáló terjedelmes tanulmánya, *Népművelő-könyvtárosok a pályán* (NPI, 1978. 306 l.), végül az e képzési típus megszűnésének, főiskolai szintre emelésének, illetve a tanári szakokkal való összekapcsolásának indokaival foglalkozó cikk e sorok írójának tollából, mely *Főiskolai könyvtárosképzés Szombathelyen* címmel a *Könyvtáros* 1975. évi 4. számában jelent meg. Ilyen módon akár lerágott csontnak is minősíthetnénk a témát, az úttörőknek kijáró tiszteletadás és néhány tanulság megfogalmazásának időszerezése azonban kötelességünkkel teszi, hogy újból foglalkozzunk vele.

Az indulás

Amikor 1962. július 14-én megjelent a 24/1962. MT számú rendelet, s nyomában szeptembertől megindult a képzés Szombathelyen (majd egy év múlva Debrecenben, később pedig — bár csak levelező tagozaton — a SZOT Központi Iskolában), a magyar könyvtárosképzés rövid múltra, de már több megpróbáltatásokkal terhes időszakára tekinthetett vissza. Az 1949-ben indult egyetemi könyvtárosképzés kezdetben erősen tudományos, illetve történeti irányultsága és szűkre szabott hallgatói létszámkerete miatt nem tudta kielégíteni az 1950-es évek elejétől nagy gyorsasággal növekvő közművelődési könyvtári szakemberigényeket. 1952-ben kétéves képzési idővel, de csak egyszakos formában megindították a könyvtárosképzést a budapesti pedagógiai főiskolán, majd 1953 szeptemberében könyvtáros gimnáziumot is szerveztek Budapesten elsősorban ugyancsak a közművelődési könyvtárak középfokú szakember-szükségleteinek kielégítésére.

A magyar könyvtárosképzés szinte létrejöttétől

szüntelen viták pergőtüzében állt, hol a közvéleményben, hol a szakajtó hasábjain vagy más szakmai fórumokon. A könyvtáros hasábjain 1954-ben lezajlott vita a korszerűsítést, a rendszerre szervezést és a differenciálódást sürgette. Ez a vita furcsa, de jellemző módon úgy zárult, hogy 1955-ben előbb a főiskolai, majd 1956-ban a gimnáziumi képzést is — megszüntették! (Csak közbevetve és az ünnepi alkalom ellenére — vagy éppen azért, tanulságul — megjegyezzük: ez és más, későbbi példák arra inthetnének bennünket, hogy az eltérő nézeteket a szükséges és előrevívó vitáinkban jó lenne úgy ütköztetni, hogy azokat az ellenzők tekintélyes tábora ne használhassa fel a könyvtárosképzés ellen!)

A könyvtárügy továbbra is meglevő, sőt szaporodó igényeit (a továbbra is szűk kapacitású, jóllehet Kovács Máté felismerései révén már a közművelődési és a szakkönyvtári igényeket is figyelembe vevő egyetemi képzés mellett) újra, de a korábbi néhány hetesnél már hosszabb időtartamú szaktanfolyamok szolgálták, amelyek előbb a tan-könyvtári rendszerben folytak, majd a Könyvtár-tudományi és Módszertani Központban összpontosultak. Pedig a tanfolyami rendszer mindig is hiánypótló és átmeneti jellegű volt: a századfordulón és a harmincas években éppúgy, mint a felszabadulás után bármikor, s az állami oktatás hézagait tömi be ma is. Bármennyire hasznos, főleg pedig olcsó és gyors pillanatnyilag (ezért kedves a munkáltatónak is!), inkább betanított munkásokat képez, mintsem egy szakma — hivatás — szakembereit. Igaz viszont, hogy olyan országban, mint Magyarország, ahol a papírnak és a pecsétnek igen nagy jelentősége van — de nincs hagyománya az egyesületi képzésnek, mint például Angliában —, ez is rontja a pálya társadalmi presztízsét.

1962-ben nem kis részben a népművelés (azon belül a művelődési otthonok) fontossá válása és a könyvtárakénál is nyomasztóbb szakemberhiánya, valamint a könyvtárosképzés szerény, de mégiscsak meglevő múltja sietett segítségünkre: akkor szerencsésnek ígérkező megoldásként, a kettőt összekapcsolva alakult ki tanítóképző intézeti keretben a népművelés-könyvtár szak, ismét az állami oktatás részeként.

A népművelés—könyvtár szak

Az indulás óta eltelt húsz év alatt Szombathely a hazai könyvtárosképzés egyik bázisa lett. Nem kívánjuk kisajátítani az évfordulót. Jól tudjuk, a népművelés-könyvtár szakos képzésért sokat tet-

tek a társintézmények is. Az sem vitás, hogy a képzésnek számos hibája volt (például a két közvetítő szakma összekapcsolása, a szakkönyvtárügy kirekesztése stb.), és ezért többször hallottunk jogos és kevésbé jogos kifogásokat, mint segítő tanácsokat. Most azonban a jövőre is gondolva inkább az eredményekről emlékezzünk meg. Jelen-tőségét nem kívánjuk túlbecsülni, de hiba lenne, ha aláértékelnénk, annál is inkább, mert a mostani könyvtárosok derékhadának jó része e képzési forma nappali tagozatán végzett, még többen pedig levelező úton sajátították el a szakismeretek alapjait. Vadász Ferencné említett összefoglalójának statisztikája szerint 3460-an végeztek a három intézményben — Szombathelyen, Debrecenben, a SZOT-iskolán — és a két tagozaton, de — sajnos — többségük levelezőként. Horváth Margit tanulmányának megállapításai szerint ez azt jelenti, hogy az érintettek 33—35 százalékának, vagyis mintegy 1200 könyvtárosnak van ilyen oklevele (is!). Közülük később többen megszerezték az egyetemi oklevelet, vagy főiskolai államvizsgát tettek a 2/1976-os KM rendelet (*Könyvtáros*, 1976/12., illetve 1982/9. sz.) jóvoltából, s ugyancsak többen más főiskolai szakon szereztek diplomát, vagy egyéb továbbképzésben vettek részt eredményesen.

Adataink szerint Szombathely 1965 és 1974 között 411 nappali, 1966 és 1977 között pedig 481 levelező tagozaton végzett diplomával szolgálta a közművelődést. Ma mintegy 300 könyvtáros tevékenykedik, főleg a tanácsai könyvtárakban (de másutt is!), akik alma materükként a szombathelyi tanítóképzőt (később: főiskolát) nevezhetik meg.

E képzési forma javára kell írunk, hogy jó néhány éves megszakítás után ismét és viszonylag tömeges méretekben képzett szakembereket (s ezt nem árt eléggé és elégszer hangsúlyoznunk!) az állami oktatás keretében. Olyan képzési koncepciót alakított ki, amely — talán nem véletlenül — szakmai tekintetben hasonlított mind a korábbi főiskolai képzésre, mind a szaktanfolyamok közművelődési változatára, s amelynek szervezeti és tartalmi kereteit természetesen ma indokoltan bírálhatjuk, de azt is figyelembe kell vennünk, hogy ez volt az az alap, amelyre minden továbblépéskor lehetett és lehet, sőt kell is építeni. Igen erős oldala volt például a gyakorlati képzés, amely az állami oktatás keretein belül szinte példamutató, olyannyira, hogy ezt teljes egészében igyekeztünk átmenteni a főiskolai időszakra is.

Történelmi érdeme a 24/1962-es minisztertanácsi rendeletnek, hogy a könyvtárosképzés számára vidéki bázisokat hívott életre, általuk is segítvén az elmaradottabb vidéki könyvtárügy

előbbrelépését. Igaz: jogosak azok a vélemények is, hogy ez olyan jól sikerült, hogy maig nélkülözük a fővárosi „tömegképző”, *főiskolai* bázist, emiatt pedig a budapesti nagy igényű terület jóformán ellátatlan. Az akkori rendelkezés nem volt hibás, csak féloldalas, földrajzilag és szakterületileg egyaránt. Megismételjük azt a régi és többször hangoztatott véleményünket, hogy a fővárosi képzés megteremtése sokkal inkább az elhatározáson, mintsem az anyagiakon múlik. Ekkora áldozatot még ma is elbírnánk.

Mi mindenesetre azt valljuk: olyan képzési műhely született meg Szombathelyen — illetve a gyakorló könyvtárakkal együtt Vas megyében —, amelyből 1972-ben kinőhetett a főiskolai képzés. A népművelés—könyvtár szak korábbi 3—4 oktatóból álló szakcsoportja 11 fős tanszékké terebélyesedett, s ez a 11 (egyetemi vagy főiskolai végzettségű!) könyvtárost foglalkoztató intézményi könyvtárral együtt már talán nem csekély szakmai teljesítőképességet jelent.

Tíz év a tanárképzés keretében

A húsz év fele már a tanárképző főiskolai időszakra jut. Az első tíz évtől eltérően a mai képzés elvileg valamennyi könyvtártípust szolgálja, még akkor is, ha elsősorban az elhelyezkedés hibás rendszere azt sugallja, hogy a közművelődési könyvtárak mellé mindössze az iskolai könyvtárügy sorakozott fel „fogyasztóként”. Pedig a matematika—könyvtár szakon végzettek már régen felfedezhette volna a szakkönyvtárügy is, a történelem szakosokat pedig a társadalomtudományi könyvtárak bármelyike. Magunk is megengedhetlen luxusnak tartjuk, ha egyetlen tanári szakkal iskolában csak tanítani helyezkednek el végzett hallgatóink (s egy év múlva újabb tanári szakra jelentkeznek vagy jelentkeznének!), de azt is drágának tartjuk, ha legfeljebb társadalmi munkás vagy órakedvezményes könyvtárosként „hasznosítják” azt, amit négy évig tanultak.

Nincs szándékunkban áttekinteni most a főiskolai időszakot. Ez — reméljük — nem lezárt, hanem induló korszak, s újabb változásoknak nézünk elébe, ezek azonban többnyire kedvezőnek ígérkeznek. A szakmai közvélemény tájékoztatása és segítségének megnyerése érdekében talán mégsem árt elért eredményeinket felvillantani, törekvéseinket röviden összefoglalni.

1972-ben 24 magyar—könyvtár és 12 matematika—könyvtár szakos hallgató kezdte meg főiskolai tanulmányait Szombathelyen. Ez az évfolyam

1976-ban végzett. Azóta nappali tagozaton 140 magyar, 70 matematika és (csak 2 évfolyamon) 28 történelem szakkal összekapcsolt könyvtáros diplomát adtunk ki. Ez összesen 238. (Eleinte nagy többségük könyvtáros lett, az irányított elhelyezés bevezetése óta kétharmaduk, majd később még kisebb részük ment könyvtárba dolgozni!) Levelező tagozaton 207-en, másoddiplomásként (kiegészítő szakon) 48-an kaptak oklevelet. Így a 892 népművelés—könyvtár szakos és a 2/1976-os KM rendelet alapján államvizsgázottak (266) oklevelével együtt eddig összesen 1651 oklevélen található meg a Szombathelyi Tanítóképző Intézet, illetve Tanárképző Főiskola pecsétje.

Néhány év óta a hallgatók létszáma évfolyamonként 60 fölé emelkedett (a most induló tanévben 236 nappali, 137 levelező és 32 másoddiplomás hallgatónk van), s ez az összesen 950 nappali és a mintegy 630 levelező hallgatónak nem is kis hányada.

A magyar—könyvtár és a matematika—könyvtár szakpárok mellé hat éve felsorakozott a történelem—könyvtár, s 1982/83-ban nem kis erőfeszítéssel megindítottuk az orosz—könyvtár szakot is. (Talán újdonság volta miatt kevesen figyeltek fel rá!) A könyvtárak figyelmét már most felhívjuk arra, hogy 1983-tól reményünk van a technika—könyvtár szak indítására is. Mivel a főiskola vezetősége messzemenően méltányolja a könyvtárügy érdekeit, később talán lehetőség kínálkozik arra, hogy természettudományos szakokkal (biológia, fizika, kémia) is bővítsük szakpárosításainkat. Úgy véljük, elfogadható elképzelésünk van arra, miként oldható meg a könyvtár szak párosítása a főiskolánkon választható összes — a könyvtárügy igényeinek is megfelelő — szakkal. Ráadásul úgy, hogy nem szándékozunk növelni az évfolyamonkénti 60—70 fős létszámot. (Pontos adatokat az évente megjelenő felsőoktatási tájékoztatók tartalmaznak.)

A levelező tagozaton egyelőre nem ilyen jó a szakpárosítási helyzet. A főiskolák között néhány éve munkamegosztás jött létre arról, hogy nem minden nappali szakot oktatnak levelező tagozaton is. Így mi csak magyar és történelem szakkal párosíthatjuk könyvtár szakunkat. A két éves tanulmányi idejű könyvtár szak pedig a másoddiplomás képzés keretében létezik. Más vonatkozásban viszont örömmel állapíthatjuk meg, hogy az új tanévtől kezdve félevenként három alkalomra növelhetjük a konzultációk számát, s ezzel talán az erre kétségkívül rászoruló színvonalat is sikerült emelnünk. Törekvéseinkben sokat segíthetnek a könyvtárak és a hálózatok is, ha megfelelő munkatársakat küldenek felvételre (s ezzel javít-

ják a kiválasztási lehetőségeket); ha elmélyültebb tanulásra ösztönzik a felvetteket (hiszen ez a munkáltató érdeke is); ha az idősebb, tapasztaltabb és szakképzett könyvtárosok segítik tanulásukat, és ha a munkahelyek a főiskolai tanuláshoz szükséges szakirodalmat is a hallgatók rendelkezésére bocsátják.

A tantervek korszerűsítése előtt

Az MSZMP Politikai Bizottságának 1981 január végi határozata nyomán született minisztertanácsi rendelet előírásainak megfelelően megkezdődött a felsőoktatás korszerűsítése. Ennek egyik részterülete a tantervek korszerűsítése.

Ez a törekvés egybevág a könyvtárügy igényeivel, az Országos Könyvtárügyi Tanács 1980 júniusában megfogalmazott és elfogadott állásfoglalásával (*Könyvtári Figyelő*, 1981/2.). A Művelődési Minisztérium egyetemi és főiskolai főosztálya a főiskolai könyvtárosképzés tartalmi gondozását a szombathelyi tanszékre bízta. Ebben segít a könyvtári osztály mellett működő *könyvtárosképzési és -továbbképzési bizottság* is, és egyeztetjük a munkát az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtártudományi tanszékével (*Dán Róbert: Az egyetemi könyvtárosképzés programja.* = *Könyvtári Figyelő*, 1982/3.), valamint nyiregyházi kollégáinkkal is.

Megítélésünk szerint századunk utolsó harmadában a korszerűsítésre akkor is szükség lenne tiztizenkét évenként, ha az említett munkálatok nem folynának. (A módosítások bevezetését 1984-től tervezik.) A régi kereteken belüli kisebb szerkezeti és tartalmi változtatások, a folyamatos gondozás lehetőségei kimerültek. Újat, jobbat kell csinálni, még akkor is, ha utólag lesznek, akik továbbra is elégedetlenek maradnak. Valamennyi körülmény mérlegelése után ugyanis most nem futotta többre.

Az 1972-es főiskolai tantervet számottevő előrelépésnek tartjuk, mivel a képzésnek történeti alapot adott, bővült az olvasó- és olvasásismeret tantárgyakkal, a dokumentumfeltárás tárgyai tartalmilag kiegészültek a könyvön kívüli információhordozókkal, illetve a modern információkereső rendszerekkel. Készítőinek figyelme kiterjedt a könyvtári technika bizonyos kérdéseire, s bőségesebb kereteket szabott a könyvtári tájékoztatás számára is. (Az új társszakok, az egy-egy szaktudományban való elmélyedés előnyeiről nem is szólva!)

Most azonban szilárdabb koncepció alapján,

gondosabban dolgozhatunk, jobban előkészíthetjük a változtatásokat. Így például az egyetemi képzéstől egyértelműbben elkülönítve és mégis jobban ráépítve fogalmazhatjuk meg — bármily furcsa: most először! — a főiskolai könyvtárosképzés célját. Eszerint azzal számolunk, hogy a könyvtarostársadalom nagyobbik hányadának főiskolai képzettségre van és lesz szüksége. A főiskolát végzettnak alkalmasnak kell lennie bármely típusú könyvtárban az összes érdemi (nem mechanikus, nem adminisztratív — mert az a könyvtárkezelőre hárul!) feladat elvégzésére; a kisebb könyvtárakban az egész intézmény, tagoltabb felépítésű könyvtárakban pedig a részfeladatokat végző szervezeti egységek munkájának megszervezésére és irányítására. Minderre természetesen a szakpárok közös tárgyaiban szerzett széles körű ideológiai-politikai, illetve pedagógiai-pszichológiai ismeretek birtokában, valamint a társszak keretében elsajátított szaktudományos, művészeti, illetve nyelvi felkészültségre támaszkodva lesz képes a történetileg, elméletileg és főleg gyakorlatilag jól megalapozott, gyakorlatias könyvtárosképzés résztvevője.

Számos körülményt figyelembe véve és mérlegelve úgy tűnik, a tantervet olyan irányba lehet fejleszteni, hogy a jelen és a jövő követelményeinek jobban megfeleljen. Természetesen meg lehet és meg kell tartani a bevált hagyományos történeti, könyvtártani, olvasásismereti és tájékoztatási tárgyakat, de ezeket is fel kell frissíteni az újabb ismeretekkel és módszerekkel. Sőt szembetűnő hangsúlyváltoztatásokra is törekszünk — például az alaposabb dokumentumismeretre —, a feltárásban nagyobb figyelem jut a katalóguskészítésre és -használatra, a tájékoztatásban pedig az általános és a módszertani részek bővebb és jobb megalapozására.

Újdonság a hallgatók információ- és kommunikációelméleti, számítás- és könyvtártechnikai ismereteinek megalapozása, s alaposabban kívánjuk velük megismertetni a hazai és a külföldi tájékoztatási rendszereket, szolgáltatásokat. Ezen a területen érthetően az alapot, illetve a gyakorlati ismereteken van a hangsúly, hiszen a főiskolán végzettek legfőbb feladata a könyvtári és a szakirodalmi információs szolgáltatások fogadása, illetve közvetítése a felhasználókhöz. A rendszerek tervezése és szervezése egyrészt egyetemet végzett, másrészt különlegesen képzett számítógépes, rendszerszervező, profilszerkesztő stb. szakemberek feladata. Végzettjeinknek képesnek kell lenniük a „párbeszédre”, ami nem zárja ki, hogy a gyakorlatban később specializálódjanak is.

Harmadik „törekvésbokrunk” a speciális kollé-

giumok és szemináriumok számának, oktatási időtartamának, választékának és sokoldalúbb irányultságának növelése. Hangsúlyozzuk azonban, hogy ez sem specializálódás — mert az gyakorlati munkával párhuzamosan történő, immár elodázhatatlan továbbképzés feladata —, hanem „csak” orientáció, indítás egyes könyvtár típusok és munkakörök irányába. A főiskolai képzés továbbra is csak az alapozó képzés szerepére vállalkozhat, mégpedig úgy, hogy az összes könyvtár típushoz és munkakörhöz szükséges közös ismereteket és készségeket tanítja. (Egyébként így van ez minden felsőfokú szakképzésben!)

Végül a negyedik, de különösen hangsúlyos törekvésünk a képzés gyakorlatiasabbá tétele és a gyakorlati képzés javítása. A rendelkezésre álló időnek eddig is körülbelül egyharmadát fordíthattuk a gyakorlatokra, de mostani lehetőségeink, a hallgatók mind nagyobb száma és a tanterv szerkezete miatt nem alkalmazkodtak kellően az elméleti képzés igényeihez; a különböző gyakorlatok pedig egymáshoz sem. Az új tantervben szeretnénk kiharcolni, hogy a hallgatók minden félévben egy-egy hetet egybefüggően könyvtárban tölthessenek, és továbbra is megmaradjon a hatodik félév utáni négyhetes gyakorlat. Ehhez persze az kell, hogy a gyakorló könyvtárak körét kiterjeszthessük a megyén kívülre (a mi esetünkben a

Dunántúlra és részben Budapestre), a nyári gyakorlatét pedig az egész országra. Törekvésünk tehát voltaképpen egybevág *Zsidai József*ével (Könyvtári Figyelő 1980/2. sz.). 1982-ben a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának jelentékeny pénzügyi támogatásával, illetve a győri, a veszprémi és a zalaegerszegi megyei, valamint a győri műszaki főiskolai könyvtár segítségével már kipróbáltuk az említett szisztémát. Az összes érdekelt: a könyvtárak, hallgatók és tanszékünk véleménye szerint az út járható, a tapasztalatok kedvezőek.

*

Vázlatos megemlékezésünk és tájékoztatónk végére érve tehát ismét megállapíthatjuk: A könyvtárosképzés nem létezhet a könyvtárak, a könyvtárügy vezetése és a könyvtárosok támogatása és segítsége nélkül. Ezt igényeljük a továbbiakban is az érettségizők pályára irányításától kezdve, a képzés részfázisain és a hivatásra nevelésén, az oktatás segédleteinek megteremtésén át, egészen a végzettek kezdő lépéseinek, szárnypróbálgatásainak segítségéig. A mindenkori új generációk olyanok lesznek, amilyenekké közösen formáljuk őket.

Dr. Tóth Gyula

Egy új lakótelepi könyvtár felül- és alulnézetből II.

Egy „tájékoztalan” látogató megfigyelései

A látogató egyetemi hallgató. Inkognitóban van. Kérdez, mér, regisztrál, rögzít. Szubjektív benyomásoktól nem mentes. Szerepéből és főképp érdeklődéséből adódóan olykor nem mindennapi, nem átlagos kérdéseket is feltesz. Próbálja nyomon követni, rekonstruálni a tájékoztatás menetét. A használó oldaláról. (A kutatásnak nem célja számon kérni a könyvtárosoktól a könyvkiadás, a képzés, a szervezet hibáit. Pusztán több metszetben „vizsgáztatja” a könyvtárat, vállalva a teremtett helyzet és a módszer tökéletlenségét s az egymásnak ellentmondó véleményeket is.)

1979. november 13. kedd, 13—15.30. Első látogatásomkor szándékosan nem csúcsidőt, hanem ebéd utáni, gyenge forgalmú időszakot választottam. Két és fél óras ott-tartózkodásom alatt mindössze 14 új olvasó érkezett. Nem iratkoztam be, csak engedélyt kértem az olvasgatásra. Ezt igen készségesen megadták, csak arra kértek, vegyek papucsot (ezt szándékosan elfelejtettem). Részletesen elmagyarázták a beiratkozás módját; kiderült, hogy jótállót kell kerítenem, de azért röviden elmondták, mit hol találok, kihez kell fordulnom, ha valamit nem tudok stb. Meglepő volt számomra, hogy nem úgy kezeltek, mint akinek

ezt már régen tudnia kellene, hanem türelmesen, mindenfajta lekezelés, fensőbbiség-fitogtatás nélkül, minden fontosabb tudnivalóba beavattak. Nézelődésem, kérdéseim során ketten is foglalkoztak velem. A keresésre, katalóguskezelésre, használati szabályokra vonatkozó mértjeimre és hogyanjaimra úgy válaszoltak, hogy végig érezhettem: nem vagyok magamra hagyva, ám dedós-nak sem tartanak, és KÖZÉRT-eladó szemekkel sem figyelnék.

A könyvtár tárgyi feltételei első pillantásra tetszetősek, s minden alkalmasnak tűnik az olvasók idesztoktatására. Nem érzem azonban szerencsés megoldásnak a gyermekkönyvtári rész és a felnőtt részleg összetartozni-akarását, ugyanakkor elkülönülő voltát. Az állványokkal elkerített részbe zárt gyerekek nem érzik a két „külön” terem egységét (emiatt nem is válik könnyebbé az egyik korszakból a másikba való átmenetük), a felnőtt olvasók viszont nagyon is érzik, hallják a gyermekrésztől zaját. Úgy gondolom, inkább elriaszt, mintsem otthonias légkört teremt a kötelező papucshasználat. A ruhatártól a könyv kézhezvételéig vezető hosszúságú procedúra is feleslegesen gátolja azt, aki épp csak be akar ugrani egy pillanatra.

1979. november 15. csütörtök, 16—18.30. Második látogatásom alkalmával (terhelési próbákra készülve) a „nehéz olvasó” szerepét vettem magamra. Természetesen csúcsidejében érkeztem, hogy lássam, milyenkor ilyenkor az elbűvölő könyvtárosok. Még nem hoztam magammal a jótállót, így ismét nem tudtam beiratkozni, de ez megint nem okozott semmi gondot.

Nyomába szegődtem egy fiatalabb könyvtárosnak, aki egy idősebb néninek próbálta elmagyarázni a katalógus használatának legegyszerűbb és leggyorsabb módját. Nehezen ment. A néni kicsit lassan értette meg a dolgokat. Miután sikerült valami eredményt elérni, rögtön megkértem a könyvtárost, mutassa be nekem is a katalógusok rejtelmét. Azonnal ráállt, kezdte előlről a magyarázatot. Én kissé „szórakozott” voltam, talán nem is „érdekel” igazából a dolog, csak éppen — jobb híján — nem tudtam mit kezdeni magammal. Újra meg újra visszatértem a már elmondottakra, értetlenkedtem. A könyvtárost azonban minden igyekezetem ellenére sem tudtam kihozni a sodrából, volt türelme megismételni, újrakezdeni a magyarázatot. Végül azzal váltunk el, hogy nyugodtan szóljak, ha valamit keresek vagy nem értek, mert valaki mindig szívesen segít.

Újabb „áldozat” után nézve a tájékoztató asztalnál ülő hölgyhöz fordultam, s a neoplatoniz-

mus iránt érdeklődtem. Láthatóan meglepődött, megkért, hogy foglaljak helyet, majd a kölcsönzőpult mögötti kollégákhoz sietett, akikkel izgatott találgatásokba bonyolódott a neoplatonizmus mielenlétéről. (Amennyire ki tudtam venni, a „vallási irányzat” és a „valami nyugati filozófia” álláspontja csapott össze.) Végül — visszatérve — megkérdezte, hogy a kérdés tanulmányi célból érdekel-e? Sajnálkozva közöltem vele, hogy csupán kérdezősködöm, a fogalmat valamelyik ismerősöm említette. Ismét visszavonult, majd immár hárman (!) vitatkozva a lexikonokhoz mentek, közben tölem még egy kis türelmet kértek. Kisvártatva az *Esztétikai Kislexikon* újplatonizmus szócikkét adták kezembe azzal, hogy további keresgélésük befejezéséig itt találok valamit. Azután megkaptam *Lukács György Adalékok az esztétika történetéhez* című művét, a megfelelő helyen nyitva, és könyvjelzővel jelölve, majd pótlólag felajánlották *Plotinos A Szépről és a Jóról* című könyvét is. Később kiderült, hogy ez még sincs meg, valószínűleg kikölcsönözték. Miután leültem dolgozni, odahozták *Zoltai Dénes Az esztétika rövid története* című munkáját, majd *Kagantól A marxista—leninista esztétikai alapjait*. Mindegyikben eligazítottak, majd megkérdezték, folytassák-e a keresést. Nemleges válaszom után magamra hagytak, de kb. egy óra múlva kétszer is visszatért egyikük, s megkérdezte, elég-e az anyag, megtaláltam-e, amit kerestem. Végül megtudtam, a zavart az okozta, hogy félreértettek; patonizmus után kutattak, de csak egy ilyen nevű szovjet hidmérnököt találtak. Ezen a nyomon elindulva rekonstruálom a tájékoztatás menetét: *Új Magyar Lexikon*, majd a *Filozófiai Kislexikon* következett, s mivel itt nincs külön címszó, csak utalás az antik filozófiára, megnézték az *Esztétikai Kislexikon*t, ennek nyomán pedig az *Esztétikai ABC*-t. Innen már viszonylag egyenes volt az út. S bár a kérdés kizárólag az esztétikai vonatkozásokra összpontosítva válaszoltak meg — ami szakmailag nem tökéletes —, ismét meglepett lelkiismeretes magatartásuk: a tájékoztatást nem minél előbb letudni, hanem az olvasó problémáját megoldani akarták.

1979. november 22. csütörtök, 15.30—17. Mivel egyre inkább izgatott, meddig élvezhetem az „angyal türelmet”, tovább feszítettem a húrt. Már meg sem szólítottam senkit, csak tétován, látható tanácsalansággal ödöngtem a polcok között, várva, hátha megszán valaki. Nem kellett sokáig várnom: még öt perc sem telt el az udvarias kérdésig: „Segíthetek valamiben?”

Az indulás tehát jól sikerült, de még mindig

vártak rám meglepetések: Adatközlésem teljesen hiányos volt, és semmi további felvilágosításra nem voltam hajlandó. „Valami szövejtő könyvet keresek, nem tudom pontosan, kicsodát, de elemeznem kell.” (Persze előre megnéztem, hogy sem a *Szövejtő szótár*, sem más, közvetlenül rá vonatkozó irodalom nem szerepel a katalógusban.) A könyvtárosnő kissé zavarba jött a kérdéstől, de azért elindult a katalógusok felé. Rögtön a címszókatalógusnál kezdte, de persze semmit sem talált. Ekkor — isteni szikraként — kipattant agyából, hogy hallott ő már erről az egyetemen, s úgy emlékszik, *Bárczi Géza* szerkesztett egy ilyen szótárt. Át is mentünk a szerzői katalógushoz, de itt sem találhatott semmit. A biztonság okáért megnéztük még a szakkatalógust is, de a szegényes állomány alapján a legnagyobb jószándékkal sem segíthetett a katalógus és a könyvtáros, aki végül is a szabadpolc nyelvtudományi anyagából vizsgálталásul a következő „pótszereket” ajánlotta: *Erdélyi magyar szótörténeti tár*; *Értelmező szótár*; *Magyar Nyelvtudományi Atlasza*; *A magyar beszédhangok atlasza*; *Szinonimaszótár*.

Persze nem elégedtem meg ennyivel. Ha nincs meg a szótár, legalább hadd olvassak róla valamit. A könyvtáros — teljesen kétségbeesve — próbálta menteni a menthetőt, az előbbi szótárak előszavát ajánlotta, majd Bárczi munkái után kutatott. Megtalálta *A magyar nyelv életrajza* című munkát, s (próba szerencse) a végén levő bibliográfiát ajánlotta. Egyetemi emlékeihez fordulva felütötte az egyetemi jegyzetet, hátha abban talál valamit. Hiába. Végül kénytelen volt feladni. Szabadkozás közben, hogy még új a könyvtár, talán próbáljam meg valamelyik nagyobb szakkönyvtárban vagy az Országos Széchényi Könyvtárban, még ellenőrizte, hogy jól emlékszik-e a szerkesztőre, s előbb a *Magyar Életrajzi Lexikont*, majd az *Új Magyar Lexikont* felütve közölte a szerkesztő nevét, a pontos címet, a kiadás helyét és évét.

Igyekezete ismét meghatott, s szinte sajnáltam, amiért csapdába csaltam. A próba megmutatta, hogy ez a könyvtárosnő minden tőle telhetőt megtesz, de azt is, hogy százezer kötete ellenére a középiskolás szintű problémák megoldásához szükséges irodalom is hiányzik olykor ebből a könyvtárból.

1979. november 26. hétfő, 15—17. Erre a látogatásra nem terveztem előzetes kérdést, csak alkalmi megfigyelésekre készülődtem. Negyedik látogatásomon már volt némi képem a könyvtár olvasótermének kihasználtságáról: tíz olvasónál többet egyszerre még nem láttam benne, s ők is viszonylag rövid időt töltöttek itt, így elég gyors

volt a cserélődés. Tapasztalatom szerint míg a délelőtti órákban szinte teljes a pangás, ebéd után, koradélután főként az idősebbek jönnek, s a képes újságokat nézegetik. Később, 4—5 óra tájban érkeznek a fiatalabbak, a gimnazisták és egy-két középkorú látogató. 6 óra után pedig már kezd elnéptelenedni a terem. S noha nem akarok messze menő következtetéseket levonni, úgy tűnt, hogy az idős, nyugdíjas korosztály és az iskolások között nincs meg az átmenet. Nagyon kevés olyan ember akad, aki munka után még képes az olvasótermi bűvárkodásra. Megjegyzem, a gyermekrészleg közelsége, az állandó mászkálás, a feszetlen légkört jellemző hangos csevegés miatt nehéz is erős koncentrációt igénylő munkát végezni. A tájékoztató asztalnál ülő könyvtárosok — noha nagyon kedvesek — általában passzívok, s tevékenységük sokszor csak az adminisztrációra szorítkozik.

Eddigi tapasztalataimat — a könyvtár hangulata barátságos, a megszólított könyvtárosok általában segítőkészek — tovább erősítették a mai napon látott esetek. Először egy „valami jót adjon, aranyoskám”-típusú idős néni érkezett. A megszólított könyvtárosnő hasztalan igyekezett kipuhatolni, mit ért a néni „jó” könyvön. Körülbelül tíz perces puhatolózás után derült csak ki, hogy nem is magának, hanem a férjének vinne könyvet. Mivel a férj, úgy mond, „szereti a mulatságos könyveket”, elindultak az „M” betű felé *Moldovát* keresni. Kissé talán bizarrnak, hosszabb távon mégis hasznosnak tűnik a könyvtárosnő megoldása.

Nem kellett sokat várnom, s megjelent a tipikus „nevelendő olvasó” egy harminc körüli férfi személyében. A pult mögül jött ki egy másik könyvtáros, akivel régóta kapcsolatban lehetett, mert jó ismerősként üdvözölték egymást. A férfi — gondolom, mint mindig — krimet keresett, a könyvtárosnő pedig igyekezett valami e műfajhoz közeli, de értékesebb irodalmat ajánlani. Nem kellett

hosszadalmasan győzködni, az olvasónak nyilván jó tapasztalatai voltak a könyvtárosnő ajánlásaival kapcsolatban, de a könyvtárosnőnek sem tartott sokáig, míg kiválasztotta a megfelelő könyveket. Ebből úgy tűnt, hogy a régi kapcsolatnak megfelelően — ha írott formában nem is — fejében volt már egy kialakult olvasóterve. *Jókai, Mikszáth és Traven* könyveiben egyeztek meg, s azután a tárgyalás személyes ügyekre terelődött.

Ezután még egy idős bácsit láttam, aki afféle naponta betérő régi kedves ismerősnek, hírhoznak-vivőnek számíthatott, mert előre kikészítettek számára néhány könyvet, s többekkel elbeszélgetett néhány aktuális házi hírről.

1979. november 29. csütörtök, 10—11.30.

Ezen a délelőttön csak rövid ideig tartózkodtam a felnőtt-részlegben, mivel a forgalom olyan gyér volt, hogy semmi érdekességre nem számíthattam. Átmentem a gyermekrészlegbe, azzal az ürüggyel, hogy szeretnék kicsit körülnézni, mert a házban lakó gyerekeknek ajánlanék könyveket. Nem nagyon tudtak rám figyelni, mert éppen egy iskolás csoport érkezett, amelynek játékos foglalkozást tartottak, a felnőttek szomszédos olvasótermében tartózkodók nagy örömeire.

A foglalkozás játékkal kezdődött, majd éneklés és az ének ritmusára való dobogás, tapsolás következett, s ez szinte észrevétlenül ment át egy Weöres Sándor-versbe, amelyet a könyvtárosnő kezdett el mondani. Néhány vers után útrakeltek a verseskönyveket tartalmazó polc felé, ahol mindenki válogathatott, nézelődhetett. Következtek a mondák, amelyeket szintén felidézett előzőleg a könyvtáros, majd megkeresték őket a polcon. Innen a *Képes Történelem* és a *Képes Földrajz* könyveihez, ezután a többi ismeretterjesztő könyvhöz vezetett az útjuk. A gyerekek röviden elmondták, ki milyen *Bölcs Bagoly*, *Bűvár* stb. könyvet olvasott, majd kézbe vették az *Ablak-Zsiráf* gyermek-

lexikont is. Ekkor a könyvtáros ügyes kapcsolással ismertette — mintegy a keresés összefoglalásaként — a katalógusokat. Végül a foglalkozást a zenei részlegben fejezték be zenehallgatással. Ez a könyvtárismertetés mentes volt minden szárazságtól, nem sorolt adatokat, nem igyekezett mindenkit azonnal megtanítani a katalógusok használatára. Játékkal, mozgással szinte észrevétlenül vezette a gyerekeket egyre tovább.

1980. január 15. kedd, 15—18. Hosszabb szünet után jöttem újból, s a tájékoztató asztalnál ismeretlen könyvtárost találtam. Kicsit meglepett a hivatalos, kevésbé türelmes hang, melyhez itt nem szoktam hozzá. A Római Klub után tudakozódtam valamivel később, s ez láthatóan nem okozott neki különösebb örömet, mivel kedvemért kénytelen volt megszakítani az olvasgatást. Első pillanatra nem is értette, miről van szó, majd közelebbi adatokat kért. Én azonban csak ennyit tudtam, mivel „baráti társaságban került szóba, ahol mindenki tudta, miről van szó, csak én nem”, s ezért szeretnék most utánaolvasni. Nem túl lelkesen hagyott magamra, hogy kollégáitól tudakozódjak. Hamarosan visszatért, s közölte, hogy neki ugyan fogalma sincs róla, de a kollégája szerint az „valami nyugati filozófiai irányzat, amely az eurokommunizmust élte”. Kérdeztem, hol olvashatnék róla, de azt mondta, valószínűleg sehol, mivel erről a *Társadalmi Szemlében* írhattak volna, ott azonban ő nem találkozott vele. Ezzel visszatért percnyélhez. Mindent összevetve nem egészen öt percet foglalkozott velem. A maga részéről be is fejezte volna, ha az a könyvtárosnő, aki már többször is nagyon kedvesen segített nekem, nem keres még tovább. Számára is kemény munkát jelentett a keresés, mivel valóban kevés anyag található erről a témáról. Körülbelül háromnegyed óra elteltével átadott a szolgálatban levő tájékoztatónak egy *Politikai kisszótárt* a megfelelő címszónál kinyitva, aki kissé kelletlenül kukkantott fel olvasmányából, odahozta hozzám, s szó nélkül letéve elém, távozott. Ez a nap nem sikerült. Szakmai problémák eddig is mutatkoztak, de ezt legalább külsőleg ellensúlyozta a kedvesség, a segítőkészség. Ezúttal, sajnos, az igyekezet sem volt az igazi.

1980. január 16. szerda, 15—19. Ezúttal olyan kérdést próbáltam feltenni, amelynek megválaszolása hosszabb utánjárást igényel. *Sütő András Csillag a máglyán* című drámájában szövesik *Servet Mihály* könyvéről, amely miatt őt máglyahalálra ítélték. Kérdésem tehát egyrészt

Jánosi Ferenc felvételei

erre a könyvre, másrészt Servet munkáira, néze-
teire vonatkozott.

Az első fogódzó a *Révai Nagy Lexikon* volt. Az itt található szócikk azonban csak latinul tartal-
mazza a munkák címét, s inkább Servet orvosi
felfedezéseit ismerteti, valamint életútját. Ahhoz
mindenesetre elég volt ennyi, hogy a keresés irá-
nyát megadja. Ezután már a reformáció és Kálvin
nyomán kutattunk. Hamarosan meg is kaptam
Révész Imre Kálvin élete és a kálvinizmus című
munkájának címét. Ez ugyan nem sokat segített
rajtam, mert kézbe venni nem tudom. Ismét a
szokásos nehézség, amibe mindig beleütközünk:
nincsenek meg a legalapvetőbb könyvek sem.
Hosszas keresés után megtalálták *Bitskey István*
Hitviták tüzeiben címmel megjelent munkájának
A genfi máglya lángjai című, Servetről szóló feje-
zetét. Kis idő múlva még egy címet kaptam, *Her-
riot Edward Michael Servet élete és szenvedése* cí-
mű tanulmányáét, amely a *Világosság* 1961. évi 3.
számában található. Ismét nem tudták kezemből
adni, mivel csak 1965-től gyűjtik a *Világosságot*,
így megint maradt a sajnálkozás és a jószándékú
javaslat: talán a Széchenyi Könyvtárban.

1980. január 17. csütörtök, 11.30—15. Új
taktikát választottam: barátomat kértem meg,
hogy készülő szakdolgozatahoz egy részkérdés
után érdeklődjék. Így, amíg vele foglalkoztak, ne-
kem a háttérből jó alkalmam nyílt a munka megfi-
gyelésére. Kérdésével („ki vetette fel először a
harminc millió magyar gondolatát?”) először nem
sok sikert ért el, mert a tájékoztató asztalnál ülő
könyvtáros — nem tudván kapásból válaszolni —
igyekezett egyik kollégájára áttestálni a problé-
mát, közeledett ugyanis az ebédszünet ideje. En-
nek megfelelően nem igazi lelkesedéssel látott
munkához, s a többiektől sem kapván érdembeli
segítséget, visszatért barátomhoz újabb adatokért.
Ő elmondta, hogy a századforduló idejéről van
szó. A könyvtáros kollégáival együtt úgy vélte, va-
lami nacionalista filozófiáról lehet szó, s ezért a
*Filozófiai Kislexikon*hoz fordult. Itt azonban —
természetesen — hiába kutakodott a „H” betű
körül (!). Megpróbált még valamit — fogalmam
sincs, mit — *Marx—Engels* műveiből kikeresni,
de semmit sem található. A szabadpolcon, a filozó-
fiai munkák között böklásza végül ráakadt
A magyar filozófiai gondolkodás a századelőn —
című kiadványra, és — próba szerencse — bará-
tom kezébe adta, mondván, hátha talál benne va-
lamilyen adatot. Mire barátom közölte volna
vele, hogy hiába keresett, ő már el is ment ebédel-
ni, így a váltótárs lett az áldozat. Ő azonban egé-
szen másképp kezelte a dolgot, s mérésem szerint,

majdnem két teljes órát (!) szánt a felderítésre,
miközben a fél könyvtárat feltúrta, végigkérdezve
a kollégákat és átlapozva a katalógust. Munkájá-
ban az tetszett legjobban, hogy nem hordta a bará-
tóm nyakára sorozatban a könyveket, hanem
csak azokat, amelyek közvetlenül foglalkoztak a
kérdéssel. Az előzetes szűrés műveletét ő végez-
te el.

E gondos munka eredményeként barátom
mindössze két könyvet kapott kézbe, de pontosan
a két megfelelőt: *Magyarország története*
1880—1918, illetve *A magyar nacionalizmus ki-
alakulása és története*. Ez utóbbiban azután is
talált a keresett válaszra (megjegyzem: a könyvet
a vonatkozó résznél kinyitva adták kezébe). Min-
dent összevéve a legtöbb segítséget nyújtó tájé-
koztatást láttam az összes eddigi közül, hisz bará-
tom közben egyéb ügyeivel foglalkozott, s a ki-
vánt név megszerzésére csupán kb. öt percet for-
dított, a többi keresési időt a könyvtáros vállalta
magára.

Eddigi tapasztalataimat tehát a következőkben
sumházhattam: enyhén szólva hiányos az álló-
mány, ráadásul olyan könyvek nincsenek meg,
amelyek minden valamirevaló könyvtár alapkész-
letéhez hozzátartoznak. A fontos összefoglaló
munkák és kézikönyvek hiánya sokszor teljesen
megbénítja a tájékoztatást és a helybenolvasást.
Annál dicséretesebb azonban a könyvtárosi ügy-
szeretet, amely bizonyos fokig ellensúlyozza a
hiányosságokat. Első látogatásomkor szinte el-
ámított az a kedvesség és segítőkészség, amelyet
eddig egyetlen könyvtárban sem tapasztaltam.
A tájékoztatás, olvasóirányítás közös munka, min-
dig egész csoport foglalkozik a nehezebben meg-
oldható kérdésekkel. Noha hivatalosan nincs
ilyen, mégis tapasztalható bizonyos munkameg-
osztás a könyvtárosok között, ami annyit jelent,
hogy *minden törzsolvasónak állandó segítője van*,
aki figyelemmel kíséri őt. Ennek köszönhető,
hogy soha nem éreztem magamrahyatottságot,
de egy pillanatra sem volt terhes gondoskodásuk.
Mindig nagy türelemmel kezeltek, soha nem vár-
ták el tőlem, hogy mindent magamtól tudjak, no-
ha ez sok más könyvtárban így természetes.

Lehet, hogy még nagyon új a könyvtár, lehet,
hogy viszonylag kicsi a forgalom, de az is lehet,
hogy egyszerűen egy jó csapat jött itt össze, s en-
nek eredményeként a bosszantó hiányok, a zaj és
az állandó mászkálás stb. ellenére is mindig szíve-
sen mentem Kelenföldre, mindig jól éreztem ott
magam.

**Heit Gábor
Laki János
Vajda Kornél**

A magyar szövetkezetek és a könyvtárügy

A 19. század hatvanas és hetvenes éveiben a szövetkezés különböző formái már Magyarországra is eljutottak. Gyors elterjedésükre jellemző, hogy míg 1867-ben csak 29, 1875-ben már 224 szövetkezet volt az országban, a századfordulón pedig már nem akadt Magyarországon egyetlen olyan nagyobb település, város vagy falu, ahol hiányzott volna a szövetkezet: elsősorban a hitel-, majd a fogyasztási, később a mezőgazdasági szövetkezet.

Könyvtáralapítások Eötvös szellemében

E szövetkezetek alapszabályuk szerint feladatuknak tekintették tagjaik művelődési lehetőségeinek megteremtését is. Ez a magyarázata annak, hogy már elég korán, a megalakulás utáni első években érdeklődést mutattak a könyvtárak iránt. Elsősorban az országos központokban, majd később az ezernyi helyi szövetkezetben létrejöttek a szakmai, úgynevezett kézikönyvtárak. Később, az 1910-es évektől már a mai községi könyvtárak feladatait ellátó nyilvános könyvtárakat is szerveztek.

Nagyobb könyvállománnyal rendelkező és kezdetben kizárólag a saját dolgozóikat ellátó könyvtárakat hoztak létre 1898-ban a Hangya-központban, az Országos Hitelszövetkezeti Központban, a Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének budapesti központjában, a Háztartási Szövetkezetben. A századfordulón — elsősorban a szövetkezeti központokban — megkezdett könyvtártelepítés részét alkotta annak a művelődéspolitikának, amely különösen Eötvös József minisztersége idején bontakozott ki, és amelynek eredménye az olvasóköri mozgalom gyors fejlődése és a könyvtári hálózat minden korábbinál erőteljesebb kiépítésre való törekvés volt.

A Hangya szövetkezeteiben a könyvkultúra

iránti érdeklődés a szövetkezeti forma megerősödésével a század első évtizedének közepétől vált erőteljesebbé. 1909-ben például a káli területi szövetkezeti értekezleten határozat született, hogy minden szövetkezet mellett gazdakört kell felállítani, s ezekben könyvtárakat létrehozni. Az első világháború előtti években a gazdaköri könyvtárak a Hangya szövetkezetek támogatásával országosan elterjedtek, minden nagyobb településen meg lehetett találni őket, általában 2—300 kötetes könyvtárakkal.

Nagy jelentőségű volt már kezdetben is a hitelszövetkezetek érdeklődése a könyv- és a könyvtári kultúra iránt. Ezek a hitelszövetkezetek a mainál jóval sokrétűbb pénzügyi és gazdasági tevékenységet fejtettek ki, sőt céljaik megvalósítása érdekében nagy fontosságú társadalmi és kulturális feladatokat is megvalósítottak. Ezek egyik eszköze a hitelszövetkezeti nyilvános könyvtár volt. Heves megyében például az 1911. évi alispáni jelentés megemlíti, hogy megalakult a *Boconádi Hitelszövetkezeti Népkönyvtár Egyesület*, s hasonló könyvtáregyesület jött létre Apcon is. A Heves megyei példák persze nem egyedülvalók. Még az első világháború előtt egy-egy megyében több hitelszövetkezeti könyvtári egyesület működött, s ezeknek a községekben elsősorban azért volt figyelemre méltó szerepük, mert tagjaik számára kedvezményes könyvtári kölcsönzést tettek lehetővé.

A hitelszövetkezetek mellett — bár korántsem a nagyközönség számára — az egyéb kategóriába tartozó szövetkezetek is létrehozták saját könyvtárakat. Ezek közé tartoztak mindenekelőtt a munkás- és a tanoncszövetkezetek. Egerben az 1910-es években működött a Tanoncotthon Szövetkezet, amelynek az 1910/11-es évben 100 tagja volt. Ebben az otthonban a szűk lehetőségek ellenére nagy súlyt helyeztek a tanulók műveltségének fejlesztésére. Ezért könyvtárat hoztak létre, ahol felolvasásokat, „versenyszavakat” és „nemesítő társasjátékokat” szerveztek. A munkásosz-

tály nevelésében, műveltségi viszonyainak fejlődésében, a marxista ismeretek megszerzésében pedig a munkáskönyvtáraknak volt növekvő szerepük. Az 1900-as években indult meg a Szociáldemokrata Párt kezdeményezésére a munkásotthon szövetkezeti akció, amelynek során a nagyobb ipari településeken, a városokban munkásotthon szövetkezeteket hoztak létre. Ilyen munkásszövetkezetek és könyvtárak az első világháború előtt és a két világháború között Egertől Újpestig, Óbudáig számos településen létrejöttek.

A szövetkezeti könyvkultúra történetében fordulópont, amikor Károlyi Mihálynak a fogyasztási szövetkezetek Newport-i kongresszusáról való hazatérte után Parádon 1908-ban mintegy 5–600 gazda részvételével a Gazdaszövetség közgyűlésén megalakították a Magyarországi Szövetkezetek Szövetségét, hogy a hazai szövetkezeteket összefogja, egyben vállalja képviselői feladatát, illetve a szövetkezetek többmillió tagjának a nevelését. Ennek érdekében hozták létre irodalmi és sajtóosztályokat, kezdték meg a szövetkezeti kiadványok megjelentetését. Propaganda- és szakmai irányító munkájuk elősegítésére pedig külön szakmai könyvtárakat hoztak létre.

Az első világháború előtti években a különféle szövetkezetek tehát sokféle célzatú, egymástól eltérő jellegű könyvtárakat szerveztek, amelyek általában hasonló nagyságú állománnyal rendelkeztek, mint a korabeli egyleti könyvtárak. Az első világháború azonban nem kedvezett a szövetkezeti könyvkultúra fejlődésének sem. A két forradalom idején viszont nagyszabású közművelődési elképzelések születtek a szövetkezeti könyvtárak alapítására, a szövetkezeti könyvkiadás bővítésére. A Tanácsköztársaság 133 napos rövid fennállása azonban e tervek megvalósítását nem tette lehetővé.

A Tanácsköztársaság megdöntése után felszámolták a forradalmi szövetkezeti elképzeléseket is. Megkezdődött a jobboldali restauráció, amelynek keretében a trianoni békeszerződést követően a nemzeti tragédiából való felemelkedés egyik eszközét a szomszéd népekénél magasabb színvonalon álló könyvkultúrában látták.

Fellendülés a két háború között

Közvetlenül a Tanácsköztársaság megdöntése után hozzáálltak a Hangya-szövetkezetek nagyszabású könyvpropagandájának megvalósításához, amelynek célja az volt, hogy a Hangya első sorban falun élő tagjait ellássák szépirodalmi és

mezőgazdasági szakkönyvekkel. A Tanácsköztársaság nagyszabású könyvtári és olvasómozgalmi elképzelései egyébként hatottak a Hangya-szövetkezetek könyvkultúrájának fejlődésére is, csak persze korántsem forradalmi vagy akár csak progresszív irányban. 1919 augusztusában létrehozták a Hangya Központ könyvosztályát, amelynek legfontosabb feladata működésének első hónapjaiban — még az iskolai idény megkezdése előtt — a tankönyvellátás volt. Október végétől, november elejétől megkezdődött a könyvterjesztés is. A szövetkezetek megrendelési alapján a könyvek túlnyomó része a karácsonyi ünnepek jegyében első sorban ima- és énekeskönyv, ifjúsági irat és naptár volt. Az év utolsó hónapjaiban már hatvan Hangya-szövetkezet vett részt a könyvterjesztésben. A Falu Országos Szövetségével karöltve egyidejűleg a családi könyvtárak és a művészi kivitelű képek beszerzését is megkezdték. A házi, illetve családi könyvtárak számára pedig tervezeteket készítettek könyvszekrények forgalomba hozatalára is. A *Falu könyvtára* akció keretében ez idő tájt számos — első sorban középparaszti gazdálkodó — lakásába el is juttatták a szak- és a szépirodalmat.

A házikönyvtárak létesítése szempontjából nagy előrelépés volt a könyvszekrények forgalomba hozatala 1922-ben. Még nagyobb jelentősége volt a kölcsönkönyvtárak létrehozásának, amelyről a Hangya-igazgatóság 1923. évi jelentése megállapította: „Ez a befektetés korántsem jelentett áldozatot számunkra [mármint a Hangya-központ és a tagszervezetek számára — *a szerző*], mert hiszen a kölcsöndíjak révén szövetkezeteink kitűnő jövedelmi forráshoz jutottak amellet, hogy a tagjaiknak a legnemesebb szórakozást nyújtják és kultúrát terjesztenek.”

1923-ban még csak 15 Hangya-egység könyvtárának mintegy 20 ezer kötete állott a könyv iránt érdeklődő szövetkezeti tagok rendelkezésére, számuk azonban évről évre gyarapodott. A könyvterjesztés népszerűsítése és a könyvolvasás fokozása érdekében a szövetkezetek támogatták a *földműves olvasóköröket* is. Ezek egyik reprezentatív szervezete az 1926-ban Kápolnán felavatott, úgynevezett Földműves Olvasókör volt, amelynek berendezéséhez a helyi Hangya-szövetkezet nagyobb összeggel járult hozzá.

Az eredmények nyomán a falusi olvasómozgalom az 1940-es évekbe széles körben kibontakozott. Ennek bizonyítéka, hogy immár jelentkezett az igény a falusi könyvnapok megrendezésére is. Magyarországon kezdettől fogva szinte kizárólag városokban szervezték meg a könyvnapokat, a Hangya falusi könyvterjesztői munkája nyomán

azonban 1944. június 5–7. között sor került az első falusi könyvnapok megrendezésére. Sikere nyomán gondoltak is arra, hogy a falusi könyvnapokat rendszeresítik, újbóli megrendezésüket azonban a háború, illetőleg Magyarország hadszínterré válása egy időre lehetetlenné tette.

A harmincas években, sőt már korábban is a szövetkezeti könyvterjesztés, továbbá a könyv- és lapkiadás, valamint a saját közművelődési, illetve szakmai könyvtár létrehozására irányuló törekvések összefonódtak, hiszen a Magyar Szövetkezeti Évkönyv 1926. évi számában ezt olvashatjuk: „Ma már a szövetkezeti munkája nyomán könyvtárak létesültek a falvakban, igen sok szövetkezeti vezetőnek saját könyvtára van, több újságot járat, ami a szövetkezeti munkának az eredménye. Legújabbban a Hangya a magyar nemzeti klasszikusokból állított össze könyvtárat, s azt szokta ajándékozni pl. tenyészállat-vásárokon, ahol mindig több és több kisgazda nyer jutalmat.”

Törekedtek az *Országos Szövetkezeti Könyvtár* megszervezésére is. Az első lépéseket még az 1930-as években tették, s 1935-ben létre is hozták a *Szövetkezeti Múzeumot* Budapesten, a IX. kerület, Boráros tér 1. szám alatt, a Hangya-nyugdíjasok házának földszintjén. Ugyanitt szervezték meg az Országos Szövetkezeti Könyvtárat is, kezdetben néhány ezer kötettel. E könyvtár feladata volt a szövetkezeti kiadványok gyűjtése, megőrzése, a szövetkezeti kutatómunka elősegítése, valamint a szakmai kiadványok mellett szépirodalmi művek közrebocsátása is. Ez az ígéretesen fejlődő könyvtár, amelyre a Hangya-központ évente nagyobb összegeket áldozott, az 1944–45-ös harcok alatt elpusztult. Újjászervezésére s általában a Hangya könyvkultúrával kapcsolatos tevékenységének újbóli megindítására csak 1945–46-ban került sor.

A közművelődés szempontjából a Hangya-szövetkezetek legfontosabb kezdeményezése a nyilvános könyvtárak megalakítása volt. Mivel a két világháború közötti magyar sajtószövetkezetek történetét mindmáig nem dolgozták fel, nehéz megállapítani, hol jöttek létre ilyen jellegű könyvtárak. Megalakításukra mindenekelőtt a püspöki és a nagyobb egyházi székhelyeken került sor, így például Egerben. (Az 1919 augusztusában megszervezett Egri Keresztény Sajtószövetkezet ugyan mindvégig az egyházpolitikai, jobboldali törekvések jegyében tartotta fenn nyilvános könyvtárát, ám kétségtelen tény, hogy a polgárság körében a könyv iránti érdeklődést a könyvtár kellette fel. (Részletesebben lásd a szerző cikkét a *Könyvtáros* 1980. évi 10. számában. — *A szerk.*)

A szövetkezeti központok könyvtárainak létre-

hozása révén szintén sok szövetkezeti tag kezébe kerültek könyvek. E vállalkozások közül figyelemre méltó a Magyar Államvasutak Takaré- és Segélyszövetkezetének könyvtárpolitikája. Ez a szövetkezeti központ az 1930-as években a Balaton mellett és a Mátrában egymás után hozta létre üdülőit, s bennük az üdülők színvonalas szórakoztatása és nevelése érdekében könyvtárakat létesítettek. Fejlődésüket jól mutatja, hogy 1932-ben a balatonboglári üdülőben a könyvtár 408 kötetes volt, 1943-ban pedig már 1134 kötetel rendelkezett. Hévízszentandrason a 400 kötetes könyvtár állománya 1943-ra 1129 kötetre gyarapodott. 1943-ban klotildligeti üdülőtelepén 477, a mátraházin 1945 kötetes könyvtárat tartott fenn. Legnagyobb könyvtárszervezési akciója a központi könyvtár létrehozása volt, ezt Budapesten, a Magyar Államvasutak Takaré- és Segélyszövetkezetének István úti épületében alakították ki. A 2004 kötetet számláló könyvtár azonban az ostrom alatt elpusztult.

A felszabadulás után

1945-ben nagyszabású demokratizálással kezdődött meg a szövetkezeti mozgalom újjászervezése, a közművelődési viszonyok új alapokra helyezése. E munkából az ekkor megalakuló földművesszövetkezetek és általában a szövetkezetek igen erőteljesen kivették részüket. Azt követően, hogy megalakultak a különböző országos szövetkezeti központok, majd 1949-ben létrehozták a Szövetkezetek Országos Szövetségét, nagy súlyt fektettek a szövetkezeti közművelődés keretében az olvasómozgalomra, saját könyvtárak, sőt a mai községi könyvtárak szerepét betöltő községi nyilvános könyvtárak létrehozására is. 1945 és 1948 között tulajdonképpen minden szövetkezeti társulásnak, de mindenekelőtt a Hangya-szövetkezeteknek, a földművesszövetkezeteknek, a különféle termelő és fogyasztási szövetkezeteknek volt már néhány kötetes könyvtáruk. Nagyobb nyilvános könyvtár felállítására azonban csak a Hangya szövetkezetei vállalkoztak.

A szövetkezeti könyvtárak szervezésében és a szövetkezeti könyvterjesztésben a legnagyobb változások 1948-ban, a Hangyának és az egyéb szövetkezeteknek a földművesszövetkezetekkel való egyesítésével következtek be.

Az így létrejött általános földművesszövetkezetek egyik igen fontos társadalompolitikai célja a dolgozók és a tagok nevelése, szocialista emberré formálása és az első öt éves terv végrehajtásának a

támogatása volt. E célokkal összhangban óriási erőt fejtettek ki az olvasáskultúra fejlesztésére, ezen belül is elsősorban az alapintézmények: a könyvtárak, olvasótermek létrehozására, fejlesztésére, s arra, hogy a volt falusi Hangya-könyvtárakat nyilvános könyvtárakként működtessék. A szövetkezetek erőfeszítésének eredményeként az ország valamennyi községében, szövetkezetében már 1948-ban megkezdték a szövetkezeti könyvtárak létrehozását. 1949-ben pedig az önálló földművesszövetkezeti könyvtárak mellett a földművesszövetkezeti kultúrtermekben létrehozott könyvtárak megszervezésére, olvasótermek be rendezésére is törekedtek. E fejlesztés arányait mi sem bizonyítja jobban, mint az a jelentés, amely szerint 1949-ben 1087 földművesszövetkezetben alakult könyvtár, összesen mintegy 138 ezer kötetnyi könyvvel. Hogy ez a jelentés mennyire hiteles képet tükröz, azt az 1949. évi beruházási adatok is bizonyítják.

Fejér megyében például 129 ezer, Győr-Sopron megyében 106 ezer forintot áldoztak könyvtárra, a legkevesebbet — 29 ezer forintot — Zala megye adott. (Tájégségek szerint a Dunántúlon egyetlen évben a fejlesztés összege 620 900 forint, az Alföldön 743 400 forint, Északon pedig 198 500 forint volt, összesen 1 562 800 forint.) S mindez saját erőből, a szövetkezeti tagok részjegyeiből, ehhez járult még a tervehitelből végzett fejlesztés összege, országosan 14 800 forint. De a könyvtárak állományának fejlesztésén kívül nagy összeget fordítottak az olvasótermek létrehozására is. (Ennek összege országosan saját erőből 71 500 forint volt.)

A növekvő olvasási igényeket a szövetkezetek számára megrendelt 18 601 újsággal is szolgálták. Megjegyzendő, hogy az összes földművesszövetkezeti fejlesztésen belül is igen nagy százalékkal szerepeltek a könyvtárra fordított kiadások: könyvtárra és olvasóteremre saját erőből az összes beruházás egynolcadát fordították.

Tulajdonosokból támogatók

De a nagyszabású fejlesztés mellett e szövetkezeti könyvtárhálózatot is jellemezte már 1949-ben is, méginkább 1950-ben a bizonytalanság. A gazdasági vezetők ekkortájt már felvetették a kérdést, hogyan tudják a szaporodó gazdasági feladatok mellett a lakosság növekvő olvasási igényét is kielégíteni. E gondok ellenére a fejlesztés 1949-ben igen erőteljes volt, viszont elsősorban az év máso-

dik felétől kezdve mind többször lehetett találkozni a könyvtárfejlesztést bíráló megjegyzésekkel. Elsősorban a SZÖVOSZ részéről kifogásolták a községi szövetkezeti könyvtárak létrehozását, mondván, hogy sok esetben nem vették figyelembe a földművesszövetkezetek teherbíró képességét. 1950-ben szintén a SZÖVOSZ részéről megbírálták a könyvtárfejlesztést végző megyei munkatársakat, valamint a Könyvterjesztő Nemzeti Vállalat dolgozóit, mert „túlzsásba viszik” a könyvtárfejlesztést, ami pedig szakirányú feladat. Egy másik bírálat azt kifogásolta, hogy a földművesszövetkezeti könyvtárak nincsenek kellően kihasználva. Ennek egyik okát abban látták, hogy „a könyvtár nincs kellően tudatosítva, a földművesszövetkezetek ezt a munkát nem tekintik mozgalmi feladatuknak. Az olvasókörök is olyan mértékben [formában] valósulnak meg a földművesszövetkezetekben, hogy a vezetőségi üléseken felolvassák a *Szövetkezet* című lap fontosabb cikkeit és ezeket megtárgyalják.”

E bírálat már előkészítette a SZÖVOSZ-nak a Népművelési Minisztériumhoz még ebben az évben küldött javaslatát, amely szerint „... a könyvtárakat esetleges adósságukkal együtt át kell adni az egységes községi könyvtáraknak”. A könyvtárak átadása az olvasótermekkel együtt 1950-ben meg is kezdődött. Majd az ötvenes évek közepén időszerűvé és szükségszerűvé vált az „egy falu egy könyvtár” elv kimondása is. Ennek szellemében a SZÖVOSZ 1956. évi határozata azt ajánlotta a szövetkezeteknek, hogy adják át kis állományú könyvtáraikat — a tulajdonjog fenntartásával — a községi könyvtáraknak. Ezt követően csak a nagyobb szövetkezeteknél maradtak üzemi könyvtárak a dolgozók számára, amelyek végleges átadására 1962-ben az „Egy falu — egy könyvtár” elv megvalósítása jegyében került sor. Ekkor például Heves megyében mintegy 40 könyvtárat adtak át a községi könyvtáraknak.

A következő években a szövetkezetek évi nyeregségükből rendszeres támogatást nyújtottak a falusi könyvtáraknak. Ám az is bebizonyosodott, hogy a korszerű irányítás és a dolgozók szakmai fejlődése érdekében a *szakmai kézikönyvtárakat* nem nélkülözhetik a szövetkezetek. Ezért ismét sor került az ilyen jellegű saját könyvtár megszervezésére. 1966-ban például egyedül Heves megyében már újból 15 földművesszövetkezetnek volt saját kézikönyvtára.

Varga László

(A *Könyvtáros* jubileumi cikkpályázatának anyagából)

Vén Zoltán

Az ex librisek világában előkelő helyet foglalnak el a humoros lapok, amelyek mosolyra készítetnek, vagy maró satirájuk, felvillanó élcelődésük, esetleg kegyetlen leleplező erejük által hatnak a nézőre. A humor nagy szerepet játszik Vén Zoltán (Budapest, Gaál József u. 34/b., 1122) kisgrafikai munkásságában is, amelyet főleg e témájú munkái révén kedveltek meg a hazai és a növekvő számú külföldi grafikabarátok.

A művész Pesterzsébeten született 1941. augusztus 14-én „egy igazi kispolgári családban”, ahogy rövidre fogott önéletrajzában írja. Művészi hajlamai kezdetben a festészet felé vonzották, legmegfelelőbb kifejezési formáját azonban csakhamar a grafikában találta meg. A sokszorosító eljárásokkal közelebbről a Pénzjegynyomdában ismerkedett meg, amelynek 1977-ig, tíz éven át volt dolgozója. A magyar kisgrafikaművészet számos kiváló művelője dolgozott itt, közülük kettőt kell kiemelnünk: Kékési Lászlót, a jeles bélyegtervezőt, aki elsőként ösztönözte Vén Zoltánt kisgrafikák alkotására, és Füle Mihályt, a rézmetsző vésőmesterét, vezetőjét a grafikai technikák elsajátításában. Vén Zoltán első mélynyomós grafikája egy üdvözlőlap volt 1969-ben, ezt követték az ex librisek, alkalmi s egyéb kisgrafikák. Ezek száma immár meghaladja a másfélszázat. Egy részükről vázlatos összeállítást adott közre a Szombathelyi Grafikabarátok Köre, a művész ottani 1982. évi kiállítása alkalmával. 1973 óta részt vesz minden számottevő hazai és külföldi kisgrafika-kiállításon. A külföldiek közül ki kell emelni a nemzetközi exlibris-kongresszusok bemutatóit (legutóbb az angliai Oxfordban) vagy a lengyelországi, lódzsi biennálét, itthon pedig az egyre emelkedő színvonalú balatoni kisgrafikai biennálétakat. Munkái pályázatokon is gyakran szerepeltek sikerrel, így Ady-lapja, amely a költőt padon ülve ábrázolja, a pléd pedig, amelybe burkolódik, a költő képmásával díszített ötszáz forintos bankó rajzát viseli.

(Lásd a 15. oldalon.) Pénzzel kapcsolatos és szójátékon alapul az az emléklap is, amellyel a Goldmark Károlynak, Keszthely nagy fiának emlékére hirdetett pályázat első díját nyerte el. Régimódi bukszát ábrázol egymárkás, hárommárkás és GOLD-MARK felirású pénzdarabokkal. A humoros hangvétel volt az, ami Vén Zoltán művészetére felkeltette az érdeklődést, de azok a grafikabarátok, akik értékelni tudják a rajzbeli és a technikai jelességeket, a művészt indokoltan jó grafikusként tarthatják számon. Mert komoly is tud lenni, ezt mutatja lírai megfogalmazású *Profán ikon* című műve, egy bulgáriai pályázat első díjának nyertese. Fegyvertárába tartozik az erotika is. Aktábrázolásain azonban nemegyszer az idő romboló hatásáról is számot ad, mint például Alma Petz ex librisén, vagy Kovács József busó-párt ábrázoló lapján. Ez utóbbival már átlép a folklór területére. Vén Zoltán szívesen választja témáját a népművészetből, legyen az hazai vagy afrikai eredetű, s a természet is közel áll hozzá: el tud mérülni egy szép növényi részletben vagy egy kidöntött fa gyökérzetének fantasztikus formáiban. A múlt mindig is vonzotta; szívesen archaizál: Lenkey István egyik könyvjegyén a vizsolyi templomot láthatjuk a nevezetes bibliakiadás szignetjével. Az archaizáló betűtípus és szöveg történelmi hangulatot idéz. Komor téma Manzoni regényének, A jegyeseknek egy jelenete Enzo Pellai ex librisén. A milánói pestisjárvány egyik csöpp áldozatát anyja a halottvivőnek adja át, ám a megkérgesedett szívű férfi arcán feldereng az anyai fájdalom halvány visszfénye. A lubini kolostor részére készült pályázati lapon a szétbombázott montecassinói apátság romköveit szemlélhetjük, háttérben rohamozó katonákkal és a bencés rend címerével, amelynek felirata: Pax (béke) hirdeti az emberiség számára a túlélést jelentő egyetlen megoldást. . .

Semsey Andor

„Kölcsönözhetőpéldányok”

Újítsuk fel az előző két jegyzet tanulságát: ha két vagy több egymás utáni összetett szónak azonos az elő- vagy az utótagja, a szót rendszerint csak egyszer írjuk ki teljes alakjában, s a hiányzó közös tagra kötőjellel utalunk (könyvtárlétesítés, -bővítés, -felújítás; könyv-, lap- és hanglezemrendelés). A hiányzó utótagra rámutató kötőjel használatának meg nem értéséből származik az a hiba, amelyet bosszankodva *kötőjel-pötyögtetés*-nek neveztem el.

Gyakori eset, hogy valamely *összetett szó utótagjának külön jelzője* is van, mely az elő- és az utótag közé ékelődik. Ilyenkor a távolabbra kerül előtag végén *kötőjel* figyelmeztet arra, hogy ez nem önálló szó, utótagja leszakadt: *úttörő- és ifjúsági ház*. Ennek az intézménytípusnak ez a hivatalos elnevezése, de szokták fölcserélve is megnevezni: *ifjúsági és úttörőház*. Egy könyvtáros így írta ezt le: „*ifjúsági- és úttörőház*” (Tolna, 80. 1: 27). Minthogy a kötőjel *szóelemek és szavak egybeartozását érzékelteti*, az előbbi alakulat *helyesírás-hoz értő ember számára* ezt jelenti: „*ifjúságiház*” és *úttörőház*. Így gondolta szerzőnk is? Ő aligha gondolkodott, inkább gépiesen odapötytyintette a kötőjelet: ha a szokásos sorrendben ott van, legyen ott most is. Nagy hiba: a *két szóból álló jelzős szerkezetet* nem szabad önkényesen *összetett szóvá* csirizelni! Sűrűn leírjuk ezt is: *párt- és tanácsi irányítás*. Ezt is megfordította valaki, és könnyelműen megkötőjelezte az *-i* melléknévképzős „*tanácsi*” szót: „*tanácsi- és pártirányítás*” (Szolnok, 77. I—II: 8), s ezt bizony így „*dekodoljuk*”: „*tanácsiirányítás*”. Nemesyszer együtt szereplő fogalom-pár: *munkás- és ifjúsági klubok*. Egy másik „*pötyögtető*” Szolnok megyei szerző így használta: „*ifjúsági- és munkásklubok*” (uo: 17). Még néhány olyan fordulat, melyben a hátrább álló, jelzős szerkezetet magába sűrítő összetett szó sugallhatta az írónak a jelzőként álló melléknév végére a teljesen fölösleges kötőjelet: „*a mai magyar- és világirodalom*” (Komárom, 78. 3: 16); „*a városi- és*

városkörnyéki könyvtárosok” (Komárom, 77. 2: 39); „*a tudományos- és kutatómunka*” (Orvosi Kvtáros, 77. IV: 412); „*egy első-, két harmadik-, valamint több különdíj*” (Szabolcs, 80. 1: 47); „*a terv-, pénzügyi- és művelődésügyi osztály*” (Bács, 75. 2: 9); „*Az egészségügyi intézmények nem rendelkeznek kulturális-, jóléti- és sportalappal*” (FSZEK-híradó, 77. 3: 18); „*betűrendes- és szak-katalógus*” (Tolna, 77. 2: 10). A meggondolatlanul használt kötőjellel ilyen olvasásra kényszerítenek bennünket az idézett szerzők: „*Magyarirodalom, városikönyvtárosok, tudományosmunka, elsődíj, harmadikdíj, pénzügyiosztály, kulturálisalap, jólétialap, betűrendeskatalógus*”.

Az előbbi botlásokat még próbáltam — ha nem is mentegezni — megérteni.

A most következőkre azonban nem mondhatok egyebet, mint azt, hogy minden logika — és állógika — nélkül leírt *elemi helyesírási hibák* (a fölösleges, zavaró kötőjelet rögtön zárójelbe is tettem): „*kölcsönözhető(-), olvasótermi(-)* és segédkönyvtári példányok” (Vas, 77. II: 9); „*felnevelő- és továbbképzési terv*” (Veszprém, 77. 2: 33); „*Építésügyi(-) és Városfejlesztési Minisztérium*” (MÁV Szakkönyvt. Táj., 81. 1: 15); „*A városi(-), járási(-), illetve megyei elődöntők*” (ha már „*városielődöntők*”, akkor miért nem „*megyeielődöntők*”? Baranya, 79. 1—2: 19); végül három henye kötőjel három könyvkiadó nevét torzítja el: „*Könyvkiadó-könyvtáros párbeszéd az Európa(-), a Gondolat(-), a Kossuth(-) és a Móra Kiadó munkatársaival*” (FSZEK-híradó, 80. 2: 1). Ahogy leírták, pontosan azt jelenti: „*Európakiadó, Gondolatkiadó, Kossuthkiadó*”.

Az idézett és a hasonló hibáknak kevésbé a figyelmetlenség a szülőanyjuk, inkább a nyelvi ismeretek hiányos és ingatag volta, ez esetben az *összetett szó* meg a két önálló egységből álló *jelzős szerkezet* összekeverése.

Szabó Ernő

Csillagászati bibliográfia

Nem bővelkedünk manapság természettudományi bibliográfiákban, ezért méltán megérdemli a figyelmet a Hajdú-Bihar megyei Könyvtár összeállítása, amely borítóján a fenti, belső címlapján a *Bevezető a csillagászat magyar nyelvű irodalmába (1945—1979)* címet viseli. Anyagának gyűjtője, szerkesztője *Kiss Imre*. A bibliográfia — a bevezetés tanúsága szerint — a csillagászat magyar nyelvű irodalmát öleli fel a teljesség igénye nélkül. Az összeállító — helyesen — széleskörűen értelmezi témáját: a csillagászatnak lehetőleg minden lényeges fejezetéhez, területéhez igyekeznek irodalmi forrást nyújtani. A gyűjtés alapjául a *Magyar Könyvészet*, illetve a *Magyar Nemzeti Bibliográfia*, valamint a *Magyar Folyóiratok Rепertórium*a szolgált, ezekből a gyűjtést a teljesség igényével végezte a szerkesztő. A bibliográfia a témába vágó java könyvtermést regisztrálja, az általános természettudományi, csillagászati, fizikai s más folyóiratok cikkeit, sőt a napilapok szakmai és tartalmi szempontból időtállóknak bizonyuló írásait is. A kötet, bár anyaggyűjtésének időhatárait 1945-ben és 1979-ben állapítja meg, 1945 előtti anyagot is felvesz, elsősorban történeti és életrajzi vonatkozású forrásokból. Így került az összeállításba egyebek között a *Stella*, a *Stella Almanach*, a *Csillagászati Lapok* stb. néhány közleményének, valamint a felszabadulást megelőző évek néhány népszerű, többé-kevésbé ma is használható kötetének címléírása. Ez utóbbiak esetében a kritikai értékelés egy-egy, kissé bővebb annotáció révén hasznos lehetett volna.

A kötet először az irodalmi tájékozódás segédeszközeit: a bibliográfiák, szótárak, csillagkatalogusok, táblázatok, lexikonok címadatait sorolja fel, ezt a csillagászat és rokontudományai folyóiratainak és évkönyveinek leírásai követik. Az anyag az egyetemes és a magyar csillagászat történetének irodalmával folytatódik, majd az egyetemes tudománytörténet, művelődéstörténet és a rokontudományok történetének irodalmából vá-

logatott címek következnek. A csillagászat nagyjairól megjelent írásokat nevük betűrendjében sorolja fel a kiadvány. E fejezet végére került a csillagászati tudományos élet és ismeretterjesztés irodalma. A további fejezetekben az összefoglaló csillagászati munkákat (enciklopédiák, kézikönyvek, kisebb összefoglaló és népszerűsítő művek stb.), a csillagászati megfigyelés eszközeinek és módszereinek ugyancsak szerteágazó irodalmát találjuk — beleértve az amatőr csillagászattal kapcsolatos írásokat is. Az ezt követő nagy fejezetekbe a Naprendszer, a Föld, a bolygók, üstökösök, meteorok, a Tejútrendszer és a Tejútrendszeren kívüli térség, majd a klasszikus és a modern csillagászat kérdéseivel foglalkozó könyvek, cikkek címléírásai kerültek. A modern csillagászat anyagában található az asztrofizika, a változó csillagok, a kozmikus sugárzás, az égitestek és a világegyetem fejlődését tárgyaló irodalmat, valamint a kozmológia fontosabb témáit, mint amilyenek például az Univerzum-modellek, a tér és idő, a véges és végtelen, a táguló Világegyetem stb. Külön fejezet gyűjti egybe a világról alkotott valós és áltudományos nézetek és a csillagászat néprajzi vonatkozásainak irodalmát, továbbá a Földön kívüli élet szerteágazó kérdéseit, az élet keletkezését és feltételeit, a Földön kívüli civilizációkat és azok földi nyomait tárgyaló könyveket, cikkeket. A bibliográfia terjedelmes zárófejezete pedig a csillagásztól elválaszthatatlan űrkutatás és űrtechnika irodalmát tárja fel, felölelve az összefoglaló és a történeti munkákat, az űrprogramok és az életrajzok sorát, az űrkutatás céljait és eredményeit szerteágazóan tárgyaló műveket, a rakétechnikával, az űrtechnikával, űrhajózással — illetve ezek számos részterületével is — foglalkozó írásokat.

A címléírások rövidek, szükség esetén — néha csak egy tárgyszó erejéig — tömören annotáltak. Jó módszer, hogy egy-egy témakört olyan utalások („lásd még”) zárnak, amelyek nagyobb, össze-

foglaló műveknek az adott témakörrel foglalkozó részeire is utalnak. A 3569 tételt tartalmazó kötet szerkezete jól áttekinthető, néhol azonban talán túlságosan kis fejezetekre van bontva. Sajnálatos, hogy jó néhány téma esetében a tételek a szerzők nevének betűrendjében követik egymást, holott az időrend a téma történeti fejlődését is jobban illusztrálja, s így sokkal hasznosabb lett volna. A kötetben könnyen tájékozódhatunk a részletes tartalomjegyzék, a tételszámokra utaló szerzői névmutató, a tárgyalt személyek és témakörök ne-

vét egyetlen rendszerben közlő tárgymutató alapján. A bibliográfiát haszonnal forgathatják a tájékoztató könyvtárosok, a tanárok, az ismeretterjesztéssel foglalkozók, valamint az érdeklődő nagyközönség tagjai is. Jó lenne e munka szerves folytatásaként folyamatosan közreadni az 1980 után megjelent irodalmat is, és esetleg nagy vonalakban követve a mű szerkezetét, tematikus katalógust szerkeszteni. (*Debrecen 1981. Hajdú-Bihar megyei Könyvtár. Házi soksz. 485 l.*)

Csomor Tibor

Lapozgató

A levéltári évkönyvek közül a Somogy megye múltjából című sorozat 13. kötetére, az 1982. évre azért kell felhívni a figyelmet, mert a sorozat, amelyben ez megjelent, a legfrissebb és legszínvonalasabb a maga műfajában, s — előző kötetéhez hasonlóan — nemcsak helyi, Somogy megyei vonatkozású, hanem a Dunántúl történetével foglalkozó, sőt az országos történetírás számára is felhasználható tanulmányokat közöl. Ilyen például *Komjáthy Miklós* folytatásos forrásközlése a somogyi konvent II. Ulászló-kori okleveleiről, *Kanyar József* tanulmánya a dél-dunántúli püspökökről a XVIII—XIX. században használt tankönyvekről és pedagógiai kézikönyvekről, *Kelemen Eleméré* a Dunántúl 1867 és 1900 közötti népoktatásáról (a szerző *Néptanítók Somogyban a kiegyezés korában* című munkáját a *Somogyi Almanach* nevű kitűnő kiadványsorozat 34—35. számaként külön jelentette meg a Somogy megyei Levéltár), továbbá *Andrássy Antal*nak a szó szoros értelmében vett izgalmas írása a kalandos sorsú Noszlopy Gáspár illegális éveiről (1849—1853) és *Tilkovszky Lóránt* tanulmánya a magyarországi német mozgalom külföldről támogatott náci irányzata elleni harc 1935—1936-os időszakáról. (1982. 448 l. — 98 Ft) — Az ugyancsak rendszeresen jelentkező **Hajdú-Bihar megyei levéltári évkönyvsorozat 1981. évi, VIII. köteté** egységes szerkesztetű: elsősorban iskolatörténeti és közművelődéstörténeti tanulmányokat közöl részben megyei, részben tiszántúli kitekin-téssel. Könyvtártörténeti szempontból fontos a két világháború között Hajdúböszörményben működő olvasóköri történetét feldolgozó írás, *Radics Kálmán* munkája. Ez a kötet adott helyet a

Bényei Miklós által szerkesztett, *Hajdú-Bihar megye helytörténeti irodalma 1980.* című kitűnő, név- és helymutatóval is feltárt bibliográfiának. (1981 [1982] 227 l. — 30 Ft). *A Hajdú-Bihar megyei Levéltár közleményei* nevű sorozat 17. köteté „... **Munkát, szellemet, észt...**” címmel a megye 1944 és 1956 közötti iskolán kívüli népművelésének dokumentumait tartalmazza időrendi csoportosításban. *A Gazdag István* levéltárigazgató által szerkesztett gyűjtemény nagyon sok könyvtári dokumentumot is közléstesz, ezek ismerete nélkülözhetetlen a felszabadulás utáni könyvtárügy történetét tanulmányozók vagy feldolgozók számára. (1981 [1982] 265 l. — 30 Ft). — Hajdú-Bihar gazdag olvasóköri hagyományaira vonatkozó adalékokat az a kötet is tartalmaz, amelyet a Hajdúszoboszlói Városi Tanács adott ki **Tanulmányok és dokumentumok Hajdúszoboszló történetéből a Tanácsköztársaság leverésétől a felszabadulásig** címmel. A szintén *Gazdag István* által szerkesztett kiadvány az ismert fürdőváros gazdasági életével és politikai történetével foglalkozó áttekintéseken kívül tárgyalja az 1919–1944-es időszak oktatás- és népműveléstörténetét is (*Tóth Béla*), a város sajtótörténetét pedig *Bényei Miklós* könyvtáros tanulmánya tárja fel. (Hajdúszoboszló 1981 [1982] 149 l. — 30 Ft). — **A Debrecen város magisztrátusának jegyzőkönyvei** című sorozatnak az 1550 és az 1551-es évre vonatkozó köteté a megyei levéltár és a Kossuth Lajos Tudományegyetem középkori magyar történelmi tanszékének közös kiadványaként, *A Hajdú-Bihar megyei Levéltár forráskiadványainak* 3. füzeteként jelent meg *Balogh István* válogatásában és dokumentum-fordításával. (1982. 92 l.)

A **Tudományos és Műszaki Tájékoztató** októberi (1982/10.) számának legátfogóbb írása *Havasi Zoltán*nak a könyvtári kutatás és fejlesztés kérdéseivel foglalkozó tanulmánya: ez foglalja el a legnagyobb helyet a folyóiratban, és minden bizonnyal ez fogja a legnagyobb vitát is kiváltani az érdeklődő olvasók körében. (Meg feltehetően *Kruchina Ottó* cikke a *könyvtár fogalmáról*, a könyvtárra minősítés alsó határáról, amelyet az építésügyi és városfejlesztési könyvtárhálózati központ 500 kötetben állapított meg úgy, hogy e kritikus állománynagyságot két selejtezési időszak átlagában számítja.) Havasi Zoltán írásában hivatkozik a Tudománypolitikai Bizottságnak az országos távlati tudományos kutatási terv korszerűsítésével kapcsolatban hozott határozatára, melynek értelmében a nem közvetlenül társadalmi-gazdasági hasznosítású (természet- és társadalomtudományi) kutatómunkát az intézetek, az egyetemek és a közgyűjtemények keretében kell végezni. A könyvtárak tudományos kutatóhelyként a kutató-fejlesztő munka két fő ágában fejthetik ki tevékenységüket: kultúránk írott és nyomtatott emlékeinek, értékeinek rendszerezésében és nyilvántartásában (ez a könyvtári kutatási ág szorosan kapcsolható az Akadémia és a Művelődési Minisztérium *Kulturális és történelmi emlékeink, értékeink feltárása, nyilvántartása és kiadása* c. közös, tárcaszintű kutatási főirányához); továbbá részt vállalhatnak a művelődéspolitikai szempontú művelődéskutatásból, a közművelődés korszerűsítésével kapcsolatos tudományos feladatokból, az informatikai rendszerek, módszerek és eszközök tanulmányozásával és alkalmazásával összefüggő tudományos vizsgálódásokból (ez a kutatási ág a Művelődési Minisztérium *Közművelődésünk helyzete és fejlődésének távlatai* című kutatási főirányába illeszkedik). A szerző hangsúlyozza, hogy mindkét főirány könyvtári kutatási szempontjátágnak kell értelmezni: közöttük nemcsak a humán, hanem a technikai-műszaki elméleti kutatási szempontoknak, illetve lehetőségeknek is helyet kell kapniuk. Havasi Zoltán az elmúlt évek könyvtári kutatómunkájának tapasztalatait levonva javaslatot tesz a kutatásirányítás új szervezeti

rendszerére is, amelyben irányító szerepet szán az Országos Széchényi Könyvtárnak, s a rendszernek az egész könyvtárügyre való kiterjesztése érdekében feltámasztandónak itéli az Országos Könyvtárügyi Tanács kutatáspolitikai szakbizottságát. (A Nemzeti Könyvtár kutatásirányítói szerepvállalása az első pillantásra természetesnek tűnik, megvalósítása azonban véleményünk szerint attól függ, hogy egy sokféle érdekű, sokféle húzó szakma vezető és nem vezető intézményeivel mennyire tudja elfogadtatni magát, mennyire képes vitathatatlanná tenni e szerepet, amelyhez eszközei, kellei részben a nemzeti könyvvagyyon, részben a létfontosságú központi szolgáltatások révén rendelkezésére is állnak.)

A matematikai módszerek könyvtári-informatikai alkalmazásának terjedéséről, illetve e módszerek lehetőségei mellett három írás is tanúskodik a TMÉ e számában: *Marton János* az MTA Szege-di Biológiai Központjának könyvtára által 1981-ben scientometriai módszerrel végzett mérés eredményességéről megállapítja, hogy a hivatkozáslelemzéses teljesítményértékelés a vizsgált szegedi kutatók, illetve kutatócsoportok tudományos munkájáról olyan rangsort állított fel, amely jól megfelel az intézményben kialakult „házon belüli” értékrendnek. (Ehhez a cikkhez kapcsolható a szemleirovatnak a tudományos folyóiratok minőségéről és kiválasztásáról szóló referátuma.) *Hunyadiné Naszádos Edit* pedig a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat által a különféle könyvtári jegyzékek számítógépes feldolgozásához, illetve készítéséhez alkalmazott hálóterves módszert ismerteti.

A **Könyvtári Jegyzékek** című Békés megyei híradó 1982/2-es száma ismét kirukkolt egy köve-tre méltó témaötlettel: közli a megyéhez kötődő, élő irodalmi alkotók — költők, írók, irodalom-történészek — névsorát. *Balogh Ferenc* csaknem hatvan, országosan ismert vagy a megyén belül számon tartott nevet sorol fel, olyanokra figyel-meztetvén e listával a könyvtárosokat, akik adott esetben helyi kötődésük alapján minden bizony-

nyal könnyebben megnyerhetők a könyvtári közreműködésre, mint a megyén kívüliek. A könyvtári helyi hagyományok ápolását — vagy felélesztését — két másik írás is jól szolgálja: *Beck Zoltán* megemlékezése a 65 éve elhunyt Gyóni Gézáról, valamint *Szakács István*nak a battonyai olvasóegyletek történetét összefoglaló dolgozata; ennek immár második folytatása jelent meg. A most közzétett rész az országos összefüggéseket sem mellőzve foglalkozik a helyi olvasókörök két világháború közötti történetével.

Az iskolai könyvtárak állományadatait az ország talán legrégebben működő iskolai könyvtári szakfelügyelője, *Palotás Adám* ismerteti, a módszertani szakterületet pedig két jó műhelymunka képviseli: *Csobai László* a megye „B”-típusú könyvtárainak állományfeltáró tevékenységét tekintti át, *Knyihár Andrásné* gyermekkönyvtáros viszont egy nemrég megújult gyermekkönyvtár — a békési — foglalkozásait értékeli. Az állományfeltárással foglalkozó írás, amelynek szerzője megyei szakfelügyelő, jelentőségének megfelelő felelősséggel szól a középfokú könyvtárak (15 intézmény) katalogizáló tevékenységéről, a megyei könyvtár által a 60-as évek második felében készített katalógusépítő program eredményeiről, az alapkatalógusok elkészültéről, az időben visszafelé is haladó feltárás üteméről, gondjairól (Orosházán és Gyomaendrődön még csak szerzői katalógus van!), a jó munka feltételeiről, illetve biztosítékairól (a személyi változások káros következményeit csökkentő házi szabályzatok kötelező elkészítéséről), az új bibliográfiai leírási szabvány alkalmazásával összefüggő teendőkről (a szakfelügyelet a régi előírások szerint készült katalóguscédulák átjelzetelése mellett foglalt állást). A békési városi gyermekkönyvtárról szóló cikk kitűnő fóruma a tapasztalatcserének: nemcsak az iskolák csoportos könyvtárlátogatásainak hasznát mutatja föl, hanem a sok foglalkozás, csoportos látogatás okozta kedvezőtlen jelenségekre is felhívja a figyelmet, ráadásul a csoportos foglalkozások (tanórák, szabad idő foglalkozások) előkészítéséről és lebonyolításáról szólván valósággal módszervásárt kínál, forgatókönyvekbe való ötleteket villant fel.

Az **Együttnek**, a Szolnok megyei könyvtárak híradójának 1982/1—2-es jelzésű összevont számát a tartalmi gazdagságon és változatosságon kívül a népes szerzőgárda felvonultatása is jellemzi; ráadásul más megyeiek — két gyermekkönyvtáros — neve is olvasható a szerzők listájában. Mint már megemlékeztünk róla, az **Együtt** előző (1981/3.) számában *Károlyi Ágnes* cikkéről heves

vita robbant ki, amelybe a híradó szerkesztősége már a vitacikk közlésével egy időben az ország több számon tartott gyermekkönyvtárosát is bevonta. A mostani számban a szekszárdi *Loridon Ilona* és az esztergomi *Bátonyi Éva* kért és kapott szót. *Loridon Ilona* cikkében arra a veszélyre hívja fel a figyelmet, ami az utóbbi években eluralkodott csoportosfoglalkozás-dömpingből fakad: a személyes kapcsolatokon alapuló, meghittebb egyéni beszélgetések háttérbe szorulnak a gyermekkönyvtárakban! *Bátonyi Éva* szintén az egyéni és a csoportos foglalkozások viszonyával foglalkozik, s ezek elválaszthatatlanságát hangsúlyozza. Közben pedig maga is rendszeralkotóvá válik: a saját tapasztalatai alapján felvázolja a csoportos foglalkozások lehetséges sémáját, úgy, hogy egyrészt a heterogén csoportok részére esetenként tervezett és szervezett foglalkozásokat, másrészt a homogén kisközösségek számára folyamatosan, hosszabb távra tervezett programokat különbözteti meg, s mindkét csoportban további, finomabb tagolást is alkalmaz. Mivel az **Együtt** vitája elméleti és gyakorlati alapkérdések körül forog, szerkesztőségünk kötelességének érzi, hogy a vélemények és ellenvélemények elhangzása után részletesen megismertesse olvasóit az **Együttben** folytatott eszmecserével és a nézetek ütköztetésének végeredményével.

A különféle Szolnok megyei könyvtártípusok körében végzett felmérések közül az egyik rendkívül fontos kérdéssel, a nagyüzemi munkások tudati változásainak olvasási tükröződésével foglalkozik a nagyüzemi szakszervezeti könyvtárak tapasztalatai alapján (*Kiss József*); a másik a tanácsi könyvtári alközpontokban olvasó ipari munkások könyvtárhasználatát vizsgálja (*Szurmay Ernő*). A tudati változások alig-alig mérhetők, minden következtetés levonásakor fenyeget a belemagyarzás, a beleeröltetés veszélye. A mérhető ada-

tok alapján azonban a két írásból kétségtelenül kilálglik, hogy — ha kis mértékben is — az igényesség irányában fejlődik a munkások érdeklődése: Berkesi, Szilvási és a krimik felől a mai valóságot, társadalmi kérdéseket feltáró írók és művek felé fordult (Moldova György, Fehér Klára, Galgóczi Erzsébet, Szabó Magda); továbbá a szakirodalom is mind nagyobb teret nyer olvasmányaik között. Aminek sokkal kevésbé lehet örülni: a klasszikus magyar irodalom vesztett népszerűségéből. Egy harmadik, a megyei könyvtárban végzett vizsgálódás adatai pedig arra világítanak rá, hogy az igénytelenség újratermelődése ellen sincs biztosítékunk: például a szakközépisikolások és a szakmunkástanulók szépirodalmi olvasmányainak zömét, 44,7 százalékát az „egyéb” kategóriájú könyvek — lektűrök, bestsellerek, egészségügyi felvilágosító munkák — alkotják, s csak igen kis részben az igazán értékes szépirodalmi alkotások (*Esztó Péterné—Farkas Gyuláné*).

Van még jó pár, olvasásra, tanulmányozásra érdemes írás az Együttben, ezek közül csupán két, közvetlen könyvtárpolitikai, illetve gyűjteményszervezési döntést is „előhívó” cikkre, illetve adatra hívjuk fel a figyelmet. Az egyik írás összegezésében *Pápayné Kemenczey Judit* azt az adatot közli, hogy a megye iskolai könyvtárainak utolsó évi állománygyarapítási összegéből csupán 9 Szolnok megyei könyvtár vásárolhatja meg egy példányban az esztendő folyamán az általános iskoláknak beszerzésre javasolt új műveket; két példányt egyetlen iskolai könyvtár sem vehet! A másik elemzésben a Jászberényi Városi-Járési Könyvtár munkatársa, *Hasznos Rozália* az egyévesnél „idősebb” periodikumok forgalmi adataiból arra a kérdésre válaszol, melyik folyóiratokat érdemes beköttetni, illetve egyáltalában megőrizni.

A Vas megyei Könyvtárak Értesítője elmúlt évi 2. számának vezércikke igen fontos témáról szól: a hálózati elvnek a szolgáltatások közvetítésében való érvényesüléséről. A cikk alapja egy vizsgálódás, amely a megye 17 „C”-típusú könyvtára közül kiválasztott intézményekre terjedt ki, s célja annak megállapítása volt, hogy ezek milyen mértékben és színvonalon közvetítik a nagyobb könyvtárak (hálózati alközpont, központ, országos szakkönyvtárak) szolgáltatásait. A végkövetkeztetések korábbi sejtéseket erősítenek meg: például azt, hogy a szolgáltatások közvetítésében a főszeret a könyvtáros felkészültsége és ügyszeretete játssza a dokumentumbázis színvonalas kiépítésével, a könyvtárközi kölcsönzési kez-

deményezések alapjául szolgáló kurrens bibliográfiák, állományjegyzékek kézbeadásával és a megfelelő feltárással; továbbá azt is, milyen meghatározó ereje van a könyvtár és az alközpont vagy központ egymástól való távolságának, valamint az intézmény felszereltségének. A hálózati alközpontokra és a központra háruló feladatok kijelölése nagyon rokonszenves: a jó módszertani-hálózati munka segítségével a könyvtárak intézményi erejének megteremtése vagy megszilárdítása a cél, „hogy könyvtár és könyvtár között egyre kevésbé legyen megkülönböztető tényező a könyvtáros felkészültsége”; a hálózati központ pedig „teremtse meg anyagi feltételeit annak, hogy díjmentesen adhasson tartalomjegyzék-másolatot a Művelődési Közlöny számairól” stb. . . Minderről, a „hogyanokról” szívesen olvastunk volna még többet is.

A vasi híradó e számának egyéb fő tématerületei az integráció és az iskolai könyvtárügy. Az előbbivel foglalkozó riportnak — amely arról szól, hogy a Szentgotthárdi Nagyközszégi és Körzeti Könyvtár bevonta ellátó rendszerébe a település szakszervezeti könyvtárait —, pontosabban a cikkben ismertetett tényeknek, tapasztalatoknak fontos könyvtárpolitikai következményei is lehetnek. A másik területről is figyelemre érdemes jelzéseket kaphatnak az irányító szervek: az iskolai könyvtárak időszakos sajtótermékekkel való ellátásáról írott cikk például szóvá teszi, hogy a Művelődési Minisztérium által kiadott folyóiratjegyzék — amelynek alapján az iskolai vezetők és (vagy) a gondnokok periodikákat rendelnek — elavult, új kiadására volna szükség, mivel az időközben történt javaslatokat, módosításokat nehéz nyomom követni.

Ínséges napjainkban jó olvasni felemelő tényekről is: például arról, hogy amióta a szombathelyi Savaria Közlekedésgépészeti Szakközépisikolában 1981 szeptemberében függetlenítették az iskola könyvtárosát, a forgalom és a látogatottság a korábbinak háromszorosára nőtt. Persze ehhez a megfelelő környezet, a színesebb állomány (a 330 hanglemezzel!), továbbá a könyvtárban folyó csoportos foglalkozások is kellettek, és természetesen a tanítási órák készítése úgyszintén. A tartalmas híradószám egyéb írásai ausztriai tanulmányi kirándulásról, olvasótábori tapasztalatokról, a Kőszegi Posztó- és Nemezgyár új könyvtáráról, a Csepregi Körzeti Könyvtár zenei részlegéről, valamint a celldömölki 4. sz. Keripar üzem közművelődési tevékenységéről szólnak, és közli a folyóirat a megyei könyvtárban 1982 második negyedévében készült helyismereti irodalomkutatások jegyzékét is.

A Szülőföld vonzásában. **Illyés Gyula Tolnában** címmel, a megye nagy fiának 80. születésnapjára ajánló bibliográfiát adott ki a Szekszárdi Megyei Könyvtár. A *Hargitai Nikó* és *Miszlai Sarolta* által összeállított, hétszáz példányban sokszorosított bibliográfia egy Illyés-vers és egy riport közlése után az életrajzi tényeket sorolja fel időrendben, az 1981-ig könyv alakban megjelent művek első kiadásainak adataival együtt, majd *Illyés Tolnában* címmel 1945 utáni látogatásairól emlékezik meg, továbbá — külön részben — a szülőföldhöz kötődő írásaira hívja fel az olvasó figyelmét. A kiadvány nagyobbik felét a kortársi visszaemlékezések és Illyés Gyula Tolnába írt 13 levelének szövegváltozatok teszik ki; az érdekes kötetet a költőre vonatkozó helyi fényképekből szerkesztett kis összeállítás zárja. (1982. 84 l., 6 sztl. t.)

A **Komáromi Lapok 1885—1888** című repertórium megjelenésével a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár nagy helytörténeti vállalkozásainak újabb termékét veheti kézbe az olvasó. A régi Komárom megye 1880-tól 1944. december 16-ig megjelent patinás újságjának feltárása során az első négy évfolyam anyagát számba vevő repertórium 1980-ban jelent meg (az erről szóló híradást lásd a Könyvtáros 1981-es évfolyamában, a 117. oldalon), s a második négy év anyagával is gyorsan jelentkezett az összeállító, *Korda Rudolfné*, illetve a kiadó megyei könyvtár. Az előző kötethez hasonló rendszerű cikkbibliográfia feldolgozási módszere a történetiséget legjobban érzékeltető időrend, s mivel minden tételét (2226) magyarázza is — ha a cím nem közöl elegendő információt a tartalomról —, rendkívül érdekes és tanulságos, egy elmúlt korszak történetébe, hétköznapjaiba kitűnő betekintést nyújtó olvasmány-

ként forgatható. A 320 példányban sokszorosított repertórium nagy adatanyagában való keresést egyetlen, több szempontú betűrendes mutató segíti. (1981 [1982] 261 l.)

Villamosmérnöki szakirodalmi tájékoztató eszközök válogatott jegyzéke 1969—1981 címmel oktatási segédletet jelentetett meg 500, sokszorosított példányban a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. *Fodor Zsolt* összeállítása az 1968-ban a Tankönyvkiadó által közreadott *Villanossági irodalomkutatás* című, a Csát—Héberger—Pásztor szerzői hármastól összeállított egyetemi segédkönyv kiegészítésére készült. 640 tétel, amelyek a kibocsátó könyvtár és a műegyetemi intézeti, illetve tanszéki könyvtárak, valamint az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár raktári jelzeit is közlik, kilenc fejezetbe — sorolta a szerkesztő; majd külön részben közli a villamosmérnökök számára igénybe vehető, számítógépes tájékoztatást nyújtó intézmények adatait. A határterületek anyagából is válogató jegyzék végén tárgymutató és a lehelvények adatait tartalmazó összeállítás található. (1982. 109 l.)

Művészekről, a megye területén élő alkotókról *Szolnok és Veszprém* megye adott ki bibliográfiát. A *Verszeghy Ferenc Megyei Könyvtár bibliográfiái. Képzőművészeti sorozat IV.* jelzéssel a szolnoki **Simon Ferenc** szobrászművészről jelent meg bibliográfia, amelyet *Bálintné Hegyesi Júlia* állított össze. A 300 példányban sokszorosított kiadvány *Szurmay Ernő* életrajzi adatokat is közlő bevezetője után 284 tételben, évek szerinti elrendezésben sorolja fel a művészlőr megemlékező kézikönyveket, majd a róla szóló cikkeket, közleményeket és

kiállítási katalógusokat. Külön fejezetbe csoportosította Simon Ferenc írásait, a rádióban elhangzott beszélgetéseinek adatait, majd alkotásainak, díjainak felsorolásait. Az összeállítást névmutató és több reprodukció zárja. (Kár, hogy a fényképfelvételek nem kerültek jobb papírra, így gyengítik a jó kiadvány hatását.) (1982. 96 l., 14 t.) — Az 1958 óta Badacsonytomajon élő **Udvardi Erzsébet** festőművész munkásságát, illetve annak visszhangját *Kertész Károlyné Bárány Délibáb* vette számba, a kötetet pedig a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár jelentette meg a *Horizont Közművelődési Könyvtár* nevű sorozat 7. kiadványaként 600 példányban, sokszorosításban. A szerkesztő a rövid életrajzi adatközlés után 514 tételben — ugyancsak időrendi csoportosításban — közli a művészlőr szóló írások jegyzékét, majd néhány róla és alkotásairól szóló előadást, illetve egy verset ad közre, végül alkotásait és kiállításait regisztrálja, s a hasznos összeállítást névmutatóval zárja. (1982. 119 l.)

Külföldi folyóiratok jegyzéke 1979—1982 címmel a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat megjelentette az elmúlt négy évben járatos 900-féle külföldi periodikájának címtárát. Az ötven példányban kibocsátott jegyzék, amely az 1976—1978-as évek anyagát feltáró összeállítás helyébe lépett, a TEXT—PAC rendszerrel készült a KSH Számítóközpont IBM 370/138-as számítógépén; szerkesztői *Jankó Gézané*, *Kiss Judit* és *Sulász Kosztász*. A jegyzék első 89 oldalát a betűrendes felsorolás, második részét pedig 293 oldalon a szakrendi rész foglalja el. A számítógép lehetőségeit felhasználva mindkét adatscsoportosítás sokfajta információt közöl a KSH periodikumairól, rá-

adásul a rendszer alapján készült, egyéb szempontú indexek is hozzáférhetők a könyvtár folyóirattárában. A KSH könyvtára az általa létrehozott adatállomány rendszeres felújításával évenként szándékozik folyóiratjegyzéket kiadni. (1982.)

Kodály Zoltán (1882—1967) címmel gazdag Kodály-állományának katalógusát adta közre sokszorosításban, 300 példányban a Debreceni Városi Könyvtár zenei gyűjteménye. A zenei könyvtár raktári jelzeteit is tartalmazó leírások tárgykörök szerint, azokon belül pedig betűrendben követik egymást, a katalógusban való keresést pedig külön- név-, illetve címmutatóval könnyítették meg az összeállítók: *Kovács Piroska* és *Papp Emma*. A füzet főbb csoportjai: Önálló kiadványok; Kodály írásai; Elméleti munkák; K. Z. a magyar irodalomban; Diszkográfia és műismeretek (szinpadai művek, zenekíséretes vokális művek, zenekari művek, kamaraművek, szólóhangszerre írt művek, szólóénekek zongorakísérettel, kórusok, pedagógiai művek). Az összeállítók nemcsak önálló, hanem gyűjteményes munkákat és zenei folyóiratokban megjelent cikkeket is számba vettek. (1982. 107 l.)

Az **Országos Oktatástechnikai Központ** témabibliográfia-sorozatának 9. füzetében az **Ének-zene** tantárgy tanításához felhasználható dokumentumok (a veszprémi intézet eszköztárában megtalálható magyar és idegen nyelvű folyóiratcikkek, könyvek és — első ízben a sorozat történetében — a kapcsolódó hangos-képes információhordozók) bibliográfiai leírásait közli betűrendes csoportosításban, 121 tételben *Tölgyesi Józsefné* összeállító; a sorozat 11. füzeté pedig **Videobibliográfia** címmel azokat az intézményeket kívánja tájékoztatni, amelyek már rendelkeznek képmagnóval, más néven: videomagnóval. (Vajon miért kell ezt az idegen kifejezést most forgalomba hozni, amikor a magyar fül számára jobban hangzó, érthetőbb és rövidebb *képmagnó* szó már meghonosodott?) *Borián Beatrix* az 1970-es évek elejétől napjainkig a témáról megjelent, pedagógiai vonatkozású

szakirodalmat vette számba betűrendes válogatásában, amelyben külön szerepelteti a könyveket és a folyóiratokat. (1982. 23, illetve 30 l.)

Mit tehet a könyvtár? címmel érdekes műfajú cikkgyűjteményt tett közzé az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ a szolnoki Versegy Ferenc Megyei Könyvtárral közösen a *Jászberényi Városi-Járási Könyvtár* 1970 és 1980 közötti tíz évéről. Az évtized elején történt a könyvtár új épületének birtokbavétele, majd fiatalos útkeresése, kísérletei, amelyek országos visszhangot keltettek, s az intézményt a közművelődési könyvtári műhely rangjára

emelték. A *Szurmay Ernő* által szerkesztett és a könyvtár közelmúltig volt igazgatója, *Arató Antal* által válogatott gyűjtemény elsősorban a *Könyvtárosban*, kisebb számban pedig más könyvtárügyi orgánumban megjelent írások segítségével érzékelteti a jászberényi könyvtár sokrétű tevékenységét, mégpedig a következő tárgykörök szerinti csoportosításban, illetve fejezetekre tagolva: Könyvtár és művelődés; Az intézmény környezete és bővítése; Az állomány és gyarapítása; Tájékoztató és feltárás; Olvasásismeret, könyvajánlás, olvasómozgalmak. A szépen sokszorosított kiadvány a legtöbb cikket hasonló formájában közli, és sok grafika, illusztráció, illetve dokumentummásolat is élénkíti a minden közművelődési könyvtáros számára tanulmányozásra érdemes könyvet, amely a jászberényi könyvtárról 1970 és 1980 között megjelent cikkek, valamint a munkatársai által ebben az időszakban írt publikációk jegyzékével zárul. (Szolnok 1982. 185 l.)

A gyermekkönyvtárak állományának raktározása és katalógusai címmel helyzetképet adó és javaslatot is tevő kiadványt jelentetett meg négyezer példányban, sokszorosításban az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ. A *Bodor Jenőné*, *Ramháb Mária* és *Vasné Mézszáros Katalin* nevével jegyzett munka úgy született, hogy 1980 végén az OSZK KMK a Kecskeméti Megyei Könyvtár által összeállított kérdőív segítségével megkísérelte feltérképezni 130 „A”- és „B”-típusú könyvtár gyermekszolgálatának helyzetét. A 113 visszaérkezett válasz alapján készült helyzetrajz kiterjed az állomány legfontosabb raktározási és feltárási kérdéseire, a javaslatok pedig nemcsak e területekre vonatkozó módszertani tanácsokat tartalmaznak, hanem a könyv- és könyvtárhatalomra nevelő tájékoztató táblákkal, valamint a központilag és helyileg elvégzendő munkafolyamatokkal is foglalkoznak. A kiadványt német és orosz nyelvű összefoglalás zárja. (1982. 84 l. — 14 Ft)

Az **Építésügyi Központi Könyvtár**, az építésügyi és városfej-

lesztési könyvtárhálózat központja módszertani körlevél-sorozatának 3. füzetében a könyvtári szakirodalomból kínál 101 tételes válogatást a hálózat műszaki könyvtárosainak. (1982. 12 l. — soksz.)

A Hajdú-Bihar megyei könyvtár mikrofilm állományának katalógusa 1981 címmel 400 példányban sokszorosított jegyzék *Baranyi József* összeállításában a helyismereti-helytörténeti kutatásban oly fontos 43 debreceni, illetve megyei (helyi) hírnap használatát kívánja elősegíteni. A mikrofilmre felvett lapok legrégebbi példánya 1848-ból, a legfrissebb pedig az 1950-es évtizedből való. A mikrofilmek feltárása a jegyzékben a könyvtár hírlap- és folyóiratállományának rendszere alapján igen részletesen és alaposan történt, s kellő tájékoztatást nyújt nemcsak a tekercek tartalmáról, hanem a lapok „életrajzáról” is. (1981 [1982] 189 l.)

Paleográfiai útmutató 15—17. századi magyar nyelvű kéziratok olvasásához címmel az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtár-tudományi tanszéke, valamint az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadta *Varjas Béla* igit fontos könyvtárosképzési segédletét, amely azonban nem kerül közforgalomba. Mivel az effajta segédanyagokat a városi és a megyei könyvtárosokon kívül több nagyobb magyar gyűjtemény munkatársai, sőt kutatók és levéltárosok is használhatnák, érdemes volna nagyobb körben is terjeszteni az útmutatót. (1982. 12 l. — soksz.)

Könyvtárakról — könyvtáraknak címmel tájékoztatót állított össze és jelentetett meg a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár az észak-dunántúli régió területi együttműködési körében részt vevő könyvtárak fontosabb adataival. *Pethő Gyula* összeállítása elsősorban a könyvtárközi kölcsönzés megbízhatóbbá tételét és az ehhez kapcsolódó másolatszolgáltatást kívánja segíteni, s az 1965-ben megjelent *Könyvtári Minerva* hiányait pótolni. Ezért települések szerint sorol fel 159, különféle hálózatokba tartozó könyvtárt, s

közli legfontosabb adataikat (cím, vezető, állomány, gyűjtőkör, szolgáltatások, másolóberendezések és másolási feltételek). (1982. 42 l.)

A zalaegerszegi József Attila Városi Könyvtár új épületbe költözésétől eltelt egy év alatt több, egyszerű sokszorosítással készült ajánló jegyzéket adott ki: például *anyák napjára* és a *nőnapra* 50 tételes bibliográfiát az általános iskolák alsó tagozatos tanulói részére; ajánló bibliográfiát a *Szép magyar beszéd* verseny résztvevői számára; *Arany-verselemzések* bibliográfiáját, továbbá — ugyancsak alsó tagozatos általános iskolásoknak — a *Tél — télapó — karácsony* című, 49 tételes jegyzéket.

Az Országgyűlési Könyvtár témafigyelő szolgáltatását, amely mintegy 250 külföldi, elsősorban nemzetközi kérdésekkel foglalkozó folyóiratra, külföldi parlamenti kiadványokra és ENSZ-dokumentumokra terjed ki, 1983. január elsejétől kezdve nagyobb körre terjesztette ki. A szolgáltatás népszerűsítésére kiadott, ezer példányban sokszorosított füzet a figyeltetésre kiválasztható témák felsorolásán kívül a szolgáltatás alapját képező folyóiratok jegyzékét is közli. (1982. 28 l.)

December 1-ig a szerkesztőségbe érkezett periodikus kiadványok; munkatervek: Felsőoktatási Szakirodalmi Tájékoztató. Műszaki és természettudományok. 1982/1. sz. (Tankönyvkiadó — a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára); [Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, „Gyászkeretes bibliográfiák”:] *Gáll István (1931—1982); Gazdaságpolitikai Tájékoztató.* 1982/9. sz., szeptember (Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján); *Irodalomkutatások. Az általános és a szakkönyvtárakban elvégzett irodalomkutatások jegyzéke.* 1982. november (Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom. Referáló lap.* 1982/2. sz. (Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ); *Könyvtári Kiadványok. A Hajdú-Bihar megyei Könyvtárba beérkezett kötelepéldányok alapján.* 1982. szeptember—október; *Könyvtári Tájékoztató.* 1982/11. sz., november (Nagyközségi és Járási Könyvtár, Edelény); *KTMF Tájékoztató.* 1982/11. sz., november (Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, Győr); *Kurrens folyóiratok Bács-Kiskun megyei lehellyjegyzéke* 1982. (Katonai József Megyei Könyvtár, Kecskemét); *Kurrens időszaki kiadványok* 1980. (Országos Széchényi Könyvtár); *Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek. Országos gyarapodási jegyzék.* 1982/1. sz. 12302—13196. sz. tétel (OSZK); *Külföldön megjelent fontosabb jogtudományi művek jegyzéke.* 1982. harmadik negyedév (Országgyűlési Könyvtár); *Magyar folyóiratok szépirodalmi publikációinak válogatott repertórium* (1981. július 1.—december 31.) ([Az] Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, Központi Olvasóterem); *A Magyar Irodalom és Irodalomtudomány Bibliográfiája* 1978. (OSZK); *Szakirodalmi Gyorstájékoztató.* 1982/10. sz. ([A] Testnevelési Főiskola Könyvtára); *Tájékoztató a külföldi közgazdasági irodalomról.* „A”-sorozat. *Referátumok* 1982/8—9., „B”-sorozat. *Bibliográfia* 1982/8—9. sz. (Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Központi Könyvtár); *Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból.* 1982. október (Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Tájékoztató jegyzék vezetők számára.* 1982/10. sz., október (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen); *Új kutatási és műszaki fejlesztési jelentések az Országos Műszaki Könyvtárban.* 1982/5. sz., május, 1982/6. sz., június, 1982/7. sz., július (Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár); *Új Média. Audiovizuális állománygyarapítási tanácsadó.* 1982/2. sz. (Országos Oktatástechnikai Központ, Veszprém); *Vezetői információ.* 1982/9. sz., 1982. okt. 30. (Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, Főiskolai Könyvtár, Győr); *Világírodalmi Híradó.* 22. sz., 1980. október—december. (Állami Gorkij Könyvtár); *Világszerzte. Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum információs szolgálata.* 1982/14., 15. sz. (OPKM). — *A zalaegerszegi József Attila Városi Könyvtár gyermekrészlegének 1982/83. évi foglalkozási te-*

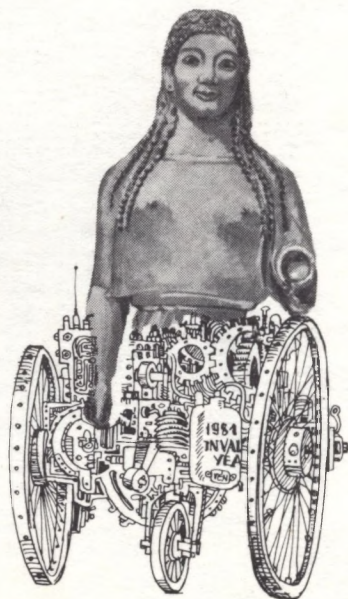
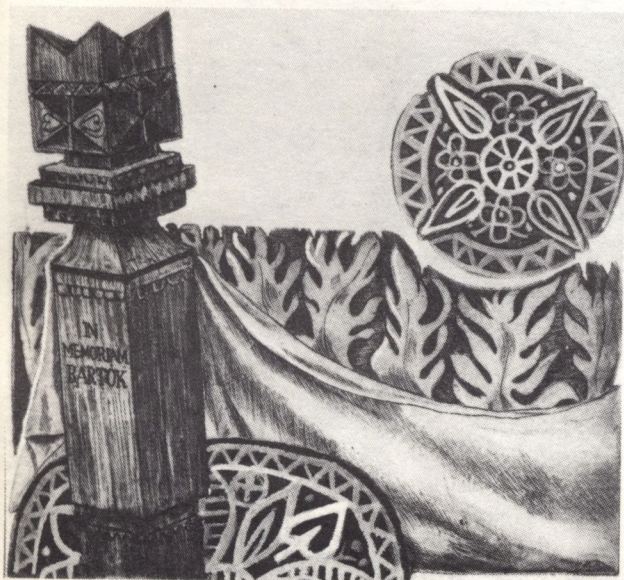
tember—október; Könyvtári Tájékoztató. 1982/11. sz., november (Nagyközségi és Járási Könyvtár, Edelény); *KTMF Tájékoztató.* 1982/11. sz., november (Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, Győr); *Kurrens folyóiratok Bács-Kiskun megyei lehellyjegyzéke* 1982. (Katonai József Megyei Könyvtár, Kecskemét); *Kurrens időszaki kiadványok* 1980. (Országos Széchényi Könyvtár); *Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek. Országos gyarapodási jegyzék.* 1982/1. sz. 12302—13196. sz. tétel (OSZK); *Külföldön megjelent fontosabb jogtudományi művek jegyzéke.* 1982. harmadik negyedév (Országgyűlési Könyvtár); *Magyar folyóiratok szépirodalmi publikációinak válogatott repertórium* (1981. július 1.—december 31.) ([Az] Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, Központi Olvasóterem); *A Magyar Irodalom és Irodalomtudomány Bibliográfiája* 1978. (OSZK); *Szakirodalmi Gyorstájékoztató.* 1982/10. sz. ([A] Testnevelési Főiskola Könyvtára); *Tájékoztató a külföldi közgazdasági irodalomról.* „A”-sorozat. *Referátumok* 1982/8—9., „B”-sorozat. *Bibliográfia* 1982/8—9. sz. (Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Központi Könyvtár); *Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból.* 1982. október (Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Tájékoztató jegyzék vezetők számára.* 1982/10. sz., október (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen); *Új kutatási és műszaki fejlesztési jelentések az Országos Műszaki Könyvtárban.* 1982/5. sz., május, 1982/6. sz., június, 1982/7. sz., július (Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár); *Új Média. Audiovizuális állománygyarapítási tanácsadó.* 1982/2. sz. (Országos Oktatástechnikai Központ, Veszprém); *Vezetői információ.* 1982/9. sz., 1982. okt. 30. (Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, Főiskolai Könyvtár, Győr); *Világírodalmi Híradó.* 22. sz., 1980. október—december. (Állami Gorkij Könyvtár); *Világszerzte. Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum információs szolgálata.* 1982/14., 15. sz. (OPKM). — *A zalaegerszegi József Attila Városi Könyvtár gyermekrészlegének 1982/83. évi foglalkozási te-*

SZÖLGÉNYI PÁL

VÉN ZOLTÁN
grafikáiból
(Cikkünket lásd a 47. oldalon)

Cristofori Faciem die
Quacunq̄ue tueris
illa nempe die morte mala
non morieris.